

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamisesta.

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.

Rangaistuksen määräämistä usean rikoksen tapauksessa (rikosten yhtymistä eli rikoskonkurrenssia) koskevat yleissäännökset sisältyvät rikoslain 7 lukuun. Niiden mukaan tehdään rangaistusta määrättäessä ero sen perusteella, onko rikokset tehty yhdellä vai useammalla teolla. Jälkimmäisessä tapauksessa erotetaan vielä omaksi ryhmäkseen ne tapaukset, joissa teot liittyvät toisiinsa muodostaen ns. jatkettun rikoksen.

Rikoslain 7 luvun järjestelmää on arvosteltu siihen liittyvien soveltamisvaikeuksien takia. Se ei myöskään johda aina nykyisen käsityksen mukaan oikeudenmukaiseen lopputulokseen. Nämä kaksi seikkaa ovat johtaneet osittain epäyhtenäiseen tuomioistuinkäytäntöön. Nykyinen järjestelmä on myös tavalliselle kansalaiselle vaikeaselkoinen.

Rikosten yhtymisen muotojen erottelua tekojen lukumäärän perusteella ei voida pitää välttämättömänä. Yhden ja useamman teon tapauksien erottelun perusteella ei ole aina olemassa selviä perusteita.

Nykyisen konkurrenssijärjestelmän epäkohtien poistamiseksi ehdotetaan, että rikoslain 7 luku uudistettaisiin kokonaan. Esityksen mukaan luovutettaisiin konkurrenssimuotojen erottelusta ja omaksuttaisiin kaikissa usean rikoksen tapauksissa samanlainen rangaistuksen määräämistapa. Tämä tapahtuisi siten, että yksikkörangaistukset kaikissa rikosten yhtymisen tapauksissa jätetään kokonaan määräämättä ja alun alkaen tuomitaan vain yksi yhteinen rangaistus, jota määrättäessä otetaan huomioon kaikki tuomitavina olevat rikokset (yhtenäisrangaistusperiaate). Uudistuksen tarkoituksena ei kuitenkaan ole yleisesti lieventää tai koventaa nykyistä rangaistuskäytäntöä.

Yhteisen määräaikaisen rangaistuksen asteikko tulisi olemaan erilainen kuin minkään yh-

teisen rangaistuksen perusteena olevan yksittäisen rikoksen. Yhteinen määräaikainen vankeusrangaistus saisi olla enintään kaksi vuotta pitempi kuin se rangaistus, joka on ankarin eri rikoksista seuraavista enimmäisrangaistuksista. Kuitenkaan ei saisi ylittää eri rikoksista säädettyjen enimmäisrangaistusten yhteismäärää. Yhteinen sakkorangaistus saisi olla enintään 180 päiväsakkoa. Yhteinen rangaistus ei myöskään saisi olla lievempi kuin ankarin eri rikoksista säädettyistä vähimmäisrangaistuksista.

Syytetyn kokonaisrikollisuutta vastaavan yhteisen rangaistuksen määräämiseksi on tavoiteltavaa, että kaikki saman henkilön tekemiä ilmi tulleita rikoksia koskevat syytteet voidaan käsitellä samassa oikeudenkäynnissä. Tämä edellyttää joustavia rikosasiain oikeuspaikkasäännöksiä. Kun nykyiset säännökset ovat tässä suhteessa puutteelliset, ehdotetaan niitä tässä yhteydessä tarpeellisilta osin muutettaviksi.

Ehdotettuun yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtyminen edellyttää rikoslain 7 luvun muuttamisen ohella eräitä muutoksia myös muihin rikosoikeudellisiin säännöksiin. Suurin osa näistä olisi kuitenkin luonteeltaan lähinnä teknisiä. Merkittävä asiallinen muutos ehdotetaan kuitenkin tehtäväksi ehdollisesta rangaistuksesta annettuun lakiin. Nykyisin täytäntöönpantaviksi määrättävät ehdolliset rangaistukset tulevat suoritettaviksi täysimääräisinä. Tämä johtaa kohtuuttoman pitkiin vankeusrangaistuksiin varsinkin silloin, kun aikaisempia ehdollisia rangaistuksia on useita. Tämän epäkohdan poistamiseksi ehdotetaan, että tekijä täytäntöönpantavaksi määrättävän ehdollisen vankeusrangaistuksen ja uudesta rikoksesta seuraavan ehdottoman vankeusrangaistuksen asemesta tuomittaisiin yhteiseen vankeusrangaistukseen.

Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1982.

SISÄLLYSLUETTELO

YLEISPERUSTELUT

1. Rangaistuksen määräämisestä usean rikoksen tapauksessa	3
2. Rikoslain konkurrenssijärjestelmä	3
3. Nykyisen konkurrenssijärjestelmän epäkohdista	4
4. Aikaisemmat uudistusehdotukset ja asian valmisteluvaiheet	6
5. Piirteitä eräiden muiden maiden konkurrenssijärjestelmistä	7
6. Ehdotus yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtämisestä	7
6.1. Johdanto	7
6.2. Yhden ja useamman rikoksen erottaminen yhtenäisrangaistusjärjestelmässä	8
6.3. Yhteisen rangaistuksen asteikon muodostaminen	9
6.4. Yhteisen rangaistuksen mittaaminen	10
6.5. Yhteisen rangaistuksen määrääminen erikseen käsiteltävistä rikoksista	10
6.6. Rikosasiain oikeuspaikkaa koskevien säännösten muuttaminen	11
6.7. Muutokset muuhun rikoslainsäädäntöön ..	12
7. Taloudelliset ja organisatoriset vaikutukset ..	12

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakien perustelut	13
1.1. Laki rikoslain muuttamisesta	13
1.1.1. 2 luku. Rangaistuksista	13
1.1.2. 7 luku. Yhteisestä rangaistuksesta ..	13
Yhteisestä vankeusrangaistuksesta ..	13
Yhteisestä sakkorangaistuksesta ..	19
Yhteisestä viran toimituksesta erotamisesta	20
Yhteisen rangaistuksen mittaamisesta	21
1.1.3. 8 luku. Vanhentumisesta	23
1.2. Laki rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 16 §:n muuttamisesta ..	25

1.3. Laki ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain muuttamisesta	26
1.4. Laki nuorista rikoksentekijöistä annetun lain 22 §:n muuttamisesta	28
1.5. Laki vaarallisten rikoksenuusijain eristämistä annetun lain 1 §:n muuttamisesta ..	29
1.6. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 a §:n muuttamisesta	29
1.7. Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 29 §:n muuttamisesta	30
1.8. Laki alkoholilain 90 §:n kumoamisesta ..	31
1.9. Laki huumausainelain 9 §:n kumoamisesta	31
1.10. Laki sotaväen rikoslain muuttamisesta ..	31
1.11. Laki aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain 19 §:n muuttamisesta	31
1.12. Laki oikeudenkäymiskaaren eräiden säännösten muuttamisesta	32
1.12.1. 10 luku. Laillisesta tuomioistuksesta	32
1.12.2. 14 luku. Asian käsittelystä oikeudessa	38
1.12.3. 16 luku. Oikeudenkäyntiväitteistä ja lykkäyksestä	40
1.12.4. 31 luku. Ylimääräisestä muutoksenhausta	40
1.13. Laki maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta	41
1.14. Laki rangaistusmääräyslain 9 §:n muuttamisesta	41
2. Voimaantulo	41
3. Lakitekstit	44

YLEISPERUSTELUT.

1. Rangaistuksen määräämisestä usean rikoksen tapauksessa.

Rangaistus mitataan rikokseen sovellettavalta rangaistusasteikolta. Rangaistuksen mittaamista ohjaavat rikoksen tunnusmerkistöstä ilmenevien perusteiden ohella rikoslain 6 luvussa mainitut koventamis- ja lieventämisperusteet. Lisäksi on kiinnitettävä huomiota rangaistuskäytännön yhtenäisyyteen.

Rangaistuksen määrääminen yhdestä ainoasta rikoksesta on yleensä yksinkertaisempaa kuin useammasta eri rikoksesta tuomitseminen. Tällaisessa rikosten yhtymisen eli konkurrenssin tilanteessa on yleensä sovellettavana useampia eri rangaistusasteikkoja. Rangaistuksen määrääminen usean rikoksen tapauksessa voidaan järjestää monella eri tavalla. Kysymyksen tulevat menettelytavat voidaan pelkistää seuraaviin päävaihtoehtoihin, jotka erilaisten yhdistelmien ja muunnelmien muodossa toistuvat rikoslainsäädännöstä toiseen.

Jokaisesta rikoksesta voidaan ensiksikin määrätä oma rangaistuksensa, joista muodostetaan kokonaisrangaistus laskemalla ne yhteen täysin määrin (*yhteenlaskemisperiaate*). Toiseksi voidaan rikoksista määrättyistä yksikkörangaistuksista valita kokonaisuuraamukseksi ankarin, joka sulkee muut rangaistukset itseensä (*sulkeutumisperiaate*). Kolmanneksi on mahdollista menetellä siten, että ankarimpaan yksikkörangaistukseen lisätään muiden rangaistusten johdosta joko kiinteä murto-osa tai määrätty osa tuomioistuimen harkinnan mukaan (*lievennetty lisäämisperiaate*). Neljänneksi voidaan yksikkörangaistukset jättää kokonaan määräämättä ja tuomita alun alkaen vain yksi yhteinen rangaistus, jonka perusteena ovat kaikki tuomitavina olevat rikokset (*yhtenäisrangaistusperiaate*).

Määrättäessä rangaistusta useasta rikoksesta joudutaan kiinnittämään huomiota myös siihen yhteyteen, joka rikosten välillä vallitsee. Tässä suhteessa on olemassa huomattavia eroja. Rikokset saattavat olla täysin erillisiä vailla minäänlaista ajallista tai paikallista yhteyttä. Esimerkiksi liikemurron tehnyt henkilö syyllistyy pitkähkön ajan kuluttua toisella paikakunnalla yksityishenkilöön kohdistuvaan petokseen. Myös saman henkilön lyhyen ajan kuluessa tekemät eri rikokset saattavat olla toisistaan täysin riippumattomia. Esimerkkinä

voidaan mainita tapaus, jossa henkilö syyllistyyään aamupäivällä väärennysrikokseen tavataan iltpäivällä rattijuoppoudesta epäiltynä.

Toisinaan taas saman henkilön peräkkäin tekemät samanlaiset rikokset muodostavat selvän kokonaisuuden. Esimerkiksi liikkeen palveluksessa oleva henkilö kavaltaa hallussaan olevia työnantajansa varoja useassa erässä. Toisentyypisistä rikoskokonaisuudesta on kysymys, milloin henkilön tekemät erilaiset rikokset kuuluvat samaan rikossarjaan joko tekoajan, rikosentekijän tarkoituksien tai muun vastaavan rikosten yhteyttä osoittavan seikan vuoksi. Esimerkiksi koulukodista karannut ottaa auton luovuttomasti käyttöönsä ja syyllistyy sen jälkeen varkausrikoksiin ja viranomaisen erehdyttämiseen.

Kaikissa edellä mainituissa tapauksissa on ollut kysymys paitsi useasta rikoksesta myös useasta teosta. Myös yhdellä teolla voidaan toteuttaa useamman rikoksen tunnusmerkistö. Tämä johtaa samaan ongelmaan, mihin päädytään monissa useamman teon tapauksissa eli siihen, että tapaukseen soveltuu useampia rangaistussäännöksiä. Esimerkiksi henkilö kuljettaa autoa juopuneena ja syyllistyy tällöin varomattomuuteen liikenteessä ja kuolemantuottamukseen.

2. Rikoslain konkurrenssi-järjestelmä.

Tärkeimmät säännökset rangaistuksen määräämisestä usean rikoksen tapauksessa sisältyvät rikoslain 7 lukuun. Niiden mukaan tehdään rangaistusta määrättäessä ero sen perusteella, onko rikokset tehty yhdellä vai useammalla eri teolla. Jälkimmäisessä tapauksessa erotetaan vielä omaksi ryhmäkseen ne tapaukset, joissa teot muodostavat jonkinlaisen kokonaisuuden.

Jos yhdellä teolla on tehty useampia rikoksia, kysymyksessä on ns. *ideaalikonkurrenssi*. Sitä koskevan rikoslain 7 luvun 1 §:n mukaan rikoksista on tuomittava vain yksi yleistä lajia oleva rangaistus, mutta sitä seikkaa, että rikoksia on useampia, on pidettävä raskauttavana rangaistusta määrättäessä. Tämä sääntö soveltuu sellaisenaan tilanteeseen, jossa teko toteuttaa useamman samanlaisen rikoksen tunnusmerkistön (samankaltainen ideaalikonkurrenssi). Siten kahden henkilön surmaamiseksi

suoritettu pommin räjäyttäminen, joka johtaa tavoiteltuun seuraukseen, tulee rangaistavaksi kahtena yksin teoin tehtynä tappona tai murhana, ja se seikka, että surmattuja oli kaksi, otetaan huomioon vain rangaistusta mitattaessa. Yhdellä teolla voidaan toteuttaa myös kahden tai useamman rikoksen tunnusmerkistö (erikaltainen ideaalikonkurrenssi). Esimerkiksi henkilö, joka ajaa päihtyneenä ilman ajokorttia luvattomasti käyttöönottamallaan autolla, joutuu rangaistavaksi rattijuopumusta, moottoriajoneuvon luvaton käyttöönottamista ja ajokortin ajamista koskevien säännösten mukaan. Lain mukaan rangaistus on tuomittava ankarimman lainkohdan mukaan ja sitä seikkaa, että teko käsitti useampia rikoksia, on myös tässä tapauksessa pidettävä raskauttavana mitattaessa rangaistusta ankarimmalta rangaistusasteikolta. Ankarin lainpaikka on se, jonka aseton yläraja on korkein. Jos enimmäisrangaistukset ovat yhtä suuria, on käytettävä sitä lainpaikkaa, jonka vähimmäisrangaistus on korkein. Korkeinta vähimmäisrangaistusta ei muutenkaan saa alittaa.

Jos joku on tehnyt useita rikoksia useammalla eri teolla, kysymyksessä on yleensä ns. *reaalikonkurrenssi*. Tällöin kustakin rikoksesta on tuomittava eri rangaistus, ns. yksikkörangaistus (RL 7: 3). Jos jokin rangaistuksista on elinkautinen, sisältyvät kaikki muut vankeusrangaistukset ja sakot siihen (RL 7: 4). Kuitenkin myös tässä tapauksessa on jokaisesta rikoksesta tuomittava yksikkörangaistus. Jos useampia määräaikaista vankeusrangaistuksia on tuomittu, on ne yhdistettävä keskenään siten, että ankarimpaan yksikkörangaistukseen tai, jos kahdesta tai useammasta rikoksesta on tuomittu yhtäläinen rangaistus eikä sitä ankarampaa rangaistusta ole tuomittu, johonkin niistä lisätään enintään puolet muista rangaistuksista ja vähintään pienin määrä, minkä vankeutta rangaistuksia yhdistettäessä saa lisätä eli vähintään yksi päivä (RL 7: 5). Yhdistämisessä tuomioistuimella on siis laaja harkintavalta. Ehdottomana kattona määräaikaistelle yhdistetylle vankeusrangaistukselle on kuitenkin 15 vuotta (RL 2: 2,1).

Rikoslain alkuperäisten säännösten mukaan yhdistäminen koski vapausrangaistusten ohella myös sakkorangaistuksia. Sakkojen ja määräaikaisten vapausrangaistusten yhdistämisestä luovuttiin kuitenkin vuonna 1939 annetulla lailla (402/39). Rikoslain voimassa olevan 7 luvun 6 §:n mukaan sakkoa tai sakon muunto-

rangaistusta ei yhdistetä toiseen sakkoon tai sakon muuntorangaistukseen eikä määräaikaisteen vankeusrangaistukseen. Samalla kertaa tuomitut sakot lasketaan yhteen täysin määrin.

Vankeusrangaistuksiin johtavat rikokset ovat reaalikonnkurrenssissa, jos kaikki on tehty ennenkuin yhdestäkään niistä on rangaistus tuomittu. Sellaisista rikoksista tuomittuja rangaistuksia, joista toinen on tehty sen jälkeen kun toisesta oli jo rangaistus tuomittu, ei siten ole keskenään yhdistettävä (RL 7: 8,2). Koska reaalikonnkurrenssilla on merkitystä enää vain vankeusrangaistukseen johtavien rikosten yhteydessä, on konkurrenssin katkaiseva vaikutus vain tällaisen seuraamuksen määräävällä tuomiolla. Jollei vankeusrangaistuksia voida yhdistää, ne on täytäntönpantaessa laskettava yhteen. Määräaikaist rangaistukset lasketaan yhteen täysin määrin, jolloin ehdoton katto on 20 vuotta. Perusteena rangaistusten yhdistämisedun (lievennetyt lisäämisperiaatteen) rajoittamiselle ennen tuomiota tehtyihin rikoksiin on ajatus, jonka mukaan rikoksentekijän olisi otettava ojentuakseen tuomion käsittämästä vakavasta varoituksesta.

Jos useammat teot ovat saman rikoksen jatkamista, tekoryhmää ei käsitellä reaalikonnkurrenssitapauksena, vaan niin sanottuna *jatketuna rikoksena*. Tällöin tuomitaan vain yksi rangaistus. Sitä seikkaa, että tekoja on useampia pidetään kuitenkin raskauttavana (RL 7: 2). Rangaistus määrätään siten periaatteessa samoin kuin ideaalikonkurrenssin tapauksessa.

Eraissa tapauksissa samaan tekoon näyttää soveltuvan useampia rangaistussäännöksiä, mutta kuitenkin yhden rangaistussäännöksen soveltaminen tekee muun tai muiden soveltamisen tarpeettomaksi tai mahdottomaksi (ns. lainkonnkurrenssi). Rangaistus tuomitaan tällöin vain yhden rangaistussäännöksen mukaan. Esimerkiksi ryöstö täyttää usein sekä pahoinpitely- että varkausrikoksen tunnusmerkistön, mutta rangaistus määrätään pääsääntöisesti vain ryöstöä koskevan rangaistussäännöksen mukaan.

3. Nykyisen konkurrenssijärjestelmän epäkohdista.

Rikoslain 7 luvun järjestelmää on arvosteltu siihen liittyvien soveltamisvaikeuksien takia. Se ei myöskään johda aina nykyisen käsityksen mukaan oikeudenmukaiseen lopputulokseen.

Nämä kaksi seikkaa ovat johtaneet osittain epäyhtenäiseen tuomioistuinkäytäntöön. Nykyinen järjestelmä on myös tavalliselle kansalaiselle vaikeaselkoinen.

Konkurrenssimuotojen erottelua tekojen lukumäärän perusteella ei voida pitää välttämättömänä. Yhden ja useamman teon tapausten erottelun ei ole teon käsitteen epämääräisyyden takia aina olemassa selviä perusteita. Se seikka kumpaan ryhmään tapaus luetaan kuuluvaksi, jää siten usein riippumaan lainkäyttäjän harkinnasta. Tällöin käytännössä kiinnitetään usein erityistä huomiota siihen, miten päästään tyydyttävään lopputulokseen.

Ideaali- ja reaalikonkurrenssin erottelu perustuu osaltaan käsitykseen, että yhdellä teolla useamman rikoksen toteuttaneen henkilön syyllisyys ei ole yhtä suuri kuin sen, joka on toteuttanut rikoksensa eri teoilla. Siten jälkimmäisessä tapauksessa on sovellettava ankarampaa rangaistuksen määräämistä kuin ideaalikonkurrenssissa. Tosin saattaa esiintyä myös tilanteita, joissa juuri se suunnitelmallisuus ja harkinta, joka on tehnyt mahdolliseksi onnistumisen useammassa rikoksessa yhdellä kertaa, osoittaa tekijän suurempaa syyllisyyttä.

Reaalikonkurrenssia koskevien säännösten soveltaminen voi johtaa epätydyttäviin lopputuloksiin laajemmista rikossarjoista tuomittaessa. Epäkohtana on pidettävä eri teoilla tehdyistä rikoksista tuomittujen yksikkörangaistusten yhdistämisessä noudatettua käytäntöä. Vaikka laissa on tehty mahdolliseksi myös hyvin lievä yhdistäminen, on lievennetyn lisämisperiaatteen soveltaminen vakiintunut tuomioistuimissa melko kaavamaisesti johtaan eräissä tapauksissa kohtuuttoman pitkiin kokonaisrangaistuksiin.

Epäkohtana on joidenkin rikosten yhteydessä pidetty myös sitä, ettei ideaalikonkurrenssitapauksissa ole mahdollista ylittää törkeimmän rikoksen enimmäisrangaistusta, vaikka siihen poikkeuksellisesti saattaisi olla aihetta.

Jatkettua rikosta koskeva säännös on tosin omiaan vähentämään sitä epäsuhdetta, joka ideaali- ja reaalikonkurrenssina arvosteltavien tapausten välillä vallitsee. Sanotun säännöksen soveltaminen on kuitenkin osoittautunut tulokannavaraiseksi johtaan epäyhtenäiseen oikeuskäytäntöön.

Lainkäytössä on eniten epäselvyyttä aiheuttanut jatketun rikoksen ja reaalikonkurrenssin erottaminen toisistaan. Perustellusti voidaan

katsoa jatketuksi rikokseksi esimerkiksi teot, joilla joku useammassa erässä vie tavaraa varastosta yhden yön aikana, mutta jos kysymys on kolmesta anastuksesta, joiden välillä on kuukausi ja joissa puututaan usean eri henkilön omaisuuteen, ratkaisu muodostuu vaikeammaksi. Oikeuskirjallisuudessa esitetty ohje, jonka mukaan jatketun rikoksen tulisi aina muodostaa jonkinlainen luonteva kokonaisuus, ei ole ollut riittävän selväpiirteinen rajatapauksissa.

Jatketun rikoksen käsite on oikeuskäytännössä jatkuvasti laajentunut. Niinpä toisin kuin aikaisemmin pidetään nyt mahdollisena, että eri henkilöihin kohdistuvat teot voivat muodostaa jatketun rikoksen. Edelleen on päädytty siihen, että samaan jatkettuun rikokseen voi kuulua eri rangaistussäännösten perusteella arvosteltavia osatekoja. Aikaisemmin katsottiin, että jatketun rikoksen osatekojen oli täytettävä ainakin sama perustunnusmerkistö. Myös aikaisemmin vaaditusta jatketun rikoksen tekojen kiinteästä ajallisesta ja paikallisesta yhteydestä on eräiden rikosten kohdalla jokseenkin kokonaan luovuttu.

Jatketun rikoksen käsitteen ulottaminen säännöksen alkuperäistä soveltamisalaa laajemmalle on selvä osoitus tuomioistuinkäytännössä ilmenevästä paineesta yhtenäisrangaistusjärjestelmän suuntaan. Epäkohtana on kuitenkin pidettävä sitä, että rikossarjoja arvioidaan huomattavan epäyhtenäisesti. Toisinaan sovelletaan jatkettua rikosta, toisinaan taas reaalikonkurrenssia koskevia säännöksiä. Yhtenäiseen käytäntöön ei ole voitu päästä edes ylioikeuksissa. Joissakin hovioikeuksissa sovelletaan jatkettua rikosta koskevaa säännöstä väljemmin, kun taas toisissa pidetään kiinni oikeuskirjallisuuden luomasta melko suppeasta jatketun rikoksen käsitteestä. Korkein oikeus näyttää soveltavan säännöstä pikemminkin suppeasti. Kun yhtenäistä käytäntöä ei ole voitu vakiinnuttaa jatketun rikoksen osalta, on ennustettavuus kärsinyt eikä oikeasuhtaisuutta ole voitu aina saavuttaa.

Yhdistämiskäytännön kaavamaisuutta on jo edellä käsitelty. Erityisesti on kaavamaisuuden takia arvosteltu sitä yhdistämistä, joka suoritetaan vasta täytäntöönpanovaiheessa hovioikeudessa (RL 7:9). Menettely on siinä muodostunut melkein puhtaaksi laskutoimitukseksi, jossa rangaistukset yhdistetään ilman, että hovioikeudella on tietoa rangaistuksen mittaamiseen vaikuttaneista seikoista. Siihen, vastaako rangaistus teoissa ilmennyttä syylli-

syöttä, ei voida kiinnittää huomiota, koska yhdistäminen tapahtuu yksinomaan täytäntöönpanoasiakirjojen perusteella. Erityisen arveluttavaa on, ettei tuomittua kuulla yhdistämismenettelyssä eikä hänellä myöskään ole oikeutta valittaa yhdistetyn rangaistuksen määräämisestä.

4. Aikaisemmat uudistusehdotukset ja asian valmisteluvaiheet.

Konkurrenssijärjestelmän epäkohdat tulivat ilmi varsin pian rikoslain voimaantulon jälkeen. Niinpä professori Allan Serlachius esitti oikeusministeriön toimeksiannosta vuonna 1920 valmistuneessa ehdotuksessaan uudeksi rikoslaiksi konkurrenssijärjestelmän perinpohjaista uudistamista ja yksinkertaistamista.

Ehdotuksessa hylättiin ideaali- ja reaalikonnkurrenssin erilainen sääntely, koska tekojen rajaaminen on mielivaltaista eikä rangaistavuutta ole syytä tehdä riippuvaksi näin epämääräisestä seikasta. Rangaistus olisi ehdotuksen mukaan määrätty usean rikoksen tapauksessa samalla tavoin olipa rikokset tehty yhdellä tai useammalla teolla. Jos eri rikoksista olisi pitänyt tuomita määräaikainen vapausrangaistus, olisi niistä ehdotuksen mukaan tuomittu alun alkaen yksi yhtenäisrangaistus, jonka enimmäismääränä olisi ollut ankarin enimmäisrangaistus lisättyinä puolella, vähimmäismääränä taas vastaavasti ankarin vähimmäisrangaistus jollakin määrällä lisättyinä.

Myös vuonna 1972 valmistuneessa rikoskonkurrenssitoimikunnan mietinnössä (Komiteamietintö 1972: B 43) ehdotetaan luovuttavaksi ideaali- ja reaalikonnkurrenssin erotelusta. Tämän perusteluina viitataan yhden ja useamman teon rajanvedon harkinnanvaraisuuteen ja korostetaan, ettei rikosten tekeminen yhdellä teolla aina osoita tekijässä lievempää syyllisyyttä kuin rikosten suorittaminen eri teoilla.

Kokonaisrangaistuksen määräämisen osalta mietintö noudattaa Serlachiuksen ehdotuksen tavoin yhtenäisrangaistusperiaatetta. Mietinnön mukaan yhteinen vapausrangaistus ei saisi ylittää toisaalta eri rikosten enimmäisrangaistusten summaa eikä toisaalta ankarinta enimmäisrangaistusta enempää kuin kahdella vuodella. Se ei myöskään saisi alittaa ankarinta vähimmäisrangaistusta.

Oikeusministeriön vuonna 1973 asettama rikoskonkurrenssityöryhmä (Oikeusministeriön lainsäädäntöosaston julkaisu 5/1973) ei suositellut konkurrenssimuotojen erottelujen poistamista osittaisuudistuksena, koska rikoslain 7 luvun muuttaminen johtaa laajoihin muutoksiin myös rikoslain ulkopuolella sekä rikosprosessilainsäädännössä. Uuden yhtenäisrangaistusjärjestelmän käyttöönottoaminen edellyttäisi lisäksi työryhmän mukaan rikoksen uusimissäännösten ja rangaistuksen mittaamiseen yleensä vaikuttavien säännösten tarkistamista. Nykyisestä poikkeavan järjestelmän rakentaminen edellyttäisi työryhmän mielestä selvää tietoa rikoslain kokonaisuudistuksesta.

Työryhmän ehdotuksen mukaan olisi ideaalikonnkurrenssia koskeva säännös samoin kuin jatkettun rikoksen käsitteen rikoslain kokonaisuudistukseen saakka säilytettävä nykyisellään. Jatkettun rikoksen säännöstä olisi kuitenkin tarkistettava siten, että sitä sovellettaisiin vain, milloin teot toteuttavat saman perustunnusmerkistön. Lisäksi työryhmän mukaan voitaisiin ottaa käyttöön uusi ns. privilegoidun reaalikonnkurrenssin käsite, jota vallitsevan käytännön tapaan sovellettaisiin rikoksiin, jotka eivät tosin toteuta samaa perustunnusmerkistöä, mutta kuitenkin kuuluvat samaan rikossarjaan. Privilegoidun reaalikonnkurrenssin tapauksissa tuomittaisiin vain yksi rangaistus, jonka enimmäismäärä voisi olla kahden laissa säädetyn ankarimman rangaistuksen summa. Enimmäisrangaistus saisi kuitenkin olla enintään ankarin rangaistus vuodella korotettuna. Kvalifioitu reaalikonnkurrenssi vastaisi työryhmän ehdotuksessa rikoslain nykyisen 7 luvun 5 §:ssä tarkoitettua tapausta. Sen mukaan käsiteltäisiin rikokset, joilla ei ole keskinäistä yhteyttä ja niistä määrättäisiin yksikkörangaistukset, jotka yhdistettäisiin samaan tapaan kuin nykyisinkin.

Hallituksen esitys perustuu oikeusministeriön asettaman työryhmän 28 päivälle helmikuuta 1978 päivättyyn hallituksen esityksen muotoon laadittuun ehdotukseen rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu n:o 3/1978). Sanotusta ehdotuksesta valtioneuvosto päätti 13 päivänä huhtikuuta 1978 pyytää laintarkastuskunnan lausunnon. Laintarkastuskunnan lausunto ehdotuksesta annettiin elokuun 18 päivänä 1978 (Laintarkastuskunnan lausunto n:o 2/1978).

5. Piirteitä eräiden muiden maiden konkurrenssijärjestelmistä.

Ruotsissa poistettiin konkurrenssimuotojen erottelu rangaistuksen määräämisessä vuonna 1938, vaikka rikoslaissa vielä mainittiinkin sekä yhden että useamman teon tapaukset. Nykyisessä vuodelta 1962 olevassa rikoskaaren rikoskonkurrenssia koskevassa perussäännöksessä ei enää edes mainita eri konkurrenssimuotoja. Sen mukaan on useammasta rikoksesta tuomittaessa määrättävä yhteinen seuraamus, ellei toisin ole säädetty. Erityisestä syystä on kuitenkin mahdollista tuomita eri rikoksista samalla kertaa sakkoon ja muuhun seuraamukseen. Vankeutta voidaan määrätä yhteisenä seuraamuksena, jos jostakin rikoksesta voi tulla vankeutta. Yhtenäisrangaistus saa ylittää ankarimman rikoksiin soveltuvista enimmäisrangaistuksista enintään kahdella vuodella, mutta rikosten enimmäisrangaistusten summaa ei kuitenkaan saa ylittää. Ankarinta vähimmäismäärää ei saa alittaa. Myös sakkorangaistuksen enimmäismäärä on usean rikoksen tapauksessa tavallista korkeampi.

Norjan vuodelta 1902 peräisin olevassa rikoslaissa eri konkurrenssimuodot on täysin rinnastettu toisiinsa rangaistuksen määräämistapaan nähden. Jos eri rikoksista on säädetty vapausrangaistus, määrätään yhteinen vapausrangaistus, jonka on ylittettävä ankarin vähimmäisrangaistus ja joka ei saa ylittää ankarinta enimmäisrangaistusta enemmän kuin puolella. Jos rikoksista tulee sakkoa, yhteisen sakkorangaistuksen on oltava ankarampi kuin mistään rikoksesta yksin olisi seurannut. Jos toisista rikoksista tulisi vapausrangaistus ja toisista sakko, tuomitaan joko kumpaakin lajia erikseen, tai otetaan sakkorikokset huomioon raskauttavana asianhaarana yhteistä vapausrangaistusta määrättäessä.

Tanskan vuoden 1930 rikoslaki rakentuu niinikään yhtenäisrangaistusajatukselle kaikissa konkurrenssitapauksissa säännösten ollessa suurin piirtein samanlaiset kuin Norjassa.

Useissa muissakin maissa on rangaistusta määrättäessä luovuttu konkurrenssimuotojen erottelusta. Rangaistus määrätään yhtenäisrangaistusperiaatteen mukaan ankarimmalta rangaistusasteikolta, jonka enimmäismäärän ylittäminen on lisäksi lain asettamissa rajoissa yleensä sallittu. Sellaisista järjestelmistä voidaan mainita *Sveitsin* rikoslaki vuodelta 1937, *Unka-*

rin rikoslaki vuodelta 1961, *Saksan Demokraattisen Tasavallan* rikoslaki vuodelta 1968 ja *Itävallan* rikoslaki vuodelta 1974. Yleisenä linjana näyttää monissa maissa olleen luopuminen konkurrenssimuotojen erottelusta yhdessä yhtenäisrangaistusperiaatteen omaksumisen kanssa, vaikkakaan näin ei ole aina välttämättä tapahtunut.

Toisaalta on olemassa melko uusia lakeja, joissa on säilytetty ideaali- ja reaalikonkurrenssin ero rangaistuksen määräämisessä. Niinpä mm. *Saksan Liittotasavallan* vuonna 1969 osittain uudistetussa rikoslaissa ideaali- ja reaalikonkurrenssin erottelu on edelleen voimassa. Samoin on asianlaita *Puolan* rikoslaissa vuodelta 1969.

Erityinen säännös jatkettun rikoksen rankaisemista varten on nykyisin harvinainen; sellainen on kuitenkin olemassa *Italian* rikoslaissa vuodelta 1930.

6. Ehdotus yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtymisestä.

6.1. Johdanto.

Nykyisen konkurrenssijärjestelmän epäkohtien poistaminen edellyttää järjestelmän perusperiaatteiden tarkistamista. Tavoitteeksi on asetettava, että rangaistus myös usean rikoksen tapauksessa olisi oikeudenmukaisessa suhteessa rikosten vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä tekijän niistä ilmenevään syyllisyyteen. Erityisesti olisi kiinnitettävä huomiota järjestelmän yksinkertaisuuteen ja rangaistuskäytännön yhdenmukaisuuteen. Tarkoituksena ei sitä vastoin ole yleisesti lieventää tai koventaa nykyistä rangaistuskäytäntöä.

Näihin tavoitteisiin pääsemiseksi on konkurrenssimuotojen erottelusta luovuttava ja kaikissa usean rikoksen tapauksissa omaksuttava samanlainen rangaistuksen määräämistapa. Rangaistuksen määräämisen vaihtoehdoista ei yhteenlaskemisperiaate voi tulla kysymykseen. Se johtaisi erityisesti vankeusrangaistusten osalta usein liian ankaraan lopputulokseen. Nykyisin vankeusrangaistuksiin sovellettavasta lievenetystä lisäämisperiaatteesta aiheutuvia haittoja on jo käsitelty edellä. Sulkeutumisperiaate puolestaan johtaisi usein ilmeisen lieviin rangaistuksiin. Syytetyn kokonaisrikollisuutta oikeudenmukaisesti vastaavaan rangaistukseen voidaan parhaiten päästä yhtenäisrangaistusperiaatteen käyttöönottamisella.

6.2. Yhden ja useamman rikoksen erottaminen yhtenäisrangaistusjärjestelmässä.

Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirryttäessä tulee yhden ja useamman rikoksen erottelun merkitys säilymään. Sen ratkaiseminen, milloin on kysymys yhdestä ja milloin taas useammasta rikoksesta jää edelleen riippumaan lähinnä rikostunnusmerkistön tulkinnasta.

Yhden ja useamman rikoksen erottelussa joudutaan ratkaisemaan, onko samaa rangaistussäännöstä sovellettava yhden vai useamman kerran, onko syytetty toisin sanoen syyllistynyt samaan rikokseen useamman kerran. Tässä kohdin ei esiintyne yleensä ongelmia. Selvää on esimerkiksi, että saman henkilön pahoinpiteleminen useammalla peräkkäisellä lyönnillä rangaistaan yhtenä rikoksena. Jos sitä vastoin henkeen, terveyteen, vapauteen tai kunniaan kohdistuva teko loukkaa useampaa henkilöä, on yleensä katsottu olevan kysymyksessä myös useampi rikos. Sen, joka samalla laukauksella haavoittaa kahta henkilöä tai samalla lausumalla loukkaa kahden eri henkilön kunniaa, on katsottu syyllistyvän kahteen eri rikokseen. Toisin on sitä vastoin asiaa arvosteltu esimerkiksi varkausrikoksissa. Niissä on tekotilaisuuden katsottu olevan ratkaiseva. Se, joka samassa tilaisuudessa anastaa kahdelle eri henkilölle kuuluvaa omaisuutta, syyllistyy vain yhteen varkauteen. Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirryttäessä saattaisi olla aihetta pyrkiä muuttamaan oikeuskäytäntöä siten, että teko, jota luonnollisen katsantotavan mukaan on pidettävä yhtenä tekona nykyistä useammin tuomittaisiin vain yhtenä rikoksena. Tätä puoltaa sekin, että rangaistusasteikko nykyisissä ideaalikonkurrenssin tapauksissa ehdotetaan oleellisesti ankarammaksi (ks. jakso 6.3.).

Ongelmallisemmaksi voi rajanveto osoittautua ajallisesti. Henkilö saattaa esimerkiksi anastaa tavaraa saman omistajan varastosta useamman kerran joko aivan peräkkäin, muutaman tunnin väliajoin tai sitten vaikkapa peräkkäisinä päivinä. Esimerkkinä voidaan lisäksi mainita, että henkilö on samalla matkalla kolme eri kertaa tai samana päivänä usean tunnin väliajoin kahdessa eri tilaisuudessa kuljettanut moottoriajoneuvoa alkoholin vaikutuksen alaisena. Nykyisen lain mukaan on tällaisissa tapauksissa, joissa rikoksen tunnusmerkistö ei edellytä useampia osatekoja, yleensä kysymys yhden rikoksen ja jatkettun rikoksen välisestä rajanvedosta. Koska rangaistus kummassakin näistä

tapauksista nykyisen lain mukaan mitataan samalta rangaistusasteikolta ei tällä rajanvedolla rangaistuksen määrään nähden yleensä ole oleellista merkitystä. Ehdotettujen uusien säännösten mukaan rangaistusasteikko olisi kuitenkin huomattavasti ankarampi nykyisen jatkettun rikoksen tapauksissa kuin silloin kun syyksi luettua menettelyä on arvosteltava yhtenä ainoana rikoksena. Sen vuoksi saattaisi samalla tavalla kuin edellisessä kappaleessa ideaalikonkurrenssin tapausten osalta on mainittu, olla aiheellista muuttaa oikeuskäytäntöä siten, että syytetyn viaksi luettu menettely nykyistä useammin katsottaisiin vain yhdeksi rikokseksi.

Eräissä tapauksissa jo rikoksen tunnusmerkistöstä ilmenee, että useampia osatekoja on arvosteltava yhtenä rikoksena. Ongelmia voi kuitenkin aiheuttaa rangaistuksen määrääminen useammista osatekoista, jotka voidaan arvostella ns. kollektiivirikoksina, tai asian tilan vallitsemisesta kuten aseiden luvattomasta hallussapidosta, vapaudenriistosta taikka laiminlyöntinä ilmenevästä tekemättä jättämisestä. Niinpä ammattimaisen moottoriajoneuvoliikenteen luvaton harjoittaminen voi ilmetä muutamina erillisinä tekoina, toisaalta jatkuvana organisoituna toimintana. Useasta rikoksesta on tällöin kysymys yleensä silloin, kun rikollinen toiminta on välillä kokonaan päättynyt ja alkanut sitten uudelleen.

Arvioitaessa, onko teko toteuttanut useamman rikoksen tunnusmerkistön, tulee aina ottaa huomioon myös se mahdollisuus, että kysymys ei ole todellisesta, vaan ainoastaan ns. näennäisestä rikosten yhtymisestä. Teko toisin sanoen näyttää toteuttavan kahden tai useamman tunnusmerkistön, mutta yksityiskohtaisempi tarkastelu osoittaa, että yhden rangaistussäännöksen soveltaminen tekee muun tai muiden soveltamisen joko tarpeettomaksi tai suorastaan mahdottomaksi. Tällöin tuomitaan rangaistus vain yhden rangaistussäännöksen mukaan (lainkonkurrenssi). Kysymyksessä on vain yksi rikos. Vain yhdestä rikoksesta on kysymys kun tekoon yksityiskohtaisesti soveltuva lainkohta syrjäyttää yleisluonteisemman. Naista, joka tuomitaan rikoslain 21 luvun 4 §:n nojalla lapsensa surmaamisesta, ei luonnollisestikaan tuomita myös taposta tai murhasta vaikka teko aina toteuttaa joko tapon tai murhan tunnusmerkistön. Lainkonkurrenssista on kysymys myös silloin, kun rangaistussäännös nimellisen maininnan mukaan tulee kysymykseen vain siinä tapauksessa, ettei teosta

muualla laissa ole erityistä rangaistusta säädetty. Niinpä se, joka törkeällä huolimattomuudella tai varomattomuudella saa aikaan vakavan vaaran toisen terveydelle, on tuomittava vaaran aiheuttamisesta (RL 21: 12). Jos kuitenkin toinen vaaran aiheuttamisen seurauksena saa ruumiinvamman tai sairastuu, on syytetty tuomittava ruumiinvamman tai sairauden tuottamuksesta (RL 21: 10). Tekoon ei voida soveltaa ensiksi mainittua lainkohtaa. Yhdestä rikoksesta on edelleen kysymys, milloin kysymykseen tulevien lainkohtien arvoasteusuhde saa aikaan toisten syrjäytymisen. Sitä, joka yllyttää toista varkauteen ja myy varastetun esineen, ei voida tuomita varastetun tavaran kätkemisestä, vaikka sitä koskeva rangaistussäännös (RL 32: 1) tekoon muuten soveltuisi.

Se, onko tekoon sovellettava yhtä vai useampaa rangaistussäännöstä, voi kuitenkin eräissä tapauksissa näyttää epäselvältä. Jos henkilö esimerkiksi valmistamansa vääran asiakirjan esittämällä saa toisen luovuttamaan rahaa, tapaukseen näyttävät soveltuvan sekä väärentämisen että petoksen rangaistussäännökset. Oikeuskäytännössä katsottiinkin aikaisemmin tekijän syyllistyneen yksin teoin tehtyihin väärentämiseen ja petokseen, siis kahteen eri rikokseen. Nykyisin sitä vastoin tekijä tuomitaan tavallisesti vain väärennysrikoksesta, johon petoksen katsotaan sisältyvän. Lainkonkurrenssia koskevat ongelmat eivät ehdotuksen toteutuessa muuttuisi.

Vanhentumista koskevia säännöksiä sovellettaessa olisi edelleen sillä seikalla merkitystä onko rikokset tehty samalla vai eri teolla. Sen seikan arvioiminen, onko useampi rikos tehty samalla teolla, ei kuitenkaan tapahtuisi samalla tavalla kuin rajanveto ideaalikonkurrenssin ja reaalikonkurrenssin välillä nykyisin tapahtuu oikeuskäytännössä. Vanhentumissäännöksiä sovellettaessa olisi perusteltua katsoa useampi rikos tehdyksi samalla teolla vain silloin, kun luonnollisen katsantotavan mukaan todella on kysymyksessä yksi ja sama teko, joka täyttää useamman rikoksen tunnusmerkistön eikä yhden rangaistussäännöksen soveltaminen tee muun tai muiden soveltamista tarpeettomaksi tai suorastaan mahdottomaksi.

6.3. Yhteisen rangaistuksen asteikon muodostaminen.

Jos joku on tuomittava rangaistukseen kahdesta tai useammasta rikoksesta, olisi niistä ehdotuksen mukaan tuomittava pääsäännön mukaan yhteinen rangaistus olipa rikokset tehty yhdellä tai useammalla teolla ja siitä riippumatta, millaisen kokonaisuuden rikokset mahdollisesti muodostavat.

Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtyminen ei aiheuta muutoksia syyllisyyskysymyksen ratkaisemistapaan. Tuomiossa olisi edelleen ilmoitettava ne rikokset, joihin syytetyn katsotaan syyllistyneen ja lainkohdat, joiden nojalla rangaistus määrätään samoin kuin kuhunkin rikokseen mahdollisesti liittyvät rangaistuksen koventamis- ja lieventämisperusteet. Jos muutoksenhakutuomioistuimien olisi syyllisyyskysymyksen osalta toista mieltä vaikkapa vain yhden rikoksen osalta, olisi sen määrättävä rangaistus uudelleen tarvitsematta palauttaa asiaa sitä varken alempaan oikeuteen.

Ehdotuksen mukaan yhteisen määräaikaisen rangaistuksen asteikko tulisi olemaan erilainen kuin minkään yhteisen rangaistuksen perusteena olevan yksittäisen rikoksen asteikko. Yhteinen määräaikainen vankeusrangaistus saisi ylittää ankarimman eri rikoksista säädetystä enimmäisrangaistuksesta enintään kahdella vuodella. Se ei kuitenkaan saisi ylittää eri rikoksista säädettyjen enimmäisrangaistusten yhteismäärää. Yhteinen vankeusrangaistus ei myöskään saisi olla lyhyempi kuin ankarin eri rikoksista säädetystä vähimmäisrangaistuksesta. Jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava vankeusrangaistus ja jostakin sakkorangaistus, tuomioistuimien saisi tuomita kaikista rikoksista yhteisen vankeusrangaistuksen. Jos jostakin rikoksesta olisi säädetty rangaistukseksi vain sakkoa, vastaisi sakko yhteisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärää laskettaessa kolmea kuukautta vankeutta. Jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava elinkautinen vankeusrangaistus, erillistä sakkorangaistusta ei saisi tuomita.

Yhteinen sakkorangaistus saisi olla enintään 180 päiväsakkoa. Jos jostakin rikoksesta tuomittavalle sakkorangaistukselle on voimassa erityinen vähimmäismäärä, yhteinen sakkorangaistus ei saisi olla tätä vähimmäismäärää pienempi.

Yhteisestä viran toimituksesta erottamisesta olisi rangaistuksen enimmäismäärä sama kuin

silloin kun viran toimituksesta erottaminen tuomitaan yhdestä rikoksesta.

6.4. Yhteisen rangaistuksen mittaaminen.

Edellä mainittujen asteikkojen puitteissa yhteinen rangaistus olisi mitattava siten, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa syytetyn viaksi luettuun kokonaisrikollisuuteen. Nykyisissä ideaalikonkurrenssin ja jatkuvan rikoksen tapauksissa sovellettava rangaistusasteikko muuttuisi nykyistä ankarammaksi. Ehdotuksen tavoitteena ei kuitenkaan ole useasta teosta tai rikoksesta tuomittavien rangaistusten koventaminen. Rangaistusasteikon muuttaminen eräissä tapauksissa nykyistä ankarammaksi johtuu lähinnä pyrkimyksestä saada aikaan mahdollisimman yksinkertainen konkurrenssijärjestelmä. Jatkuvan rikoksen ja reaalkonkurrenssin tapauksissa ei ole voinut muodostua uudessa järjestelmässä käyttökelpoisia normaalirangaistuksia.

Mittaamiskäytännön yhtenäistämistä silmällä pitäen ehdotetaan lakiin otettavaksi yleisluonteiset ohjeet siitä, mihin seikkoihin yhteistä rangaistusta mitattaessa olisi erityisesti kiinnitettävä huomiota rikoslain 6 luvussa mainittujen yleisten rangaistuksen mittaamisperusteiden ohella. Kokonaisrikollisuutta arvioitaessa olisi ehdotuksen mukaan otettava huomioon rikosten lukumäärä, törkeys ja keskinäinen yhteys. Jos yksi rikos on selvästi muita rikoksia törkeämpi ja sen vuoksi ankarammin rangaistava sen perusteella tuomittavaa rangaistusta voitaisiin pitää riittävänä muistakin rikoksista, jos nämä ovat seuraamuksen kannalta vähämerkityksisiä.

6.5. Yhteisen rangaistuksen määrääminen erikseen käsiteltävistä rikoksista.

Yhteistä vankeusrangaistusta koskevien säännösten lähtökohtana on tilanne, jossa rangaistus määrätään kaikista rikoksista samassa oikeudenkäynnissä. Rikosten paljastumisesta eri aikoina saattaa kuitenkin seurata, etteivät ne tule tuomittaviksi samanaikaisesti. Tällainen sattumanvaraisuus ei kuitenkaan tee perusteluksi arvostella rikosten rangaistavuutta eri tavoin. Sen vuoksi rikoksenteijä on ehdotuksen mukaan pääsääntöisesti pyrittävä saattamaan kokonaisrangaistuksen määräämisen suhteen samaan asemaan riippumatta siitä, käsitelläänkö

kaikki yhteisen rangaistuksen pohjana olevat rikokset yhdessä vai useammassa oikeudenkäynnissä.

Vankeusrangaistuksen tuomitsemista on ehdotuksen mukaan kuitenkin pidettävä yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisen kannalta ratkaisevana ajankohtana samoin kuin rangaistusten yhdistäminen nykyisin voi tulla kysymykseen vain ennen tuomiota tehtyjen rikosten osalta. Jos vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään ennen tuomiota tehdystä muusta rikoksesta, hänet olisi tuomittava rikoksista yhteiseen rangaistukseen, jos edellytykset muutoin ovat siihen olemassa. Milloin aikaisemmin tuomittua vankeusrangaistusta myös sen ehkä jo tapahtuneen täytäntöönpanon merkitys huomioon ottaen on pidettävä riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin ilmitulleesta rikoksesta, on tuomioistuimen määrättävä, että aikaisempi rangaistus koskee myös viimeksi mainittua rikosta. Ennen tuomiota ja tuomion antamisen jälkeen tehdyistä rikoksista ei sitä vastoin voitaisi määrätä yhteistä vankeusrangaistusta.

Sen varalta, että useammista rikoksista, joista olisi ehdotuksen mukaan tuomittava yhteinen vankeusrangaistus, on tuomittu lainvoimaisilla päätöksillä eri vankeusrangaistukset, ehdotetaan lakiin otettavaksi säännös, joka mahdollistaa yhteisen vankeusrangaistuksen muodostamisen vielä täytäntöönpanovaiheessa. Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen tapahtuisi virallisen syyttäjän esityksestä alioikeudessa normaalia oikeudenkäyntijärjestystä noudattelevassa menettelyssä.

Myös silloin kun sakkorangaistukseen tuomittua syytetään ennen tuomiota tehdystä muusta rikoksesta olisi oikeudenmukaisinta saattaa hänet yhteisen rangaistuksen määräämisen suhteen samaan asemaan kuin milloin rangaistus määrätään kaikista rikoksista samassa oikeudenkäynnissä. Tämä edellyttää kuitenkin, että tuomioistuimilla ja täytäntöönpanoviranomaisilla aina olisi käytettävänään täydelliset tiedot asianomaiselle tuomituista sakoista. Koska ei voida pitää tarkoituksenmukaisena, että viranomaiset olisivat velvollisia hankkimaan tällaisia tietoja aina kun syytetty tuomitaan rangaistukseen tai rangaistus tulee täytäntöön pantavaksi, tulisi yhteinen sakkorangaistus kuitenkin kysymykseen ainoastaan silloin kun rangaistus määrätään kaikista rikoksista samalla kertaa.

Kun syytetty tuomitaan sakkoon rangaistusmääräysmenettelyssä rangaistusvaatimus on

yleensä toimitettu hänelle tiedoksi välittömästi sen jälkeen kun rikkomus on tehty. Sen johdosta ei samassa rangaistusvaatimuksessa yleensä voitaisi vaatia syytetyn tuomitsemista yhteiseen sakkorangaistukseen useasta rikkomuksesta, elleivät rikkomukset ole tehty samalla teolla tai välittömästi toistensa jälkeen. Tämän vuoksi ehdotetaan rangaistusmääräyslakiin otettavaksi säännös siitä, että rangaistusmääräys-tuomarin olisi silloin kun hän havaitsee, että hänellä on ratkaistavanaan kaksi tai useampia samaa syytettyä koskevaa rangaistusvaatimusta, tuomittava syytetty yhteiseen sakkorangaistukseen.

Niin kuin edellä on mainittu yhteisen sakkorangaistuksen määrääminen tulisi kysymykseen ainoastaan, kun rangaistus määrätään kaikista rikoksista samalla kertaa. Yhteinen sakkorangaistus ei näin ollen tulisi kysymykseen, kun sakkorangaistukset tulevat tuomittaviksi eri oikeudenkäynneissä tai eri rangaistusmääräyksillä. Tällainen sattumanvaraisuus ei kuitenkaan saisi vaikuttaa maksamattomista sakoista määrättävän muuntorangaistuksen pituuteen. Tämän vuoksi ehdotetaan rikoslain 2 luvun 5 §:n 3 momentin muuttamista siten, että niitä edellytyksiä, joiden vallitessa muuntorangaistus saadaan määrätä sanotun pykälän 2 momentin mukaista aikaa lyhyemmäksi, laajennettaisiin.

Yhteiseen viran toimituksesta erottamiseen tuomitsemisen osalta ehdotetaan noudatettavaksi vastaavasti samoja periaatteita kuin edellä on mainittu yhteisen vankeusrangaistuksen osalta.

Käsite "yhteinen rangaistus" esiintyy jo nykyisin lainsäädännössämme sakon muuntorangaistusta koskevilla säännöksissä.

Jos sakotettu on jättänyt useampia sakkoja maksamatta, hänelle määrätään kaikista niistä yhteinen muuntorangaistus, jonka pituus määräytyy maksamatta olevien päiväsakkojen lukumäärän mukaan. Pienin muuntorangaistus on aina kuusi ja suurin yhdeksänkymmentä päivää vankeutta, olkoonpa kysymys yksittäisestä tai yhteisestä muuntorangaistuksesta.

Jos muuntorangaistukseen tuomitulle tulee muunnettavaksi uusi sakko, joka on tuomittu ennen muuntorangaistuksen määräämistä tehdystä teosta, uudesta sakosta ja aikaisemmin muunnetuista sakoista tuomitaan yhteinen muuntorangaistus niin kuin ne olisi saatettu muunnettaviksi samalla kertaa. Jos yhteinen muuntorangaistus joudutaan määräämään vasta täytäntöönpanovaiheessa, sen toimittaa rangais-

tuslaitoksen johtajan esityksestä lähimmän raastuvanoikeuden puheenjohtaja.

Yhteisen muuntorangaistuksen määrääminen eri kerroilla muunnettavista sakoista on osoittautunut erittäin työlääksi ja virheitä synnyttäväksi. Näitä virheitä, jotka eivät useinkaan johdu inhimillisestä tuottamuksesta vaan järjestelmästä itsestään, on jouduttu oikaisemaan tuomionpurkuteitse.

Yhteistä muuntorangaistusta koskevien säännösten tarkoituksena oli alun perin estää kohtuuttoman pitkien muuntorangaistusten syntyminen. Kun tuomitavien päiväsakkojen rahamäärää on nostettu, eri rikkomuksista tuomitavien päiväsakkojen lukumäärää on samalla alennettu. Kun sakkojen perintää on lisäksi nopeutettu, tapaukset, joissa yhteistä muuntorangaistusta koskevaa enimmäismäärää koskevaa säännöstä joudutaan soveltamaan, ovat käyneet harvinaisemmiksi.

Näistä syistä on mahdollista siirtyä yhteisen sakon muuntorangaistuksen määräämisessä huomattavasti yksinkertaisempaan järjestelmään ilman vaaraa kohtuuttomuuksien syntymisestä. Oikeusministeriössä on valmisteltu ehdotusta, jonka mukaan yhteinen muuntorangaistus tuomittaisiin vain samalla kertaa muunnettavista sakoista. Tämän vuoksi ei ehdotettuun rikoslain 7 lukuun ole otettu säännöksiä yhteisen muuntorangaistuksen määräämisestä.

Hallituksen esitys yhteistä sakon muuntorangaistusta koskeviksi uusiksi säännöksiksi annetaan erikseen ensi tilassa niin, että ne voidaan saattaa voimaan viimeistään samanaikaisesti nyt käsiteltävänä olevien lakiehdotusten kanssa. Erillinen esitys on katsottu tarkoituksenmukaiseksi sen vuoksi, että siihen tullaan ottamaan myös muita sakkorangaistusta koskevia säännöksiä, joilla ei ole välittömästi tekemistä yhtenäisrangaistusjärjestelmän kanssa.

6.6. Rikosasiain oikeuspaikkaa koskevien säännösten muuttaminen.

Syytetyn kokonaisrikollisuutta vastaavan yhteisen vankeusrangaistuksen määräämiseksi on tavoiteltavaa, että kaikki saman henkilön tekemiä, ilmi tulleita rikoksia koskevat syytteet voidaan käsitellä samassa oikeudenkäynnissä. Yhteisen vankeusrangaistuksen määrääminen vasta täytäntöönpanovaiheessa muodostuu pakostakin tavallista oikeudenkäyntiä summattaisemmaksi, minkä vuoksi olisi toivottavaa, että sellaisia tilanteita syntyisi mahdollisimman harvoin. Tämä edellyttää joustavia rikosasiain oi-

taa rajoitettuun lisätyövoiman tarpeeseen eräissä tuomioistuimissa.

Ehdotetun uuden lainsäädännön yhtenäisen soveltamiskäytännön saavuttaminen edellyttää, että tuomareille ja syyttäväviranomaisille voidaan eri puolilla maata järjestää koulutus- ja neuvottelutilaisuuksia sekä ennen ehdotetun

uuden lainsäädännön voimaantuloa että sen jälkeen. Tämän vuoksi saattaa ehdotettu uusi lainsäädäntö tilapäisesti aiheuttaa oikeusministeriön koulutusmenojen nousua. Uuden lainsäädännön seuranta saattaa myös aiheuttaa tarvetta tilapäisen lisähenkilökunnan palkkaamiseen oikeusministeriöön.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT.

1. Lakien perustelut.

1.1. Laki rikoslain muuttamisesta.

1.1.1. 2 luku. Rangaistuksista.

2 §. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärä on rikoslain 2 luvun 2 §:n (466/76) mukaan 12 vuotta tai rangaistuksia 7 luvun mukaan yhdistettäessä 15 vuotta. Koska vankeusrangaistuksia ei ehdotuksen mukaan enää yhdistettäisi ja ehdotus niin kuin 7 luvun 2 §:n perustelujen kohdalla mainitaan toteutuessaan johtaisi siihen, että yhteisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärä olisi 14 vuotta, olisi rikoslain 2 luvun 2 §:n 1 momenttia muutettava tämän mukaisesti.

Pykälän 2 momentista ehdotetaan poistettavaksi siinä oleva säännös määräaikaisen vankeusrangaistuksen tuomitsemisesta rangaistuksia yhdistettäessä.

Koska ehdotettuja yhteistä vankeusrangaistusta koskevia säännöksiä sovellettaessa joissakin tapauksissa voi olla tarkoituksenmukaista määrätä vankeusrangaistus vuosin, kuukausin ja päivin tai milloin täysinä vuosia ylittävä aika olisi kuukautta lyhyempi, vuosin ja päivin, ehdotetaan 2 momenttiin otettavaksi säännös siitä, että määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan päivinä, kuukausina tai vuosina taikka näiden aikayksikköjen yhdistelmänä. Sitä, että vankeusrangaistus aina on määrättävä täysin aikayksikköin ja suuremmaksi aikayksiköksi muunnettuna (1 kuukausi 15 päivää eikä 1 ½ kuukautta sekä 1 vuosi 2 kuukautta eikä 14 kuukautta) on pidetty niin selvänä, ettei mainintaa tästä ole katsottu tarpeelliseksi ottaa mainittuun momenttiin.

5 §. Niin kuin yleisperusteluissa on mainittu, ei yhteisen sakkorangaistuksen määräämiseen liittyvä sattumanvaraisuus saisi vaikuttaa maksamattomista sakoista määrättävän muuntorangaistuksen pituuteen. Tämän vuoksi

ehdotetaan pykälän 3 momenttiin otettavaksi säännös siitä, että muuntorangaistus saadaan määrätä pykälän 2 momentin mukaista aikaa lyhyemmäksi, kuitenkin vähintään kuudeksi päiväksi myös silloin kun sakkorangaistuksiin johtaneiden rikosten keskinäinen yhteys tekee sen perustelluksi.

1.1.2. 7 luku. Yhteisestä rangaistuksesta.

Ehdotuksen mukaan rikoslain 7 lukuun tulisivat säännökset yhteisestä vankeusrangaistuksesta, yhteisestä sakkorangaistuksesta ja sakon muuntorangaistuksesta, yhteisestä viran toimittuksesta erottamisesta sekä yhteisen rangaistuksen mittaamisesta.

Yhteisestä vankeusrangaistuksesta.

Yhteisen vankeusrangaistuksen soveltamisalaa koskeva säännös sisältyy ehdotetun 7 luvun 1 §:ään. Luvun 2 §:ään ehdotetaan otettaviksi säännökset yhteisen vankeusrangaistuksen enimmäis- ja vähimmäismääristä. Kun 1 § koskee ainoastaan tapausta, jossa kaikki rikokset ovat tuomioistuimen käsiteltävänä samalla kertaa, on 3 §:ssä kysymys yhteisen rangaistuksen määräämisestä silloin, kun osasta yhteisen rangaistuksen piiriin tulevista rikoksista on jo rangaistus tuomittu. Yhteisen rangaistuksen määräämisestä täytäntöönpanovaiheessa säädettäisiin puolestaan 4 §:ssä. Luvun 5 §:ään ehdotetaan otettavaksi asianomistajan puhevaltaa koskeva säännös yhteistä rangaistusta määrättäessä 3 ja 4 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa. Säännös konkurssin katkeamisesta ehdotetaan otettavaksi luvun 6 §:ään.

1 §. Milloin syytetty on tuomittava rangaistukseen kahdesta tai useammasta rikoksesta, joista tuomioistuimen harkinnan mukaan

on tuomittava vankeutta, olisi hänet 1 momentin mukaan tuomittava niistä yhteiseen vankeusrangaistukseen, jollei muualla laissa ole toisin säädetty. Yhteistä vankeusrangaistusta ei näin ollen tuomittaisi rikoksista, joiden välinen konkurrenssi jäljempänä selostettavan 6 §:n mukaan on katkennut eikä silloin kun muualla laissa olevista rikoksen yhtymistä koskevista erikoissäännöksistä muuta johtuu. Esimerkkinä tällaisesta erikoissäännöksestä voidaan mainita aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta 21 päivänä helmikuuta 1969 annetun lain (132/69) 19 §, johon tässä yhteydessä ehdotetaan tehtäväksi uusista rikoksen yhtymistä koskevista säännöksistä aiheutuva tekninen muutos. Yhteinen vankeusrangaistus saataisiin 2 momentin mukaan tuomita siinäkin tapauksessa, että jostakin rikoksesta olisi tuomittava vankeusrangaistus ja jostakin sakko-rangaistus. Tässä tapauksessa voitaisiin kuitenkin tuomita myös erillinen sakkorangaistus. Jos sellaisia rikoksia, joista olisi tuomittava pelkästään sakkoa, on 2 momentin tapauksessa useita, voidaan jostakin niistä tuomita sakkoa ja tuomita muista rikoksista yhteinen vankeusrangaistus. Jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava elinkautinen vankeusrangaistus, samalla kertaa tuomittavina olevista muista rikoksista ei kuitenkaan saisi tuomita sakkorangaistusta.

Sakkorangaistuksen tuomitseminen vankeusrangaistuksen ohella saattaa usein olla perusteltua niissä tapauksissa, joissa syytetyn syyksi luetut rikolliset teot eivät mitenkään liity toisiinsa. Niissä tapauksissa, joissa syytetyn syyksi luetut rikokset liittyvät toisiinsa, saattaa usein olla perusteltua tuomita kaikista rikoksista yhteinen vankeusrangaistus, vaikka joistakin rikoksista, jos ne olisivat erillisinä tuomioistuinten tutkittavina, saataisiin seurata ainoastaan sakkoa. Näin on erityisesti asianlaita milloin rikokset on tehty samalla teolla. Sakkorangaistuksen sisällyttämistä yhteiseen vankeusrangaistukseen voitaisiin lisäksi pitää hyväksyttävänä erityisesti silloin kun se olisi myös tuomitun edun mukaista. Näin on asianlaita esimerkiksi silloin kun tämä on syyllistynyt rikossarjaan eikä sakkorangaistuksen sisällyttäminen yhteiseen vankeusrangaistukseen vaikuta sanottavasti viimeksimainitun rangaistuksen määrään. Erityisesti kun syytetty tuomitaan huomattavan pitkään vankeusrangaistukseen olisi sakkorangaistuksen tuomitseminen vankeusrangaistuksen

ohella harvoin perusteltua. Harkittaessa sakkorangaistuksen tuomitsemista vankeusrangaistuksen ohella tai sen sisällyttämistä siihen, olisi lisäksi kiinnitettävä huomiota sakkorangaistuksen määrään ja tämän rangaistuksen tarkoitukseenmukaisuuteen ottaen huomioon tuomitun olosuhteet.

Yhteinen rangaistus voidaan luonnollisesti myös määrätä ehdolliseksi. Jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava vankeutta ja jostakin toisesta sakkoa, voidaan sakkorangaistuksen erikseen tuomitsemista pitää perusteltuna erityisesti kun vankeusrangaistusta ei muutoin voitaisi määrätä ehdolliseksi. Tällöin ei yleensä olisi tarpeen tuomita ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:n 3 momentissa tarkoitettua oheissakkoa.

2 §. Myös elinkautinen vankeusrangaistus voisi tulla tuomittavaksi yhteisenä rangaistuksena. Tällöin kaikki muut vankeusrangaistukset ja sakot sisältyvät siihen.

Määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärästä olisi laissa kaksi eri rajoitusta. Yhteinen rangaistus ei saisi ylittää ankarainta eri rikoksista säädettyä enimmäisrangaistusta enemmällä kuin kahdella vuodella eikä eri rikoksista säädettyjen enimmäisrangaistusten yhteismäärää. Ensiksi mainittua rajoitusta on pidetty tarpeellisenä liian ankariin enimmäisrangaistusten välttämiseksi konkurrenssin tapauksissa. Huomioon ottaen nykyinen rangaistuskäytäntö sanottu rajoitus ei myöskään estä riittävän ankaran rangaistuksen tuomitsemista konkurrenssin tapauksissa. Rajoitusta, jonka mukaan määräaikainen yhteinen vankeusrangaistus ei saa ylittää eri rikoksista säädettyjen enimmäisrangaistusten yhteismäärää on pidettävä itseltään selvänä, mutta sitä koskevan nimenomaisen säännöksen ottamista lakiin on kuitenkin selvyuden vuoksi pidetty perusteltuna.

Nykyisin määräaikaista vankeusrangaistusta ei saa yhdistettäessä tuomita 15 vuotta enempää. Ehdotus merkitsisi korkeimman sallitun määräaikaisen vankeusrangaistuksen alenemista yhdellä vuodella 14 vuoteen.

Jos mistään yhteisen rangaistuksen piiriin kuuluvista rikoksista ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin enintään 2 vuotta vankeutta, ei yhteinen vankeusrangaistus voi ehdotuksen mukaan ylittää 4 vuotta. Jos korkein enimmäisrangaistus on 4 vuotta vankeutta, ei yhteistä vankeusrangaistusta saisi tuomita 6

vuotta enempää. Jos se taas on 6 kuukautta vankeutta, ei yhteinen rangaistus saisi ylittää 2 vuotta ja 6 kuukautta.

Ehdotuksessa omaksuttu yhteisen rangaistuksen enimmäismäärän määräämistapa olisi siten teknisesti yksinkertainen ja antaisi käytännössä myös mahdollisuudet tuomita riittävän ankara rangaistus.

Siinä tapauksessa, että jostakin rikoksesta on säädetty rangaistukseksi vain sakkoa, vastaisi sakko ehdotuksen mukaan yhteisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärää laskettaessa kolmea kuukautta vankeutta. Tämä johtuu siitä, ettei muuntorangaistus sakkoa vankeudeksi muunnettaessa saa milloinkaan ylittää yhdeksäkymmentä päivää. Kyseisellä säännöksellä on rangaistusasteikkoa muodostettaessa merkitystä ainoastaan silloin, kun mistään rikoksesta ei ole säädetty kolmea kuukautta korkeampaa vankeusrangaistusta. Rangaistusta mitattaessa sillä olisi kuitenkin merkitystä (sivu 14).

Yhteinen vankeusrangaistus ei ehdotuksen mukaan saisi olla lyhyempi kuin ankarin eri rikoksista seuraavista vähimmäisrangaistuksista. Mahdollisella sakon erityisvähimmäismäärällä ei olisi tässä yhteydessä merkitystä. Kun ideaalikonkurrenssin ja jatkettujen rikosten tapauksissa rangaistusta määrättäessä on nykyisin pidettävä raskauttavana sitä, että rikoksia on useita, on tämän katsottu merkitsevän, että eri lainkohdissa mainituista vähimmäisrangaistuksista ankarin on ylitettävä vähintään sillä pienimmällä määrällä, mitä kutakin rangaistuslajia voidaan lisätä. Kun tuo ylitys voisi vankeusrangaistuksen osalta olla ainoastaan yksi päivä, on ehdotuksessa katsottu riittävän, että yhteinen vankeusrangaistus on vähintään ankarimman vähimmäisrangaistuksen määräinen. Käytännössä tämä vähimmäisrangaistus tulisi kuitenkin käytettäväksi vain harvoissa tapauksissa. Rangaistus voitaisiin myös rikoslain 3 luvun 5 §:n 2 momentissa tarkoitetuista tuomioissa mainittavista erityisistä syistä tuomita ankarinta vähimmäisrangaistusta lievempänä yhteisenä vankeusrangaistuksena tai sakkona.

Edellä mainituilla ankarimmalla ja lievimmällä rangaistuksella tarkoitetaan 3 momentin mukaan sitä rangaistusta, joka tapaukseen sovellettavan rangaistusasteikon mukaan voidaan enimmäis- tai vähimmäisrangaistukseksi tuomita. Yhteisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärän ratkaisee juuri sen ankarimmin rangaistus-

tavan rikoksen asteikko, joka tulisi sovellettavaksi arvosteltavana olevassa yksittäistapauksessa. Jostakin rikoksesta erittäin raskauttavia asianhaaroja varten säädetty korotettu asteikko tulisi siis yhteistä rangaistusta määrättäessä sovellettavaksi vain, milloin rikoksen todella havaitaan tapahtuneen sellaisissa olosuhteissa. Sama koskee rikoksesta erittäin lieventävien asianhaarojen varalta säädettyä asteikkoa. Jos esimerkiksi henkilö on syyllistynyt useampaan petosrikokseen (enimmäisrangaistus 2 vuotta), joista mikään ei ole tapahtunut erittäin raskauttavien asianhaarojen vallitessa (enimmäisrangaistus 4 vuotta), on yhteisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärä neljä eikä kuusi vuotta.

Myös rangaistuksen yleisten vähentämisperusteiden, esimerkiksi nuoruuden ja vähentyneen syyntakeisuuden, vaikutus otettaisiin ehdotuksen mukaan huomioon rikoksista säädettyjen enimmäis- ja vähimmäisrangaistusten ankaruutta määriteltäessä. Jos henkilö on rikoksen tehdessään ollut alle 18-vuotias tai täyttä ymmärrystä vailla, voidaan hänelle rikoslain 3 luvun 2 §:n mukaan tuosta rikoksesta tuomita, jos siitä olisi saattanut seurata elinkautinen vankeusrangaistus, vankeutta vähintään kaksi ja enintään kaksitoista vuotta ja jos siitä on säädetty määräaika vankeutta enintään 3/4 ankarimmasta vankeusrangaistuksesta ja vähintään pienin määrä, jonka vankeutta saa 2 luvun mukaan tuomita. Milloin ankarin tuomittavana olevista rikoksista säädettyistä rangaistuksista on kaksi vuotta vankeutta, ei esimerkiksi nuorelle henkilölle ehdotuksen mukaan voisi tuomita 3 vuotta ja 6 kuukautta pitempää yhteistä vankeusrangaistusta, koska yhteinen vankeusrangaistus ehdotetun 1 momentin mukaan saa olla enintään 2 vuotta pitempi kuin se rangaistus, joka on ankarin eri rikoksista seuraavista enimmäisrangaistuksista. Milloin ankarin rikoksista säädettyistä rangaistuksista taas on 4 vuotta vankeutta on yhteisen rangaistuksen enimmäismäärä nyt kysymyksessä olevissa tapauksissa 5 vuotta vankeutta. Jos tuomittu kuitenkin on syyllistynyt myös sellaiseen rikokseen, jonka osalta yleiset vähentämisperusteet eivät tule kysymykseen ja tästä voitaisiin tuomita ankarampi enimmäisrangaistus kuin mistään muusta rikoksesta sen jälkeen kun yleiset vähentämisperusteet niiden rikosten osalta on otettu huomioon, mää-

räytyy yhteisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärä sen rangaistuksen mukaisesti, joka ensiksi mainitusta rikoksesta voitaisiin tuomita.

3 §. Niin kuin yleisperusteluissa on todettu, rikoksenteikijä on pyrittävä saattamaan kokonausrangaistuksen määräämisen suhteen samaan asemaan riippumatta siitä, käsitelläänkö kaikki yhteisen rangaistuksen perusteena olevat rikokset yhdessä vai useammassa oikeudenkäynnissä. Tämän vuoksi ehdotetaan, että jos lainvoiman saaneella päätöksellä vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään tuomioistuimessa ennen kyseisen rangaistuksen tuomitsemista tehdystä muusta rikoksesta, ja hänet todetaan siihen syylliseksi, hänet on tuomittava niinkuin kaikki rikokset olisi saatettu tuomioistuimen käsiteltäväksi samalla kertaa. Milloin myös myöhemmin tuomioistuimen käsiteltävänä olevasta rikoksesta seuraisi vankeusrangaistus määrätään rikoksista yhteinen vankeusrangaistus. Jos aikaisemmin tuomittu vankeusrangaistus on kokonaan tai osaksi pantu täytäntöön tämä otettaisiin tässä yhteydessä muutettavaksi ehdotetun rangaistuksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 a §:n 2 momentin mukaan huomioon yhteisen rangaistuksen täytäntöönpanossa (ks. s. 30). Tämän vuoksi tuomioistuimen ei tulisi päätöksessään lausua tästä vähennyksestä. Myös silloin kun sanotusta rikoksesta erillisenä seuraisi ainoastaan sakkorangaistus, saattaa esimerkiksi 1 §:n perusteluissa mainituissa tapauksissa olla perusteltua tuomita rikoksista yhteinen vankeusrangaistus. Jos aikaisemmin tuomittu vankeusrangaistus kuitenkin jo on pantu kokonaan täytäntöön ei sakon sijasta yleensä ole aiheellista tuomita yhteistä vankeusrangaistusta, ellei tuomioistuin määrää, että aikaisempi vankeusrangaistus koskee myös uutta rikosta.

Edellä mainitulla tavalla olisi meneteltävä myös silloin, kun aikaisemmalla tuomiolla jo on tuomittu yhteinen vankeusrangaistus useammista rikoksista ja se mahdollisesti on joko kokonaan tai osaksi pantu myös täytäntöön. Jos myöhemmin ilmi tullut rikos sitä vastoin on tehty aikaisemman tuomion antamisen jälkeen, siitä tuomitaan eri rangaistus siinäkin tapauksessa, että sanottu rikos on tehty ennen aikaisemmin tuomitun rangaistuksen täytäntöönpanon alkamista.

Rangaistuksen tuomitsemishetki olisi siis se ajankohta, jota ennen tehtiin rikok-

siin sovelletaan yhteistä vankeusrangaistusta koskevia säännöksiä. Vastaavasti kuin nykyisessä yhdistämisyjärjestelmässä tuomio katkaisisi konkurrenssin. Tilanteen säilyttämiseen entisellään on päädytty sekä kriminaalipoliittisista että käytännöllisistä syistä. Rajan määräytymistä rikoskonkurrenssitoimikunnan ehdottamalla tavalla täytäntöönpanon alkamishetken mukaan ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena muun muassa siitä syystä, että se saattaisi houkutelaa rangaistukseen tuomittua pakoilemaan täytäntöönpanoa sekä keinottelumielessä hakemaan aiheettomasti muutosta. Milloin rikoksenteikijä tuomion antamisen jälkeen jatkaa rikollista toimintaansa saattaisi muun muassa edellä mainituista syistä syntyä tilanteita, joissa ei voitaisi tuomita riittävän ankaraa rangaistusta. Lisäksi konkurrenssin katkeamisen kytkeminen täytäntöönpanon alkamishetken aiheuttaisi järjestelmän kannalta uusia vaikeasti hallittavia tulkintaongelmia, koska vankeusrangaistuksen suorittamisen alkaminen ei ole kaikissa tapauksissa riittävän yksiselitteinen ajankohta. Epätietoisuutta rangaistuksen alkamisesta voi syntyä esimerkiksi silloin, kun tuomioistuin on rikoslain 3 luvun 11 §:n nojalla katsonut, että rikoksenteikijän rikoksensa johdosta kärsimää vapaudenmenetystä on pidettävä rangaistuksen täytenä suorituksena.

Niin kuin yleisperusteluissa on mainittu ei rikoksesta, josta on tuomittu sakkorangaistus, ja rikoksesta, josta myöhemmin on tuomittava rangaistus, voida määrätä yhteistä rangaistusta, vaikka viimeksi mainittu rikos olisi tehty ennen kuin rangaistus on tuomittu ensiksi mainitusta rikoksesta. Siten ei myöskään tuomittua sakkorangaistusta voitaisi sisällyttää myöhemmin tuomitettavaan vankeusrangaistukseen.

Tuomitsemis- ja teko hetken ajankohtaa määrättäessä voidaan edelleen noudattaa oikeuskäytännössä nykyisin jokseenkin vakiintuneita tulkintoja. Myöhemmin ilmi tulleesta rikoksesta voidaan muodostaa yhteinen vankeusrangaistus aikaisemmin tuomitun rangaistuksen kanssa vain, jos tuomio on saanut lainvoiman. Jos myöhemmin ilmi tulleesta rikoksesta annettuun tuomioon haetaan muutosta siinä tuomioistuimessa, jossa aikaisemmasta tuomiosta tehty muutoksenhakemus on vireillä, voidaan kuitenkin yhteinen rangaistus tuomita myös ylemmässä tuomioistuimessa. Jos aikaisemmin

annetusta tuomiosta tehtyä muutoksenhake-musta käsiteltäessä todetaan, että syytettyä vastaan on samanaikaisesti alemmassa oikeudessa vireillä ennen tuomiota tehtyä rikosta koskeva rangaistusvaatimus, on ylemmällä oikeudella mahdollisuus siirtää siellä vireillä oleva juttu yhteisen rangaistuksen määräämistä varten alempaan oikeuteen jäljempänä selostettavan oikeudenkäymiskaaren 10 lukuun lisättäväksi ehdotetun 22 d §:n mukaisesti. Yhteinen rangaistus voidaan sitä paitsi muodostaa 4 §:n mukaan vielä täytäntöönpanovaiheessa.

Myöhemmin ilmi tulevasta rikoksesta saatettaisiin tuomita yhteinen rangaistus aikaisemmin tuomitun vankeusrangaistuksen kanssa vain jos tuo rikos on tehty ennen tuomion antamista. Jos myöhemmin ilmi tulleita rikoksia on useita, joista osa on tehty tuomion antamisen jälkeen, ei niistä tulevia rangaistuksia siten voitaisi sisällyttää muista rikoksista määrättävään yhteiseen rangaistukseen. Tuolloinkin voitaisiin tapauksissa, joissa samaan rikolliseen toimintaan liittyvät teot sijoittuvat tuomion kummallekin puolelle, mitata rangaistukset asteikkojen puitteissa niin, että suoritettavaksi tuleva kokonaisrangaistus on oikeudenmukaisessa suhteessa syytetyn viaksi luettuun kokonaisrikollisuuteen.

Yhteistä rangaistusta uudessa oikeudenkäynnissä muodostettaessa ei voida puuttua aikaisemmassa tuomiossa syytetyn viaksi luettujen rikosten syyksi lukemiseen, vaan ne on lueltava uudessa tuomiossa sellaisenaan. Yhteisen rangaistuksen mittaamisessa tuomioistuimella sitä vastoin on 2 ja 10 §:n puitteissa harkintavaltaa. Rangaistuksen mittaaminen saattaisi vaikeutua, jollei tuomioistuimella olisi käytettävissään syytetyn viaksi aikaisemmassa tuomiossa luetuista rikoksista muita tietoja kuin mitä niistä on rikosrekisteriin merkitty. Sen vuoksi tulisi tuomioistuimella olla käytettävissään aikaisemmin käsiteltäviä rikoksia koskeva lainvoimainen päätös kokonaisuudessaan sekä sen lisäksi ainakin vakavien rikosten osalta muu kertynyt oikeudenkäyntiaineisto.

Yhteisen rangaistuksen määrääminen 3 §:n mukaisessa tilanteessa merkitsee itse asiassa aikaisemman tuomion purkamista rangaistuksen osalta. Ei kuitenkaan voida pitää asianmukaisena, että tuomioistuin määräisi yhteistä rangaistusta aikaisemmin tuomittua yksikkö- tai yhteistä vankeusrangaistusta alemmaksi. Useimmissa tapauksissa aikaisemmin tuomittua ran-

gaistusta joudutaan myöhemmin ilmi tulleiden rikosten vuoksi korottamaan rikosten lukumäärän ja törkeyden sekä muiden kysymykseen tulevien mittaamisperusteiden perusteella niin, että yhteinen rangaistus on oikeudenmukaisessa suhteessa kaikkiin syytetyn viaksi luettuihin rikoksiin. Jos sitä vastoin aikaisemmin tuomittua rangaistusta myös sen ehkä jo tapahtuneen täytäntöönpanon merkitys huomioon ottaen voidaan pitää riittävänä seuraamukseksi myös myöhemmin ilmi tulleesta rikoksesta, olisi tuomioistuimen ehdotuksen mukaan määrättävä, että aikaisempi rangaistus koskee myös tätä rikosta. Jos aikaisemmin tuomittu vankeusrangaistus on elinkautinen, ei sitä voida uuden rikoksen johdosta koventaa. Muutoin on kiinnitettävä huomiota paitsi aikaisemman vankeusrangaistuksen suuruuteen ja sen mahdollisesti jo tapahtuneeseen täytäntöönpanoon, uuden rikoksen törkeyteen verrattuna aikaisempiin rikoksiin ja sen liittymiseen niihin tai, jos uusia rikoksia on monta, niiden lukumäärään sekä niiden liittymiseen toisiinsa ja aikaisempiin rikoksiin. Erityisesti niissä tapauksissa, joissa syytetty suoritettuaan aikaisemman rikoksen johdosta vankeusrangaistusta, on päästetty vapaaksi, saattaa usein olla perusteltua pitää aikaisemmin tuomitun rangaistuksen jo tapahtunutta täytäntöönpanoa riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin ilmi tulleesta rikoksesta.

Jos uudesta rikoksesta erikseen tuomittaessa tulisi vain sakkoa tai suhteellisen lyhytaikainen vankeusrangaistus, on useimmiten perusteltua katsoa aikaisemman rangaistuksen koskevan myös tätä rikosta. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista silloin kun uutta rikosta koskeva rangaistusvaatimus ratkaistaan rangaistusräysmenettelyssä. Myös muissa tapauksissa, joissa uudesta rikoksesta erikseen tuomittaessa seuraa sakkorangaistus, tuomioistuimella usein ei ole tietoa aikaisemmin tuomitusta rangaistuksesta. Koska rikosrekisterin hankkimisvelvollisuutta koskevia säännöksiä ei myöskään tässä yhteydessä esitetä muutettaviksi, edellyttää myöhemmin ilmitulleesta rikoksesta tulevan rangaistuksen sisällyttäminen aikaisemmin tuomittuun rangaistukseen näissä tapauksissa, että viimeksimainittu rangaistus muuten on tuomioistuimen tiedossa.

4 §. Niin kuin 3 §:n yhteydessä todettiin, edellyttää siinä tarkoitettu menettely, että aikaisempi rangaistustuomio on saanut lainvoi-

man. Yhteisen rangaistuksen muodostamiselle mainitussa pykälässä tarkoitettussa tilanteessa saattaa olla esteenä myös se, ettei tuomioistuimella ole tietoa syytetylle aikaisemmin tuomitusta rangaistuksesta. Täytäntöönpantaviksi voi siten tulla sellaisia vankeusrangaistuksia, joista ei ole muodostettu yhteistä rangaistusta, vaikka laki sitä edellyttää. Näitä tapauksia varten ehdotetaan 4 §:ään otettavaksi säännös yhteisen rangaistuksen muodostamisesta täytäntöönpanovaiheessa. Jos samalla kertaan on pantava täytäntöön kaksi tai useampia vankeusrangaistuksia joiden asemesta olisi ollut tuomittava vain yksi yhteinen vankeusrangaistus, alioikeuden on erillisessä menettelyssä määrättävä tällainen rangaistus. Näin olisi meneteltävä silloinkin, kun tuomittu jo on suorittanut vankeusrangaistusta sellaisesta rikoksesta, josta olisi yhdessä myöhemmin täytäntöönpantavaksi tulleen vankeusrangaistuksen kanssa tullut muodostaa yhteinen vankeusrangaistus.

Yhteisen rangaistuksen tuomitseminen näissä tapauksissa edellyttää, että ne tuomiot, joilla rangaistukset on tuomittu, ovat saaneet lainvoiman. Milloin syytetty ei ole vangittuna, vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa ei voida edes aloittaa, ennen kuin tuomio on saanut lainvoiman. Vangittuna oleva syytetty voi kyllä suostumuksensa mukaisesti aloittaa vankeusrangaistuksen suorittamisen heti eikä se seikka, että toinen asianomainen hakee muutosta, estä täytäntöönpanoa. Jos täytäntöönpanon kestäessä ilmenee, että rikos on tehty, ennen kuin hänet oli toisella lainvoiman saaneella tuomiolla tuomittu vankeuteen muusta rikoksesta, ei rikoksista voida määrätä yhteistä rangaistusta 4 §:ssä tarkoitettussa menettelyssä, ennen kuin jälkimmäinenkin tuomio on saanut lainvoiman. Muutoksenhakutuomioistuin voi kuitenkin ratkaistessaan jälkimmäisestä tuomiosta tehdyn valituksen muodostaa yhteisen vankeusrangaistuksen 3 §:n mukaisesti. Jotta ylioikeus voisi toimia tämän mukaisesti edellytetään, että vankilan johtaja lähettää tarpeellisen ilmoituksen ylioikeuteen.

Jos rangaistustuomiot on annettu eri tuomioistuimissa, olisi ehdotuksen mukaan toimivaltainen alioikeus, joka on käsitellyt jonkin kysymyksessä olevista jutuista. Yleensä sillä alioikeudella, joka on ratkaissut ankarimpaan rangaistukseen päättyneen jutun ensimmäisenä, on myös parhaimmat edellytykset harkita yhteistä rangaistusta. Asianomaisille virallisille

syyttäjäille on kuitenkin jätetty oikeus sopia sopivimmasta tuomioistuimesta. Lähinnä niitä tapauksia silmällä pitäen, jolloin tuomittu on jo suorittamassa jotakin rangaistusta, ehdotetaan lisäksi, että asia voidaan panna vireille myös sen paikkakunnan alioikeudessa, jossa tuomittu oleskelee.

Yhteisen rangaistuksen määrääminen jälkikäteen tapahtuisi ehdotuksen mukaan menettelyssä, jossa eräitä poikkeuksia lukuunottamatta noudatetaan rikosasioiden käsittelyjärjestystä. Käsittely tulisi vireille virallisen syyttäjän toimesta. Useimmissa tapauksissa aloite yhteisen rangaistuksen määräämiseksi tulisi joko lääninhallitukselta tai vankilan johtajalta, mutta asianomaisella virallisella syyttäjällä olisi mahdollisuus ryhtyä myös oma-aloitteisesti asian vaatimiin toimenpiteisiin. Myös tuomittu itse voisi kääntyä suoraan virallisen syyttäjän puoleen. Asiaa ei voitaisi ratkaista ilman että tuomitulle on todisteellisesti varattu tilaisuus saapua oikeudenkäyntiin. Sanonnalla, että tuomitulle on todisteellisesti varattava tilaisuus tulla kuulluksi tarkoitetaan, että tällainen tilaisuus voidaan varata tuomitulle käyttämättä varsinaista haastemenettelyä. Esimerkiksi silloin kun tuomittu suorittaa vankeusrangaistusta ei haastamista voida pitää tarpeellisenä vaan todisteellinen tiedoksianto voi tapahtua vankilaviranomaisten toimesta. Jos tuomittu laillista estettä ilmoittamatta jää oikeuteen saapumatta eikä sellaista estettä myöskään ole oikeuden tiedossa, voitaisiin asia ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta, koska ehdotetussa lainkohdassa edellytetään ainoastaan, että tuomitulle on varattu tilaisuus tulla asiassa kuulluksi. Asianomistajan kuuleminen yhteisen rangaistuksen määräämiseksi järjestetyssä menettelyssä ei jäljempänä selostettavan 5 §:n mukaan olisi tarpeellista.

Tuomitun oikeusturvan takaamiseksi ja mahdollisimman yhtenäiseen rangaistuskäytäntöön pääsemiseksi on sekä tuomitulle että viralliselle syyttäjälle varattava tilaisuus hakea muutosta yhteisen rangaistuksen määräämistä koskevaan päätökseen. Yhtä muutoksenhakuastetta on kuitenkin pidettävä tässä suhteessa riittävänä. Sen vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, ettei hovioikeuden päätökseen saa hakea muutosta. Lähinnä niitä tapauksia silmällä pitäen, joissa tuomittu on jo suorittamassa jotakin yhteisen rangaistuksen piiriin joutuvista rikoksista erikseen tuomitua rangaistusta, ehdotetaan ettei

mahdollinen muutoksenhaku estä täytäntöönpanoa, ellei toisin määrätä. Tuomitulla olisi luonnollisesti oikeus aloittaa yhteisen rangaistuksen suorittaminen tai jatkaa sen suorittamista siinäkin tapauksessa, että virallinen syyttäjä hakee päätökseen muutosta.

5 §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös, jonka mukaan aikaisemmin ratkaistun rikosasiain asianomistajalla ei ole puhevaltaa määrättäessä yhteistä vankeusrangaistusta 3 tai 4 §:n perusteella. Sakon muuntonrangaistuksen osalta sisältyy vastaavanlainen säännös rangaistuksen täytäntöönpanosta annetun asetuksen 6 luvun 10 §:n 2 momenttiin (595/77).

6 §. Niin kuin edellä on mainittu olisi rangaistuksen tuomitsemishetki se ajankohta, jota ennen tehtyihin rikoksiin sovelletaan yhteistä vankeusrangaistusta koskevia säännöksiä. Nykyisessä yhdistämisyhteisjärjestelmässäkin tuomio katkaisee konkurrenssin. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan sen vuoksi otettavaksi rikoslain nykyistä 7 luvun 8 §:n 2 momenttia vastaava, konkurrenssin katkeamista koskeva pääsääntö.

Käytännössä saattaa kuitenkin esiintyä tilanteita, joissa tuomioistuimien syytettyä koskevien rikosrekisteritietojen puutteellisuuden vuoksi ei ole tietoinen konkurrenssin katkaisevasta tuomiosta, jolla syytetty on tuomittu vankeusrangaistukseen sen jälkeen kun osa sen käsiteltävänä olevista rikoksista on tehty. Tämän vuoksi tuomioistuimien nykyisen yhdistämisyhteisjärjestelmän mukaan saattaa yhdistää tuomitsemansa vankeusrangaistukset toisiinsa vaikka osa niistä olisi pitänyt yhdistää aikaisemmin tuomittuun vankeusrangaistukseen. Koska jokaisesta rikoksesta kuitenkin nykyisen yhdistämisyhteisjärjestelmän mukaan reaali-konkurrenssitapauksissa on määrätty yksikkörangaistus, on tällainen virheellinen yhdistäminen oikaistavissa viimeistään silloin, kun vankeusrangaistukset tulevat täytäntöönpantaviksi ja hovioikeus vankilanjohtajan esityksestä rikoslain nykyisen 7 luvun 9 §:n mukaan suorittaa uuden yhdistämisen.

Vastaavasti saattaa ehdotetussa yhtenäisrangaistusjärjestelmässä esiintyä tilanteita, joissa tuomioistuimien edellä mainitusta syystä ei ole tietoinen siitä, että syytetty on tuomittu vankeusrangaistukseen sen jälkeen kun osa sen käsiteltävänä olevista rikoksista on tehty. Tämän vuoksi tuomioistuimien saattaa määrätä yhteisen vankeusrangaistuksen sen tutkittavina olevista rikoksista, vaikka osa niistä on sellaisia, että

niistä ja rikoksista, joista on aikaisemmin tuomittu rangaistus olisi tullut määrätä yhteinen vankeusrangaistus. Tässä tapauksessa niistä rikoksista, joista on virheellisesti määrätty yhteinen vankeusrangaistus, ei ole määrätty mitään yksikkörangaistuksia. Yksinkertaisin ratkaisu näissä tilanteissa on, että kaikista edellä tarkoitetuista rikoksista on määrättävä yhteinen vankeusrangaistus silloin kun kahdesta tai useammasta rikoksesta on lainvoiman saaneella tuomiolla määrätty yhteinen vankeusrangaistus ja jostakin näistä rikoksista sekä jostakin muusta rikoksesta olisi 3 tai 4 §:n mukaan määrättävä yhteinen vankeusrangaistus. Säännös tästä ehdotetaan otettavaksi pykälän 2 momenttiin. Luonnollisesti olisi käytännössä pyrittävä siihen, että säännöstä jouduttaisiin soveltamaan mahdollisimman harvoin.

Yhteisestä sakkorangaistuksesta.

Yhteisen sakkorangaistuksen soveltamisalaa sekä enimmäis- ja vähimmäismäärää koskevat säännökset ehdotetaan otettaviksi 7 luvun 7 §:ään.

7 §. Milloin syytetty olisi samalla kertaa tuomioistuimen harkinnan mukaan tuomittava kahdesta tai useammasta rikoksesta sakkorangaistukseen, olisi hänet 1 momentin mukaan tuomittava niistä yhteiseen sakkorangaistukseen.

Yhteisen sakkorangaistuksen enimmäismäärä olisi 2 momentin mukaan 180 päiväsakkoa. Nykyisin voimassaoleva sakkorangaistuksen rajoittamaton yhteenlaskemisperiaate saattaa joskus johtaa täysin kohtuuttomaan lopputulokseen. Tämän vuoksi on erityisen enimmäisrangaistuksen ottamista lakiin konkurrenssitapauksia varten pidetty perusteltuna.

Vuonna 1969 muutettiin rikoslain 2 luvun 4 §:n 2 momentti siten, että sakkoja voidaan tuomita vähintään 1 päiväsakko ja enintään 120 päiväsakkoa, jollei sakkoja lasketa yhteen. Vuonna 1976 muutettiin sanottu lainkohta kuitenkin siten, että sakkorangaistukselle voidaan erityisestä syystä lailla säätää erityinen vähimmäis- tai enimmäismäärä. Mainitun lainkohdan mukaan ei kuitenkaan ennen 1 päivää kesäkuuta 1969 säädettyä sakkorangaistuksen eriyttä vähimmäis- tai enimmäismäärää ole sovellettava. Kun lainsäädännössämme ei nykyisin ole rangaistuksen enimmäismäärää koskevia erityis-

säännöksiä olisi yhteisen sakkorangaistuksen enimmäismäärä näin ollen aina 50 % ankarampi kuin mitä kustakin yhteisen rangaistuksen piiriin kuuluvasta rikoksesta erikseen voitaisiin tuomita. Myös siinä tapauksessa, että jostakin rikoksesta tuomittavalle sakkorangaistukselle vastaisuudessa lailla säädetään erityinen enimmäismäärä olisi yhteisen sakkorangaistuksen enimmäismäärä aina 180 päiväsakkoa.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että jos jostakin rikoksesta, josta yhdessä muiden rikosten kanssa olisi tuomittava yhteinen sakkorangaistus, on kesäkuun 1 päivän 1969 jälkeen säädetty erityinen sakon vähimmäismäärä, ei myöskään yhteinen sakkorangaistus saisi olla tätä vähimmäismäärää pienempi.

Yhteinen sakkorangaistus voitaisiin tuomita vain, jos rangaistus kaikista rikoksista tuomitaan samalla kertaa. Rangaistus voidaan katsoa tuomitukseksi useammasta rikoksesta samalla kertaa kun niistä tuomitaan rangaistus samalla päätöksellä tai samalla rangaistumääräyksellä (ks. myös lakiehdotus n:o 14). Niissä tapauksissa, joissa ylivoikeus syytetyt muutoksenhakemuksen johdosta muuttaa alioikeuden tuomittaman vankeusrangaistuksen sakoksi ja joissa syytetty on samalla alioikeuden päätöksellä tuomittu muusta rikoksesta sakkorangaistukseen, rangaistuksia kaikista rikoksista ei olisi tuomittu samalla kertaa, ellei muutoksenhakemus koske myös alioikeuden tuomitsemaa sakkorangaistusta.

Samalla teolla tehdyistä rikoksista tuomitaan käytännössä rangaistus melkein poikkeuksetta samalla päätöksellä. Muissa tapauksissa on usein sattumanvaraista käsitelläkö syytteet eri rikoksista samassa menettelyssä ja tuleeko rangaistus niistä tuomittavaksi samalla kertaa. Yhteisen sakkorangaistuksen määrittämisessä olisi noudatettava jäljempänä selostettavan 10 §:n säännöksiä yhteisen rangaistuksen määrittämisestä. Tämä voi johtaa syytetytyn kannalta edullisempaan lopputulokseen kuin eri sakkorangaistusten määrittäminen eri rikoksista ja niiden yhteenlaskeminen. Erityisesti silloin kun eri sakkorangaistusten yhteen laskettu määrä ylittää yhteisen sakkorangaistuksen enimmäismäärän eli 180 päiväsakkoa voitaisiin rikosten tekijän kannalta pitää kohtuuttomana, että tuomitsemishetken sattumanvaraisuus on päässyt vaikuttamaan kokonaisrangaistuksen suuruuteen. Tämä kohtuuttomuus tulisi käytännössä

selvästi esiin vain silloin kun sakot maksetaan rahana. Milloin sakoista määrätään yhteinen muuntorangaistus voidaan näet sakkojen tuomitsemishetken sattumanvaraisuudesta aiheutunut mahdollinen kohtuuttomuus ottaa huomioon määräämällä yhteinen muuntorangaistus rikoslain 2 luvun 5 §:n 3 momenttiin otettavaksi ehdotetun uuden säännöksen mukaan saman pykälän 2 momentin mukaista aikaa lyhyemmäksi.

Yhteisestä viran toimituksesta erottamisesta.

Viraltapano ja erottaminen viran toimituksesta ei voitaisi sisällyttää vankeus- tai sakkorangaistukseen. Milloin syytetty jostakin rikoksesta tuomitaan viralta pantavaksi häntä ei tietenkään samalla voida toisesta rikoksesta tuomita erotettavaksi saman viran toimituksesta. Myöskään rikoslain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitettua sakkorangaistusta ei ole tällöin tuomittava viran toimituksesta erottamisen sijaisrangaistuksena. Milloin syytetty on tuomittava kahdesta tai useammasta rikoksesta, joista osasta erikseen arvosteltuna seuraisi viraltapano ja osasta erottaminen saman viran toimituksesta, viraltapano tuomittaisiin edelleen yhteisenä rangaistuksena noista rikoksista. Nimenomaista säännöstä edellä mainituista seikoista ei ole pidetty tarpeellisenä. Sen varalta, että syytetty taas on tuomittava kahdesta tai useammasta rikoksesta erotettavaksi saman viran toimituksesta eikä häntä ole mistään rikoksesta tuomittava viralta pantavaksi, ehdotetaan säädettäväksi, että hänet tuomittaisiin yhteiseen viran toimituksesta erottamiseen. Yhteistä viran toimituksesta erottamista koskevia säännöksiä olisi tietenkin sovellettava myös silloin, kun kahdesta tai useammasta rikoksesta on tuomittava sanotunlainen rangaistus muun yhteisen rangaistuksen ohella, jolloin tuomittavaksi siis tulee kaksi yhteistä rangaistusta.

Yhteisen viran toimituksesta erottamisen soveltamisalaa sekä enimmäismäärää koskeva säännös ehdotetaan otettavaksi 7 luvun 8 §:ään. Kun 8 § koskee ainoastaan tapausta, jossa kaikki rikokset ovat tuomioistuimen käsiteltävänä samalla kertaa, on 9 §:ssä kysymys yhteisen rangaistuksen määrittämisestä silloin, kun osasta yhteisen viran toimituksesta erottamisen piiriin

tulevista rikoksista on jo rangaistus tuomittu.

8 §. Pykälän yhteistä viran toimituksesta erottamista koskevan perussäännöksen mukaan syytetty, joka olisi tuomittava kahdesta tai useammasta rikoksesta erotettavaksi saman viran toimituksesta, tuomitaan yhteiseen viran toimituksesta erottamiseen. Kun erottaminen viran toimituksesta voidaan rikoslain 2 luvun 8 §:n mukaan tuomita niinkin pitkäksi ajaksi kuin kahdeksi vuodeksi, mikä myös nykyisen lain mukaisissa reaalikonkurrenssin tapauksissa on viran toimituksesta erottamisen enimmäisrangaistus, on tuo aika katsottu riittäväksi siinäkin tapauksessa, että mainittu seuraamus tuomitaan yhteisenä rangaistuksena. Tämän vuoksi ehdotetaan pykälässä säädettäväksi, ettei myöskään yhteinen viran toimituksesta erottaminen saa määrältään ylittää kahta vuotta.

9 §. Yleisperusteluissa on mainittu, että rikoksenteijä on pyrittävä saattamaan kokonaisrangaistuksen määräämisen suhteen samaan asemaan riippumatta siitä, käsitelläänkö kaikki yhteisen rangaistuksen perusteena olevat rikokset yhdessä vai useammassa oikeudenkäynnissä. Tämän periaatteen mukaisesti ehdotetaan pykälässä säädettäväksi, että jos viran toimituksesta erotettavaksi tuomittua syytetään ennen kyseisen rangaistuksen tuomitsemista tehdystä muusta rikoksesta, josta hänet myös olisi tuomittava erotettavaksi saman viran toimituksesta, rangaistus on määrättävä niinkuin kaikki rikokset olisi saatettu tuomioistuimen käsiteltäväksi samalla kertaa. Niinkuin yhteisen vankeusrangaistuksen osalta olisi rangaistuksen tuomitsemishetki siis se ajankohta, jota ennen tehtyihin rikoksiin sovelletaan yhteistä viran toimituksesta erottamista koskevia säännöksiä. Mitä 3 §:n perustelujen kohdalla on sanottu yhteisen rangaistuksen määräämisestä siinä mainitussa tilanteessa, olisi soveltuvin osin noudatettava myös tuomitessa yhteiseen viran toimituksesta erottamiseen 9 §:ssä mainitussa tilanteessa. Ehdotetaan myös säädettäväksi, niinkuin yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisen osalta, että jos aikaisemmin tuomittua rangaistusta myös sen ehkä jo tapahtuneen täytäntöönpanon merkitys huomioon ottaen on pidettävä riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin ilmi tulleesta rikoksesta, tuomioistuimen on määrättävä, että aikaisempi rangaistus koskee myös tätä rikosta. Jos aikaisemmin tuomittu viran toimituksesta erottaminen on määrältään kaksi vuotta, ei sitä voida uuden rikoksen johdosta koven-

taa, koska myös yhteisen viran toimituksesta erottamisen enimmäisrangaistus olisi kaksi vuotta. Erityisesti niissä tapauksissa, joissa syytetty, oltuaan aikaisemman rikoksen johdosta erotettuna viran toimituksesta on palannut viran toimitukseen, saattaa usein olla perusteltua pitää aikaisemmin tuomittua rangaistusta ja sen täytäntöönpanoa riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin ilmi tulleesta rikoksesta.

Myöskään viraltapanoon tuomittua, jota syytetään ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista tehdystä muusta rikoksesta, josta hänet olisi tuomittava joko pantavaksi samalta viralta tai erotettavaksi tuon viran toimituksesta, ei voida enää tuomita myöhemmin ilmi tulleesta rikoksesta rikoslain 2 luvun 9 §:ssä tarkoitettuun sijaisrangaistukseen. Tuomioistuimen tulisi tällöin ainoastaan todeta, että aikaisemmin tuomittu viraltapano koskee myös myöhemmin ilmi tullutta rikosta. Nimenomaista säännöstä tästä ei kuitenkaan ole pidetty tarpeellisenä.

Yhteisen rangaistuksen mittaamisesta.

10 §. Myös yhteisen rangaistuksen mittamisessa olisi noudatettava samoja periaatteita kuin mitattaessa rangaistusta yhdestä rikoksesta. Yhteisen rangaistuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa rikosten ulkonaiseen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä niistä ilmenevään tekijän syyllisyyteen. Tämän vuoksi ehdotetaan, että yhteisen rangaistuksen mittamisessa on soveltuvin osin noudatettava rikoslain 6 luvun säännöksiä. Sanotun luvun 2 ja 3 §:ssä tarkoitettujen rangaistusten koventamis- ja lieventämisperusteet samoin kuin 4 §:ssä oleva kohtuullistamissääntö soveltuvat myös yhteisen rangaistuksen mittaamiseen. Vaikeimmin on yhteisen rangaistuksen mittaamiseen sovellettavissa 6 luvun 1 §:ssä ilmaistu tavoite, rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Laintarkastuskunnan tapaan voidaan arvioida, että mittaamiskäytännön yhtenäisyys ja seuraamusten ennustettavuus eräissä tapauksissa tulisivat ainakin uuden lain voimassaolon alkuaikoina olemaan verrattain huonot. Tämän vuoksi on kiinnitettävä erityistä huomiota oikeuskäytännön tehokkaaseen seurantaan ja tiedottamiseen siitä. Nykyinkin joudutaan jatkettua rikoksen käsitteen laajenemisen vuoksi suorittamaan rangaistusten

mittaamia lähes samojen periaatteiden mukaisesti kuin yhteistä rangaistusta mitattaessa. Tuomioistuimille on siten jo kiteytynyt käsitys kohtuullisesta rangaistustasosta sellaisissa tapauksissa, joissa tosiasiallisesti joudutaan mittaamaan yhteinen rangaistus usean rikoksen sarjasta. Rangaistuksen mittaamisohjeet 6 luvussa on kuitenkin kirjoitettu yhden rikoksen tapausta ajatellen. Jos useasta rikoksesta joudutaan tuomitsemaan yhteinen rangaistus, tarvitaan ohje myös rikosten lukumäärän ja laadun huomioon ottamisesta rangaistuksen mittaamisessa.

Yhteisen rangaistuksen tulisi ehdotetun säännöksen mukaan olla oikeudenmukaisessa suhteessa rikosten lukumäärään, törkeyteen ja keskinäiseen yhteyteen. Kun rikosten lukumäärä ja niiden törkeys on otettava huomioon samanaikaisesti, samassa rikossarjassa voi olla mittaamisessa eri suuntiin vaikuttavia tekijöitä. Yhteisen rangaistuksen asteikko muodostetaan 7 luvun 2 §:n ja 7 §:n 2 momentin mukaan ankarimmin rangaistavan rikoksen asteikosta. Jos sarjaan kuuluu useampia törkeitä rikoksia, rangaistuksen on oltava ankarampi kuin silloin, kun siihen kuuluu yhden törkeän rikoksen ohella vain joukko vähäisiä rikoksia. Toisaalta vähäistenkin rikosten suuri lukumäärä aiheuttaa rangaistuksen koventumisen.

Yhteisen rangaistuksen tulee olla myös oikeudenmukaisessa suhteessa rikosten keskinäiseen yhteyteen. Vaikka yhteisen rangaistuksen käyttöönoton yhteydessä luovutaankin konkurrenssimuotojen erottelusta, nykyisillä rikosten yhtymistä koskevilla periaatteilla tulee olemaan tietty merkitys mittaamiskäytännön ohjaajina vielä uuden lain voimaan tultua. Uudistuksen yhteydessä on myös vältettävä äkinäisiä mittaamiskäytännön heilahduksia suuntaan taikka toiseen. Niinpä esimerkiksi se, että rikokset ovat keskenään nykyisen lain mukaisessa ideaalikonkurrenssissa, tulisi yleensä ottaa huomioon yhteisen rangaistuksen lieventämisperusteena. Tällaisessa tilanteessa rangaistukseen tuomittava on yhtä kaikki tehnyt vain yhden rikollisen teon, joka kuitenkin täyttää useamman rikoksen tunnusmerkistön. Tämä on yleensä tekijän kokonaissyylisyyttä vähentävä seikka. Sama koskee myös jatkettua rikosta käsitteen alkuperäisessä merkityksessä.

Toisaalta uudistuksen tavoitteena on nykyisten reaali-konkurrenssia koskevien säännösten synnyttämien kohtuuttomuuksien oikaiseminen.

Sen tarvetta on osoittanut jatkettun rikoksen käsitteen laajentuminen. Mitattaessa yhteistä rangaistusta rikossarjasta, johon kuuluvat rikokset ovat nykyisen lain mukaisessa reaali-konkurrenssissa keskenään, saadaankin ohjetta siitä rangaistuskäytännöstä, joka on muodostunut mitattaessa rangaistuksia jatketuista rikoksista käsitteen laajentuneessa merkityksessä. Erityisenä lieventämisperusteena voidaan pitää myös sitä, että sinänsä suuri määrä rikoksia muodostaa kokonaisuuden, jota on kutsuttu rikoskierteeksi. Rikoskierteeseen kuuluvia rikoksia ei nykyisen käytännön mukaan aina pidetä jatkettuna rikoksena. Tällaisen rikoskierteen voivat muodostaa esimerkiksi pitempiaikaiseen juopotteluun liittyvät useat järjestysrikkomukset. Tätä lieventämisperustetta on sovellettu jo tähänkin saakka esimerkiksi määräämällä sakon muuntorangaistus rikoslain 2 luvun 5 §:n 3 momentin perusteella säännönmukaista lyhyemmäksi. Tällaiseen rikoskierteeseen voidaan perustellusti rinnastaa myös sellainen rikosten keskinäinen yhteys, jossa toinen rikos on tehty toisen edistämiseksi tai salaamiseksi. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, kun rikoksesta epäiltynä etsintäkuulutettu pakooan edistääkseen esiintyy väärällä nimellä syöllistyen viranomaisen erehdyttämiseen.

Rikosten keskinäinen yhteys voi olla myös yhteisen rangaistuksen koventamisperuste. Näin on yleensä milloin rikollinen toiminta osoittaa suunnitelmallisuutta tai kysymys on liigarikollisuudesta.

Käytännössä voi kuitenkin esiintyä tilanteita, joissa jokin 6 luvun 2 tai 3 §:ssä tarkoitettu koventamis- tai lieventämisperuste koskee vain osaa samalla kertaa tuomitavina olevista rikoksista. Niinpä järjestäytyneessä ryhmässä mukana ollut rikoksentekijä on voinut syöllistyä sellaiseen rikokseen, jolla ei ole mitään liittymäkoh-tia tällaiseen järjestäytyneeseen rikollisuuteen, esimerkiksi syöllistyä tällaisen toiminnan ulkopuolella rattijuopumukseen tai pahoinpitelyyn. Toisaalta voi esiintyä tapauksia, joissa aikaisemminkin samankaltaisiin rikoksiin syöllistynyt on jatkamalla rikollista toimintaansa osoittanut ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista tai käskyistä, mutta siitä huolimatta yksittäisen rikoksen osalta voidaan osoittaa, että hän on tehnyt sen huomattavan painostuksen alaisena. Edelleen useisiin rikoksiin syöllistynyt voi omaloitteisesti myötävaikuttaa rikostensa selvittämiseen, mutta jostakin syystä vain osassa niis-

tä. Tällaisissa tilanteissa, joissa erityinen koventamis- tai lieventämisperuste koskee vain osaa rikoksista, voidaan käytännössä menetellä esimerkiksi siten, että ajatuskokeen tavoin mitataan ensin yhteinen rangaistus kaikista rikoksista ikäänkuin tällaisia erityisiä perusteita ei olisikaan olemassa. Erityisten koventamis- ja lieventämisperusteiden vaikutus voidaan sitten ottaa huomioon lisäyksenä tai vähennyksenä tällaiseen "normaalitapauksen" mukaiseen rangaistukseen. Tällöinkin on luonnollisesti kiinnitettävä huomiota tällaisiin perusteisiin sisältävien rikosten lukumäärään koko rikossarjassa sekä näiden rikosten törkeyteen.

Saman yhteisen rangaistuksen piiriin kuuluvat rikokset saattavat tulla eri aikoina tuomitaviksi. Tämä aiheuttaa sen, että tuomioistuimen harkintavalta yhteisen rangaistuksen muodostamisessa on rajoitettu. Yleisistä oikeusperiaatteista johtuu, että rikoksia, joista lainvoiman saaneella tuomiolla on jo määrätty rangaistus, ei yhteistä rangaistusta tämän luvun 3 tai 4 §:n mukaisesti määrittäessä, saa pitää ankarammin rangaistavina, kuin miksi ne aikaisemmassa tuomiossa oli todettu. Mikäli myöhemmin ilmi tulut seikka osoittaa, että lainvoiman saaneella päätöksellä syytetyn viaksi luettuun rikokseen olisi ollut sovellettava olennaisesti ankarampia rangaistussäännöksiä, voidaan kuitenkin sitä koskeva päätös oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 9 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla määrättyin edellytyksin purkaa.

Ehdotetun 10 §:n 2 momentin mukaan voidaan yhden rikoksen perusteella tuomitavaa rangaistusta pitää riittävänä kaikista rikoksista, jos tuo rikos on selvästi muita törkeämpi ja sen vuoksi ankarammin rangaistava. Tällöin edellytetään kuitenkin, että sarjaan liittyvät vähäisemmät rikokset ovat seuraamuksen kannalta vähämerkityksisiä. Tällaisesta tilanteesta on kysymys esimerkiksi silloin, kun törkeään rikokseen liittyy läheisesti vähäinen järjestyserikkomus. Jos esimerkiksi törkeästä pahoinpitelystä yksistään olisi tuomittava kuuden vuoden pituinen vankeusrangaistus, ei sillä, että törkeästä pahoinpitelystä ja tämän rikoksen välineenä käytetyn teräaseen kantamisesta yleisellä paikalla tuomittaisiin kuuden vuoden ja kymmenen päivän pituinen yhteinen vankeusrangaistus, ole olennaista yleis- tai erityisestävää merkitystä. Edellä 3 §:n perusteluissa on jo todettu, että vastaavaa säännöstä tarvitaan tilanteissa, jossa uusi rikos, josta

olisi pitänyt tuomita yhteinen rangaistus toisen rikoksen kanssa, tulee ilmi vasta myöhemmin (ks. myös 6.4). Kohtuusnäkökohdat edellyttävät, että samaa sääntöä olisi voitava noudattaa myös silloin, kun rikoksia koskevat syytteet käsitellään samassa oikeudenkäynnissä. Momentin soveltamisessa voi myös olla kysymys rangaistuslajin valinnasta. Jos yhdestä rikoksesta olisi tuomittava useamman vuoden pituinen vankeusrangaistus, tekijää ei ole aina tarkoituksenmukaista tuomita muusta rikoksesta ainakaan sakkorangaistukseen, koska seurausena on usein sakon suorittaminen muunto-rangaistuksena kesken vapausrangaistusajan. Tosin hänet voidaan tässä tilanteessa 1 §:n 2 momentin mukaan tuomita myös yhteiseen vankeusrangaistukseen kaikista rikoksista, mutta kohtuussyyt oikeuttavat tällaisessa tilanteessa yksinkertaistamaan mittaamismenettelyä siten, että törkeimmästä rikoksesta tuomittava rangaistus katsotaan riittäväksi kaikista rikoksista. Vastaavasti voidaan tällaisessa tilanteessa jättää tekemättä yhteiseen vankeusrangaistukseen vähäinen lisäys, jonka jostakin rikoksesta erikseen tuomittaessa seuraava lyhytaikainen vankeusrangaistus aiheuttaisi. Tuomioistuimen on tällöinkin todettava päätöksessään tekijän syyllistyminen muihin rikoksiin ja 10 §:n 2 momentin soveltaminen.

Ehdotettua 2 momenttia voidaan soveltaa myös tilanteissa, jossa saman yhteisen rangaistuksen piiriin kuuluu kaksi tai useampia selvästi muita törkeämpiä rikoksia. Jos tällaisia rikoksia on esimerkiksi kaksi, niistä määrättävää yhteistä rangaistusta voidaan pitää riittävänä myös samanaikaisesti tuomitavina olevista vähäisemmistä rikoksista.

1.1.3. 8 luku. Vanhentumisesta.

4 §. Ennen kuin rikoslain 8 luku kokonaisuudessaan muutettiin helmikuun 16 päivänä 1973 annetulla lailla (138/73), ei rikoslaissa ollut yleissäännöstä ideaalikonkurrenssissa olevien rikosten vanhentumisesta. Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentissa, sellaisena kuin se oli alkuperäisessä muodossaan, oli kuitenkin erityinen vanhentumissäännös sellaisia tapauksia varten, joissa virkarikos samalla käsitti muun rikoksen. Sen rikoksen vanhentumisaika, joka oli pitempi, koski tällöin molempia rikoksia. Muissa ideaalikonkurrenssin tapauksissa kat-

sottiin vakiintuneesti, että samalla teolla tehdyt eri rikokset vanhentuiivat kukin oman vanhentumisaikansa mukaan. Edellä mainitun rikoslain 8 luvun kokonaisuudistuksen yhteydessä otettiin kuitenkin sen 4 §:ään yleissäännös vanhentumisesta niissä tapauksissa, joissa teko käsittää useita rikoksia. Sen mukaan rangaistukseen saa tuomita kaikista rikoksista, niin kauan kuin sen saa tuomita jostakin niistä.

Edellä mainittua muutosta perusteltiin hallituksen esityksessä sillä, että uusi järjestely vastaa aikaisempaa oikeuskäytäntöämme paremmin olosuhteiden vaatimuksia. Eräänä syynä uuteen järjestelyyn oli myös pyrkimys yhdenmukaisuuteen muiden pohjoismaiden kanssa.

Myös korkein oikeus kannatti ideaalikonkurrenssissa olevien rikosten yhteistä vanhentumista (KKO:n vuosikirja 1970 s. 226—227).

Jatketun rikoksen vanhentumisen osalta on oikeuskäytännössä vallitsevana ollut se kanta, että jatkettun rikoksen vanhentumisaika alkaa kulua vasta viimeisestä siihen kuuluvasta osateosta lukien, mutta oikeuskirjallisuudessa on saanut kannatusta myös se kanta, että kukin jatkettuun rikokseen sisältyvä osateko vanhentuu itsenäisesti. Rikoslain 8 luvun uudistamisen yhteydessä jatkettun rikoksen vanhentumista ei muutettu. Oikeuskäytännössä on edelleen oltu sillä kannalla, että jatkettu rikos alkaa vanhentua vasta viimeisestä jatkettuun rikokseen kuuluvasta osateosta lukien.

Myös eräissä muissa kuin jatkettun rikoksen tapauksissa käsitellään samanlaisina toistuvia tekoja yhtenä kokonaisuutena seuraamuksia määrättäessä. Näihin kuuluvat ensinnäkin ammattimaiset ja tavanomaiset rikokset. Esimerkkeinä tästä voidaan mainita rikoslain 32 luvun 3 §, jossa on säädetty rangaistus sille, joka ottaa varastetun tavarankätkemisen ammatikseen tai tavakseen, sekä alkoholilain 87 §, jossa on säädetty rangaistus sille, joka ottaa sanotun lain 81—86 §:ssä tarkoitetun rikollisen toiminnan ammatikseen tai tavakseen. Vallitsevan käsityksen mukaan ammattimaiseen tai tavanomaiseen rikolliseen toimintaan kuuluvat teot arvostellaan kokonaisuutena myös rikosoikeudellisissa vanhentumisissa.

Joissakin tapauksissa samanlaisina toistuvien tekojen arvosteleminen yhdeksi kollektiiviseksi rikokseksi on katsottu mahdolliseksi suoraan tunnusmerkistön perusteella. Esimerkkinä tästä voidaan mainita ammattimaisen moottoriajoneuvoliikenteen luvaton harjoittaminen. Tyy-

piltään samanlaisena on pidetty eräitä muitakin tapauksia, joissa on kysymyksessä kriminaalisoidun toiminnan harjoittaminen. Tällöinkin vanhentuminen alkaa vasta viimeisestä teon osasta.

Vastaavasti milloin rangaistus liittyy asian tilan vallitsemiseen, kuten laissa kiellettyyn esineen hallussapitoon, on kysymys useammasta teosta vasta silloin, kun rangaistava asiantila on päättynyt alkaakseen sitten uudeleen uuden toimen tuloksena.

Konkurrenssimuotojen erottelusta luovuttaessa joudutaan myös harkitsemaan, olisiko kaikki usean rikoksen tapaukset vanhentumisen kannalta arvosteltava samalla tavalla. Nykyisen jatkettun rikoksen ja reaalikonkurrenssissa olevien rikosten erilaista arvostelua tässä suhteessa ei voida pitää perusteltuna. Niin kuin yleisperusteluissa on mainittu on myös jatkettun rikoksen ja reaalikonkurrenssin erottaminen toisistaan aiheuttanut epäselvyyksiä ja johtanut epäyhtenäiseen oikeuskäytäntöön. Koska rikosten liittymistä toisiinsa olisi yleensä rangaistusta määrättäessä pidettävä lieventävänä perusteena, ei ole perusteltua asettaa tekijää tällöin vanhentumisen suhteen huonompaan asemaan. Näin ollen olisi päästävä siihen, että rikollinen teko aina monitekoisen rikosten yhtymisen tapauksissa vanhentuisi itsenäisesti riippumatta siitä, muodostavatko rikolliset teot nykyisen lain mukaisen jatkettun rikoksen. Tämä toteutuu, kun rikoslain nykyisen 7 luvun säännös jatkettusta rikoksesta kumotaan.

Sen sijaan niissä edellä mainituissa muissa tapauksissa, joissa samanlaisina toistuvia tekoja käsitellään yhtenä kokonaisuutena seuraamusta määrättäessä, ei ole vastaavia perusteita muuttaa rikosoikeudellista vanhentumista. Näissä tapauksissa vanhentuminen edelleen alkaisi vasta viimeisestä rikokseen kuuluvasta osateosta. Näihinkin tilanteisiin liittyy ongelmia, jotka eivät tässä yhteydessä ole ratkaistavissa.

Koska yksi- ja monitekoisen rikosten yhtymisen erottelulla ei enää rangaistuksen määräämistä kannalta olisi merkitystä, saattaisi myös olla perusteltua, että kukin rikos vanhentuisi itsenäisesti silloin kun useampi rikos on tehty yhdellä teolla eli ns. ideaalikonkurrenssitapauksissa. Rikosten itsenäistä vanhentumista näissä tapauksissa voitaisiin perustella sillä, että rajanveto niiden tapausten välillä, joissa rikos on tehty yhdellä tai useammalla teolla usein on hyvin häilyvä. Etenkin pyrki-

mys pohjoismaisen yhtenäisyyden säilyttämiseen tältä osin aiheuttaa sen, ettei tällaista muutosta ainakaan tässä vaiheessa voida pitää perusteltuna. Vaikka muissa pohjoismaissa on luovuttu eri konkurrenssimuotojen erottelusta rangaistuksen määräämistapaan nähden, sisältyy niiden lakeihin kuitenkin säännökset yhteisestä vanhentumisesta niissä tapauksissa, joissa rikokset on tehty samalla teolla.

Niin kuin yleisperusteluissa on mainittu ei yhden ja useamman teon tapausten erottelemiseksi ole aina olemassa selviä perusteita, vaan se seikka kumpaan ryhmään tapaus luetaan kuuluvaksi jää usein riippumaan lainkäyttäjän harkinnasta. Nykyisessä järjestelmässä, jossa ideaali- ja reaalikonkurrenssin välisellä rajanvedolla voi rangaistuksen määräämisen kannalta olla melkoisen suuri merkitys, on usein kiinnitetty huomiota siihen, miten rangaistuksen määräämisessä päästään käytännössä tyydyttävään lopputulokseen. Tämä on joissakin tapauksissa johtanut siihen, että ideaalikonkurrenssi on saanut melko laajan soveltamisalan. Koska eri konkurrenssimuotojen erottelulla ei uudessa järjestelmässä ole rangaistuksen määräämistapaan nähden merkitystä, olisi vanhentumissäännöksiä sovellettaessa nykyistä harvemmin katsottava, että useampi rikos on tehty samalla teolla. Näin ollen ei nykyisen rikoslain 7 luvun 1 §:n soveltamiskäytännöstä aina voida saada johtoa harkittaessa onko useampi rikos katsottava tehdyksi samalla teolla. Useampi rikos olisi näin ollen vanhentumissäännöksiä sovellettaessa katsottava tehdyksi samalla teolla vain silloin kun voidaan pitää riidattomana, että kysymyksessä luonnollisen katsantotavan mukaan on yksi teko. Nykyiset keinotekoisesti venytetyt yhden teon tapaukset tulisivat siten arvosteltaviksi usean teon tapauksina. Esimerkiksi karttuvan talletustilin vastakirjan varastamista ja sen käyttämistä varten tapahtunutta väärän valtakirjan valmistamista ei siis enää olisi katsottava rikoslain 8 luvun 4 §:n tarkoittamalla tavalla samalla teolla tehdyksi. Sitä vastoin sama teko voisi edelleen käsittää esimerkiksi pahoinpitelyn ja kuolemantuottamuksen.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan rikoslain 8 luvun 4 §:n muuttamista siten, että siitä selvästi ilmenee, että säännös soveltuu ainoastaan silloin, kun useampi rikos on tehty samalla teolla.

1.2. Laki rikoslain voimaannapenemisestä annetun asetuksen 16 §:n muuttamisesta.

Rikoslaisissa ja eräissä muissakin laeissa olevien säännösten perusteella tiettyjen rikosten syytteenpano riippuu asianomistajan syyttämispyyntöstä tai hänen itsensä nostamasta syyttestä. Nämä ns. asianomistajarikokset ovat poikkeuksia rikoslain voimaannapenemisestä annetun asetuksen (RVA) 16 §:n 1 momentin 1 virkkeen yleissäännöksestä. Sen mukaan rikokset ovat virallisen syytteen alaisia, jolleivät laki tai asetukset niitä siitä nimenomaan erota.

Rikoksen määräämiseen asianomistajarikokseksi ovat voineet vaikuttaa esimerkiksi rikoksen vähäisyys tai se, että rikoksen julkisuuteen tulosta voisi aiheutua asianomistajalle kohtuutonta haittaa. Lisäksi on myös sellaisia tekoja, joissa asianomistajan oma henkilökohtainen suhtautuminen asiaan ainakin käytännössä suurelta osalta määrää teon luonteen ja vaikuttaa siihen pidetäänkö tekoa rangaistuksen arvoisena.

Jos virallisen syytteen alainen rikos ja asianomistajarikos on tehty samalla teolla, voi virallinen syyttäjä RVA 16 §:n 1 momentin 2 virkkeen säännöksen mukaan nostaa syytteen asianomistajarikoksesta asianomistajan tahdosta riippumatta. Tämä säännös sisältyi lakiin jo sen alkuperäisessä muodossa. Sitä on perusteltu sillä, että ne seikat, joiden perusteella virallisen syyttäjän syyteoikeus on eräiden rikosten osalta tehty riippuvaiseksi asianomistajan ilmoannosta, menettävät merkityksensä, milloin teko asianomistajarikoksen ohella käsittää virallisen syytteen alaisen rikoksen, koska teosta kuitenkin on nostettava syyte.

Luovuttaessa konkurrenssimuotojen erottelusta rangaistuksen määräämisessä joudutaan harkitsemaan myös RVA 16 §:n 1 momentin 2 virkkeen säännöstä uudelta pohjalta. Niin kuin yleisperusteluissa on mainittu, ei yhden ja useamman teon tapausten erottelemiseksi ole aina olemassa selviä perusteita, vaan jää se seikka, kumpaan ryhmään tapaus luetaan kuuluvaksi, usein riippuvaksi lainkäyttäjän harkinnasta. Lisäksi johtaa RVA 16 §:n 1 momentin 2 virkkeen säännös eräissä tapauksissa epätydyttäviin tuloksiin. Esimerkkinä voidaan mainita, että perheenjäsen ottaa luvottomasti käyttöönsä toisen perheenjäsenen omistaman moottoriajoneuvon ja syyllistyy ajon aikana lievään liikenerikkomukseen. Koska virallisen syytteen

alainen liikenne rikkomus katsotaan tehdyksi samalla teolla kuin moottoriajoneuvon luvaton käyttöönotto, on virallisen syyttäjän RVA 16 §:n 1 momentin 2 virkkeen nojalla syytettävä myös viimeksi mainitusta rikoksesta, vaikka sen syytteenpano rikoslain 38 luvun 9 §:n 2 momentin nojalla muutoin on riippuvainen asianomistajan ilmiannosta.

Myös rikosoikeuskomitea on mietinnössään (1976: 72) katsonut, että jos sama teko käsittää sekä asianomistajarikoksen että virallisen syytteen alaisen rikoksen, ei syytteen nostaminen jälkimmäisestä rikoksesta saisi sinänsä oikeuttaa syytteen nostamiseen edellisestä.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotetaan RVA 16 §:n 1 momentista poistettavaksi sen 2 virke. Samalla on sanotun momentin 1 virkkeen kieliasu nykyaikaistettu tekemättä siihen asiallisia muutoksia.

1.3. Laki ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain muuttamisesta.

Yleisperusteluissa mainituista syistä ehdotetaan, että ehdolliseen rangaistukseen tuomittu rikoksentehtäjä, kun rangaistuksen ehdollisuus määrätään menetetyksi ja uudesta rikoksesta olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus, tuomittaisiin yhteiseen vankeusrangaistukseen noudattaen soveltuvien osin, mitä rikoslain 7 luvussa on säädetty. Tämän johdosta ehdollinen rangaistus olisi myös katsottava rikoslain 7 luvun 3 §:ssä tarkoitetulla tavalla tuomitukseksi vasta silloin, kun sen ehdollisuus määrätään menetetyksi tai se on sisällytetty ehdottomaan yhteiseen rangaistukseen. Lisäksi ehdotetaan ehdollisesta rangaistuksesta annettuun lakiin eräitä muita lähinnä teknistä laatua olevia muutoksia.

Laintarkastuskunta on antamassaan lausunnossaan katsonut, että nyt ehdotettuun muutokseen liittyy niiden etujen ohella, joita siitä olisi odotettavina, myös eräitä epäkohtia. Tällaisina laintarkastuskunta on maininnut konkurrenssin katkeamissäännön muuttumisen nykyistä epäyhtenäisemmäksi. Edelleen laintarkastuskunta on todennut, että ehdollisen rangaistuksen perusteisiin kuuluu tärkeänä osana ajatus sellaisesta tietyn rangaistuksen täytäntöönpanon uhasta, joka olisi omansa pidättämään tuomittua tekemästä uusia rikoksia. Laintarkastuskunnan mielestä tarkoin määritellyt ran-

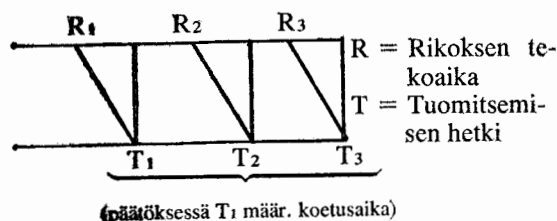
gaistusseuraamukset kuuluvat meillä kyseiseen järjestelmään eikä täällä ole käytetty niinkuin eräissä muissa maissa, pituudeltaan epämääräisiä rangaistuksia. Sellainen nyt ehdotettu epämääräisyys, että todellinen suoritettava rangaistus määrättäisiin uudelleen lievempanä rangaistuksen suorittamisen tullessa ajankohtaiseksi tulisi laintarkastuskunnan mielestä vähentämään mainitun uhan vaikutusta. Kun käytännön elämässä kuitenkin esiintyy tilanteita, joissa määrättäessä aikaisemmat ehdolliset rangaistukset täytäntöönpantaviksi, niiden täytäntöönpanon voidaan todeta johtavan ilmeiseen kohtuuttomuuteen, on laintarkastuskunnan mielestä silti tämän uudistuksen yhteydessä paikallaan harkita, voidaanko löytää tarkoituksenmukaisia keinoja tällaisen kohtuuttomuuden tasoitukseksi. Tällaisena keinona laintarkastuskunta ehdottaa, että konkurrenssin katkeamista koskeva rikoslain 7 luvussa ilmaistava pääsääntö tulisi koskemaan myös ehdollisia rangaistuksia, mutta mahdollisuus täytäntöönpanavan seuraamuksen kohtuullistamiseen järjestettäisiin sen rangaistuksen mittaamista koskevin säännöksin, jota koskevassa tuomiossa aikaisemmat ehdolliset rangaistukset määrättäisiin täytäntöönpantaviksi. Tämä yksinkertaistaisi laintarkastuskunnan mielestä noudatettavaa järjestelmää, pysyttäisi aikaisemmin lainvoimaisesti tuomitut mahdolliset rangaistukset koskemattomina ja silti oikeuttaisi tietynlaisen kokonaistilanteen uudelleen arviointiin. Koska se rangaistus, jonka johdosta aikaisemmat ehdolliset rangaistukset olisi pantava täytäntöön, tavallisesti lienee huomattavan suuri, voitaneen laintarkastuskunnan mukaan sen mittaamisella säännönmukaista lievemmäksi yleensä päästä kohtuulliseksi katsottavaan kokonaistulokseen.

Varsinkin silloin kun kaksi tai useampia pitkäkököjä ehdollisia vankeusrangaistuksia samalla kertaa määrätään pantavaksi täytäntöön ei kuitenkaan käytännössä aina voida päästä oikeasuhtaiseen lopputulokseen yksinomaan mittaamalla rangaistusta, jonka johdosta ehdolliset rangaistukset määrätään täytäntöönpantaviksi, säännönmukaista lievemmäksi. Tämä koskee erityisesti tapauksia, joissa nuori rikosten tekijä on tuomittu eri oikeudenkäynneissä useampiin, ainakin osittain pitkäkököihin ehdollisiin rangaistuksiin. Tämän vuoksi ja yleisperusteluista ilmenevistä syistä hallitus pitää tarpeellisenä, että rangaistuskokonaisuutta voitaisiin harkita uudelleen määrättäessä rangaistusten ehdollisuus menetetyksi.

4 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan tekijä on tuomittava yhteiseen vankeusrangaistukseen, kun aikaisemmin tuomitun vankeusrangaistuksen ehdollisuus määrätään menetetyksi sellaisen koetusaikana tehdyn rikoksen johdosta, josta olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus. Tällöin olisi soveltuvien osin noudatettava rikoslain 7 luvun säännöksiä.

Lakiehdotusta laadittaessa on lähinnä pidetty silmällä niitä käytännössä yleisimmin esiintyviä tilanteita, joissa syytettyä ei ole tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen koetusaikana tehdystä rikoksesta ennen kuin hän on syylistynyt siihen rikokseen, jonka johdosta rangaistuksen ehdollisuus määrätään menetetyksi. Jos kuitenkin näin on asianlaita, ei viimeksi mainitusta rikoksesta ja ehdolliseen rangaistukseen johtaneesta rikoksesta ole määrättävä yhteistä vankeusrangaistusta. Sen sijaan on tässä tapauksessa ehdollisen rangaistuksen ja aikaisemmin tuomitun ehdottoman rangaistuksen asemesta määrättävä yhteinen vankeusrangaistus. Siitä rikoksesta, jonka johdosta rangaistuksen ehdollisuus määrätään menetetyksi, on rangaistus tässä tapauksessa määrättävä erikseen.

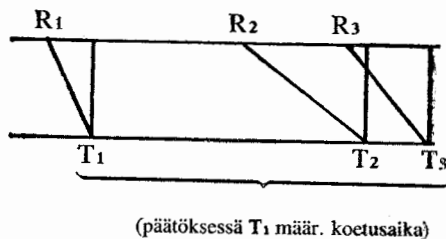
Viimeksi mainittua tilannetta havainnollistaa seuraava kaaviokuva

Ylempi aika-akseli kuvaa rikoksen tekoaikaa ja alempi aika-akseli tuomitsemisen ajankohtaa. Rikoksesta R₁ tuomitun vankeusrangaistuksen ehdollisuus ei ole tuomioissa T₂ rikoksen R₂ johdosta, josta on tuomittu ehdoton vankeusrangaistus, määrätty menetetyksi. Kun rikoksesta R₁ tuomitun rangaistuksen ehdollisuus määrätään menetetyksi tuomioissa T₃ on siis rikoksista R₁ ja R₂ määrättävä yhteinen rangaistus. Sitä vastoin rikoksesta R₃ on määrättävä rangaistus erikseen.

Jos sitä vastoin syytetty on syylistynyt siihen rikokseen, jonka johdosta rangaistuksen ehdollisuus määrätään menetetyksi, ennen kuin

hänet tuomittiin ehdottomaan vankeusrangaistukseen muusta koetusaikana tehdystä rikoksesta, jäljempänä selostettavasta 5 a §:stä johtuu, että yhteinen rangaistus on määrättävä näistä ja ehdolliseen rangaistukseen johtaneesta rikoksesta. Tätä tilannetta havainnollistaa seuraava kaaviokuva

Rikoksesta R₁ tuomitun vankeusrangaistuksen ehdollisuus ei ole määrätty menetetyksi tuomioissa T₂, jolla rikoksesta R₂ on tuomittu ehdoton vankeusrangaistus. Kun rikoksesta R₁ tuomitun rangaistuksen ehdollisuus määrätään menetetyksi tuomioissa T₃ rikoksen R₃ johdosta, josta tuomitaan ehdoton vankeusrangaistus, on rikoksista R₁, R₂ ja R₃ määrättävä yhteinen vankeusrangaistus. Tämä johtuu siitä, että rikoksesta R₁ tuomittu ehdollinen vankeusrangaistus, jäljempänä tarkemmin selostettavan 5 a §:n mukaan, katsotaan rikoslain 7 luvun 3 §:ssä tarkoitetulla tavalla tuomituksi vasta silloin, kun sen ehdollisuus määrätään menetetyksi tai se sisällytetään ehdottomaan yhteiseen rangaistukseen.

Ehdotetun säännöksen mukaan tuomioistuin voisi määrittäessään vankeusrangaistuksen ehdollisuuden menetetyksi sellaisen rikoksen johdosta, josta olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus, harkita rangaistuskokonaisuutta uudelleen. Se seikka, että tekijä on aikaisemmin tuomittu ehdolliseen rangaistukseen saattaa joissakin tapauksissa osoittaa rikoslain 6 luvun 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettua piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä sekä voi näin ollen yhteistä rangaistusta mitattaessa tulla huomioon otetuksi yhteisen rangaistuksen koventamisperusteena.

Milloin tekijä koetusaikana tehdystä rikoksesta olisi tuomittava ehdolliseen vankeusrangaistukseen, ei sitä vastoin tästä ja aikaisemmin tuomitusta ehdollisesta rangaistuksesta olisi tässä vaiheessa määrättävä yhteistä rangaistus.

tusta riippumatta siitä, määrätäänkö aikaisemman rangaistuksen ehdollisuus menetetyksi. Samoin olisi asianlaita kun vankeusrangaistuksen ehdollisuutta ei koetusaikana tehdyn rikoksen johdosta määrätä menetetyksi, ja koetusaikana tehdystä rikoksesta olisi tuomittava ehdottomaan vankeusrangaistukseen. Näissä tapauksissa on siis koetusaikana tehdystä rikoksesta määrättävä erillinen rangaistus.

Ehdotettu uusi 2 momentti edellyttää pykälän muuttamista myös muilta osin. Kun 2 momentissa mainituissa tapauksissa ei koetusaikana tehdystä rikoksesta enää määrättäisi erillistä rangaistusta, ehdotetaan nykyisin voimassaolevan 4 §:n 1 virkkeessä oleva sanonta "...josta hänet tuomitaan vankeusrangaistukseen..." korvattavaksi sanonnalla "...josta hänet olisi tuomittava vankeusrangaistukseen...". Koska aikaisemmin tehdystä rikoksesta tuomittu ehdollinen rangaistus 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa sisällytetään yhteiseen rangaistukseen, ehdotetaan myös edellä mainitun virkkeen lopussa oleva sanonta "...määrätä ehdollisen rangaistuksen pantavaksi täytäntöön" korvattavaksi sanonnalla "...määrätä rangaistuksen ehdollisuus menetetyksi". Samasta syystä ehdotetaan myös lainkohdan viimeinen virke poistettavaksi. Mitään asiallista muutosta ei viimeksi mainitulla muutoksella ole tarkoitettu.

5 §. Jos ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittua ennen koetusajan päättymistä syytetään ennen tuomiota tehdystä muusta rikoksesta ja hänet tuomitaan siitä rangaistukseen, on rangaistukset lainkohdan nykyisen sanamuodon mukaan yhdistettävä rikoslain mukaan ja samalla määrättävä, onko yhdistetty rangaistus oleva ehdollinen. Yhteiseen vankeusrangaistukseen siirtymisen takia olisi säännöstä muutettava siten, että syytetty on tuomittava niin kuin kaikki rikokset olisi saatettu tuomioistuimen käsiteltäväksi samalla kertaa. Tämä merkitsee vankeusrangaistusten osalta sitä, että tuomioistuimen tulee menetellä samalla tavalla kuin rikoslain 7 luvun 3 §:ssä tarkoitettussa tilanteessa. Jos aikaisemmin tuomittua rangaistusta tai sen mahdollista täytäntöönpanoa on pidettävä riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin ilmitulleesta rikoksesta, on tuomioistuimen siis määrättävä, että aikaisempi rangaistus koskee myös tätä rikosta. Mitään erityistä säännöstä siitä, että tuomioistuimen tulee samalla määrätä, onko nyt kysymyksessä olevissa

tapauksissa mahdollisesti muodostettu yhteinen rangaistus oleva ehdollinen ei ole pidetty tarpeellisenä. Tämä seuraa jo ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain 1 §:stä.

5 a §. Pykälään ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, että ehdollinen vankeusrangaistus katsotaan rikoslain 7 luvun 3 §:ssä tarkoitettulla tavalla tuomitukseksi vasta silloin, kun sen ehdollisuus määrätään menetetyksi tai se sisällytetään ehdottomaan yhteiseen rangaistukseen. Näin olen ei ehdollisen rangaistuksen tuomitsemisen ajankohdalla olisi yhteistä rangaistusta koskevien säännösten soveltamisen kannalta merkitystä. Sen sijasta olisi ratkaisevana se ajankohta, jolloin rangaistuksen ehdollisuus määrätään menetetyksi tai se sisällytetään ehdottomaan rangaistukseen. Vasta tällöin rangaistus katsottaisiin rikoslain 7 luvun 3 §:ssä tarkoitettulla tavalla tuomitukseksi. Jos esimerkiksi tekijää, sen jälkeen kun hänet on tuomittu eri rikoksista kahteen tai useampaan ehdolliseen vankeusrangaistukseen, rangaistusten koetusaikana syytetään ennen näitä tuomioita tehdystä rikoksesta ja näistä rikoksista olisi, jos ne olisi saatettu tuomioistuimen käsiteltäviksi samalla kertaa, seurannut yhteinen ehdoton vankeusrangaistus, on myöhemmin ilmitulleesta rikoksesta ja ehdollisista rangaistuksista muodostettava yhteinen rangaistus. Jos taas kahden tai useamman vankeusrangaistuksen ehdollisuus määrätään menetetyksi näiden koetusaikana tehdyn rikoksen johdosta, on näiden rangaistusten ja uudesta rikoksesta mahdollisesti seuraavan ehdottoman vankeusrangaistuksen asemesta tuomittava yhteinen vankeusrangaistus riippumatta siitä, onko toinen ehdolliseen rangaistukseen johtanut rikos tehty sen jälkeen kun toisesta on jo rangaistus tuomittu.

6, 7 ja 8 §. Pykälissä olevat ehdollisen rangaistuksen täytäntöönpanoa koskevat sanonnat ehdotetaan 4 §:n perusteluissa mainitusta syystä korvattaviksi rangaistuksen ehdollisuuden menettämistä koskevilla sanannoilla.

1.4. Laki nuorista rikosentekijöistä annetun lain 22 §:n muuttamisesta.

Yhteiseen vankeusrangaistukseen siirtyminen aiheuttaa teknisen muutoksen lain 22 §:ään. Jos nuorisovankilaan jostakin rikoksesta määrätty todetaan syytäviksi siihen, että hän, ennen kuin rangaistus siitä rikoksesta tuomittiin, on

tehnyt toisenkin rikoksen, ei rangaistuksia enää yhdistettäisi, vaan niistä muodostettaisiin yhteinen rangaistus, jota määrättäessä otetaan ensiksi mainitusta rikoksesta tuomittu rangaistus huomioon sellaisena kuin se oli tuomioistuinten päätöksessä. Jos vankilaoikeus määrää yhteisen vankeusrangaistuksen suoritettavaksi nuorisovankilassa, se voisi edelleen lain 17 §:ssä säädetyin edellytyksin pitentää rangaistusaikaa yhdellä vuodella. Jos taas yhteinen vankeusrangaistus määrätään suoritettavaksi yleisessä vankilassa ja aikaisemman rangaistuksen aika on nuorisovankilaan määräämisen johdosta pitentynyt, on vankilaoikeuden määrättävä, onko myös pitennystä vastaava aika tai osa siitä vähennettävä yhteisestä rangaistuksesta. Koska vankilaoikeus ei kuitenkaan enää käytännössä pitennä nuorisovankilassa suoritettavaksi määrättyä vankeusrangaistusta, ei säännöksellä ole käytännön merkitystä.

1.5. Laki vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta.

Voimassa olevan lain 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan tuomioistuin voi tuomitessaan rikoksentehtäjän määräaikaiseen vähintään kahden vuoden vapausrangaistukseen yhdellä teolla tehdystä rikoksista tai jatketusta rikoksesta, joihin sisältyy sanotun momentin 1 kohdassa tarkoitettua väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta, virallisen syyttäjän vaatimuksesta pykälässä säädetyin edellytyksin päättää, että tuomittu voidaan määrätä eristettäväksi pakkolaitokseen. Kun kahdesta tai useammasta rikoksesta tuomitusta yhteisestä vankeusrangaistuksesta ei voida sanoa, mikä osa rangaistuksesta tulee kunkin rikoksen osalle, ehdotetaan sanotun säännöksen poistamista laista ja sen korvaamista uudella 2 momentilla. Sen mukaan eristämislauseman edellytyksenä olisi, kun kahdesta tai useammasta rikoksesta tuomitaan yhteinen vankeusrangaistus, että ainakin yhteen rikokseen sisältyy edellä tarkoitettua väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta ja että tämä rikos törkeydellään vastaa 1 momentissa mainittua rikosta. Se, että edellä mainittua väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta sisältävän rikoksen tulee törkeydellään vastata 1 momentissa tarkoitettua rikosta merkitsee, että siitä erikseen tuomittuna seuraisi määräaikainen vähintään kahden vuoden vankeusrangaistus.

1.6. Laki rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 a §:n muuttamisesta.

Rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen (RTA) 2 luvun 1 a §:ssä on säännös useamman vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen samanaikaisesta täytäntöönpanosta. Rangaistuslaitoksen johtajan on laskettava tällaiset rangaistukset täysin määrin yhteen, ellei vankeusrangaistuksia ole toisiinsa yhdistettävä tai sakon muuntorangaistuksista muodostettava yhteistä muuntorangaistusta. Pykälää ehdotetaan tässä yhteydessä muutettavaksi. Sen 1 momentti eroaisi nykyisin voimassa olevasta pykälästä siten, että siinä vankeusrangaistusten yhdistämisen sijasta viitataan yhteisen vankeusrangaistuksen muodostamiseen. Rangaistuslaitoksen johtajan on rikoslain nykyisen 7 luvun 9 §:n mukaan tarvittaessa lähetettävä samanaikaisesti täytäntöön pantavat vankeusrangaistukset, jotka olisi keskenään yhdistettävä, hovioikeuden yhdistettäväksi. Tähän esitykseen sisältyvän rikoslain uuden 7 luvun 4 §:n mukaan virallisen syyttäjän on samassa tilanteessa tehtävä esitys yhteisen vankeusrangaistuksen määräämisestä jollekin aikaisemmissa oikeudenkäynneissä vankeusrangaistuksen tuominneista alioikeuksista tai tuomitun oleskelupaikan yleiselle alioikeudelle. Tarkemmat määräykset tiedon kulusta rangaistuslaitoksen johtajalta viralliselle syyttäjälle tullaan antamaan hallinnollisessa järjestyksessä.

Tähän esitykseen sisältyvän rikoslain 2 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan yhteisen määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärä olisi 14 vuotta vankeutta. Yhdistetyn vankeusrangaistuksen enimmäismäärä on nykyisin 15 vuotta vankeutta. Tämän enimmäismäärän alenemisen vuoksi on katsottu kohtuulliseksi alenuttaa yhteenlasketun määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärä 20 vuodesta 18 vuoteen vankeutta.

Edellä rikoslain 7 luvun muutosehdotuksen 3 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että jos lainvoiman saaneella tuomiolla vankeusrangaistukseen tuomitusta syytetään tuomioistuimessa hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista tekemästään muusta rikoksesta, rangaistus on määrättävä niin kuin kaikki rikokset olisi saatettu tuomioistuimen käsiteltäviksi samalla kertaa. Tätä yhteistä rangaistusta täytäntöönpan-

taessa olisi luonnollisesti vähennyksenä otettava huomioon, mitä siitä aikaisemmin on pantu täytäntöön.

Rangaistuksia täytäntöönpannassa tuon vähennyksen tekeminen on varsin yksinkertaista silloin, kun yhteiseen rangaistukseen sisältyvä aikaisempi rangaistus oli pantu kokonaan täytäntöön. Tällöinhän yhteisestä rangaistuksesta vain vähennetään tuo aikaisempi rangaistus ja erotus pannaan täytäntöön.

Tilanne tulee kuitenkin paljon mutkallisemmaksi siinä tapauksessa, että aikaisempi rangaistus on pantu täytäntöön muihin rangaistuksiin yhteenlaskettuna ja tuomittu on päässyt ehdonalaiseen vapauteen niitä suorittamasta. Osa noista rangaistuksista on siis vielä suorittamatta eikä voida tietää, kuinka paljon kustakin rangaistuksesta on täytäntöön pantu, koska niitä ei panna täytäntöön peräkkäisjärjestyksessä vaan kaikki samanaikaisesti. Tästä syystä on käytännössä rangaistusten yhdistämisen periaatteen voimassa ollessa menetelty tällaisissa tapauksissa siten, että täytäntöönpanoon on uudelleen sisällytetty kaikki nekin rangaistukset, jotka olivat täytäntöön pantavina samalla kertaa kuin yhdistettyyn rangaistukseen nyt sisältyvä aikaisempi, vain osaksi täytäntöön pantu rangaistus. Kun hyvin usein käy siten, että tuomittu joutuu rangaistuslaitokseen toistuvasti suorittamatta rangaistuksiaan millään kerralla loppuun, on yhdistettyä rangaistusta täytäntöönpannassa ollut sisällytettävä uudelleen täytäntöönpanoon kaikki nekin rangaistukset, jotka ovat olleet täytäntöön pantavina yhdistettyyn rangaistukseen sisältyvän aikaisemman rangaistuksen osittaisen täytäntöönpanon jälkeen. Rangaistusaikojen laskenta on sellaisessa tapauksessa hyvin työlästä paitsi rangaistusten suuren lukumäärän vuoksi myös siitä syystä, että tuollaiseen rangaistusten yhteensovittamiseen liittyy monia vaikeita sovellutusongelmia.

Edellä kuvatuissa tapauksissa, joita on sangan paljon, epäkohdat eivät rajoitu täytäntöönpanon teknisiin vaikeuksiin. Ehkä merkittävin lisähaaita on se seikka, että tuollainen täytäntöönpanotilanne tarjoaa tuomituille tilaisuuden keinotella vanhoilla, aikaisemmin selvittämättä jääneillä lievähköillä rikoksilla, omilla tai jonkun muun temmeillä. Jos henkilö on näet suorittanut aikaisemmista rangaistuksistaan tuntuvasti yli kaksi kolmannesta ja hänet on tuomittu rangaistukseen jostakin uudesta rikoksesta, hän voi tunnustamalla syyllistyneensä johonkin vanhaan rikok-

seen saada aikaisemmat rangaistukset sisällytetyksi täytäntöönpanoon. Tällöin se ajankohta, jolloin hän voi aikaisintaan päästä ehdonalaiseen vapauteen, saattaa siirtyä tuntuvasti aikaisemmaksi. Tällaista vanhoilla rikoksilla keinottelua näytti erityisesti armahduslain (10.11.1967/477) johdosta esiintyneen hyvin paljon; vankihan saattoi tunnustamastaan pienestä rikoksesta tuomitun vähäisen lisärangaistuksen vastapainoksi saada hyväkseen kuudenneksen kaikista aikaisemmin suorittamistaan ehkä monien vuosien pituisista rangaistuksista.

Keinottelumahdollisuudet voidaan poistaa ja rangaistusajan laskeminen yksinkertaistaa, jos sellainen yhteinen vankeusrangaistus, johon sisältyvä rangaistus on ollut aikaisemmin täytäntöön pantavana, pantaisiinkin aina täytäntöön sisällyttämällä täytäntöönpanoon vain noiden rangaistusten erotus. Uudesta yhteisestä vankeusrangaistuksesta siis vähennettäisiin aikaisemmin täytäntöön pantavana ollut rangaistus kokonaan ja erotus pantaisiin täytäntöön, muihin rangaistuksiin yhteenlaskettuna.

Yhteisen rangaistuksen täytäntöönpano siis kohdistuisi vain siihen rangaistuksen määrään, jolla rangaistus oli lisääntynyt, ja olisi täysin riippumaton siitä, *minkä verran* aikaisemmasta rangaistuksesta oli *pantu täytäntöön*. Jos siis olisi pantava täytäntöön vuoden yhteinen rangaistus, johon sisältyvä aikaisemmin täytäntöön pantavana ollut rangaistus oli ollut kahdeksan kuukautta vankeutta, yhteinen rangaistus pantaisiin täytäntöön niin kuin mikä tahansa neljän kuukauden vankeusrangaistus; "uutta" rangaistustahan siinä on juuri neljä kuukautta.

Aikaisempaa rangaistusta vastaava osa yhdistetystä rangaistuksesta voisi vielä täytäntöönpanematta olevalta osaltaan tulla uudelleen täytäntöönpanoon vain jäännösrangaistukseen sisältyvänä.

Hallitus ehdottaa, että tämän sisältöinen säännös otettaisiin RTA 2 luvun 1 a §:n uudeksi 2 momentiksi.

1.7. Laki Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 29 §:n muuttamisesta.

Periaate, jonka mukaan muussa pohjoismaassa tuomittua vapausrangaistusta ei yhdis-

tetä täällä tuomittavaan vapausrangaistukseen, tulisi säilymään myös siirryttäessä yhteiseen vankeusrangaistukseen (29 §). Jos muussa pohjoismaassa ehdolliseen rangaistukseen tuomittu tuomitaan Suomessa ennen ehdollisen tuomion antamista tehdystä rikoksesta, olisi tuomioistuimen kuitenkin edelleen määrättävä, onko rangaistuksen ehdollisuus määrättävä menetetyksi.

1.8. Laki alkoholilain 90 §:n kumoamisesta.

Lain 90 §:n mukaan se, joka syyllistyy kahteen tai useampaan 81—87 §:ssä mainituista rikoksista siten, että kukin rikos koskee samaa erää alkoholiuomaa tai väkiviinaa, tuomitaan, jollei jokin näistä rikoksista jo sisälly toiseen, kaikista rikoksista yhteen rangaistukseen sen lainkohdan säättämässä rajoissa, jossa ankarin rangaistus on säädetty. Tämä säännös ehdotetaan yhteiseen vankeusrangaistukseen siirryttäessä tarpeettomana kumottavaksi.

1.9. Laki huumausainelain 9 §:n kumoamisesta.

Lain 9 §, joka asiallisesti vastaa alkoholilain 90 §:ää, ehdotetaan niin ikään tarpeettomana kumottavaksi.

1.10. Laki sotaväen rikoslain muuttamisesta.

Sotilasrikoksia ja sotilasoikeudenhoitoa koskevan lainsäädännön uudistus on parhaillaan erikseen valmisteltavana. Uudistuksen yhteydessä on suunniteltu sotaväen rikoslain kumoamista ja sotilasrikoksia koskevien rangaistussäännösten sijoittamista rikoslain uuteen 45 lukuun. On kuitenkin todennäköistä, että rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistus tulee voimaan ennen sotilasrikoksia koskevan lainsäädännön uudistusta. Tämän vuoksi ehdotetaan sotaväen rikoslakiin tehtäviksi välttämättömät muutokset, jotka aiheutuvat rikosten yhtymistä koskevasta uudesta lainsäädännöstä.

39 §. Sotaväen rikoslain nykyisen 39 §:n mukaan lakia sovellettaessa noudatetaan yleisen lain säännöksiä rikosten yhtymisestä sekä rangaistusten yhdistämisestä ja muuntamisesta, jol-

lei sotaväen rikoslaissa jäljempänä toisin säädetä. Tällaisia yleisestä laista poikkeavia säännöksiä ovat 40 §:n säännös, jonka mukaan elinkautinen vankeusrangaistus sisältää vankeusrangaistusten ja sakkojen ohella myös järjestysrangaistukset sekä 41 §:ssä oleva kielto yhdistää arestirangaistus määräaikaiseen vankeusrangaistukseen ja toiseen arestirangaistukseen. Nyt ehdotetaan, että 39 §:n ilmaisu ”rangaistusten yhdistäminen” muutettaisiin muotoon ”yhteisen rangaistuksen määrääminen”. Näin myös sotilasrikoksista voitaisiin tuomita yhteinen vankeusrangaistus ja yhteinen sakkorangaistus.

41 §. Lain nykyisen 41 §:n mukaan arestirangaistusta ei yhdistetä määräaikaiseen vankeusrangaistukseen eikä toiseen arestirangaistukseen. Nyt ehdotetaan, ettei arestirangaistuksesta ja määräaikaisesta vankeusrangaistuksesta taikka useammasta arestirangaistuksesta muodostettaisi yhteistä rangaistusta.

Nykyisin useammista arestirangaistuksista muodostetaan täytäntöönpanovaiheessa yhteinen rangaistus tavalla, joka muistuttaa yhteisen sakon muuntorangaistuksen määräämistä. Arestirangaistukset lasketaan ennen täytäntöönpanoa sotaväen rikoslain 28 a §:n 1 momentin mukaan yhteen täysin määrin. Jos rangaistusten yhteenlaskettu aika on pitempi kuin 60 vuorokautta, tuomitun on suoritettava 60 päivän arestirangaistus. Sotaväen rikoslain 28 a § käyttää laskutoimituksesta nimitystä ”rangaistusten yhdistäminen”. Ilmaisu on jossakin määrin harhaanjohtava, mutta 28 a §:ää ei ehdoteta tässä yhteydessä tarkistettavaksi, koska asiassa ei voi syntyä väärinkäsityksiä ja säännös ei liene enää kauan voimassa.

1.11. Laki aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain 19 §:n muuttamisesta.

Periaate, jonka mukaan aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain nojalla tuomittua vankeusrangaistusta ei yhdistetä muusta rikoksesta tuomittuun rangaistukseen eikä lasketa yhteen sellaisen rangaistuksen kanssa, tulisi säilymään myös otettaessa käyttöön yhteinen vankeusrangaistus (19 §). Rikoksesta, josta sanotussa laissa on säädetty rangaistus, ja muusta rikoksesta ei saisi näin ollen määrätä yhteistä vankeusrangaistusta.

1.12. Laki oikeudenkäymiskaaren eräiden säännösten muuttamisesta.

1.12.1. 10 luku. *Laillisesta tuomioistuimesta.*

Yhtenäisrangaistusjärjestelmään siirtyminen edellyttää rikosasiain oikeuspaikkaa koskevien säännösten muuttamista. Niiden kokonaisuudistusta ei ole pidetty tässä yhteydessä mahdollisena, vaan ehdotus rajoittuu lähinnä sellaisiin muutoksiin, jotka rikosoikeudellisten säännösten muuttamisen johdosta on välttämätöntä tai muuten tässä yhteydessä tarkoituksenmukaista suorittaa.

21 §. Pykälän nykyisin voimassaolevan ensimmäisen lauseen mukaan rikosasiain yleinen oikeuspaikka on rikoksen tekopaikan tuomioistuin. Sanotulla tuomioistuimella on yleensä parhaat edellytykset rikosasian varmalle ja nopealle tutkimiselle. Rikosasioissa on todisteiden hankinnalla suurempi merkitys kuin riitaasioissa, joissa yleensä oikeuspaikkana on vastaajan kotipaikan tuomioistuin. Tämän vuoksi ehdotetaan edelleen pääsääntönä säädettäväksi, että syyte rikoksesta tutkitaan sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä rikos on tehty.

Milloin kysymyksessä on yksi rikos, joka on tehty useilla paikkakunnilla, on syyllinen voimassaolevan lain mukaan tuomittava kaikista rikollisista teoista siellä, missä jokin näistä teoista on tapahtunut. Kuitenkin voidaan tutki-
mus, jos se havaitaan soveliaammaksi, toimittaa myös toisessa tuomioistuimessa, kuin missä tekijä tuomitaan. Kun jatkettun rikoksen käsitteen poistamisen jälkeenkin tulee olemaan tapauksia, joissa rikoksen tekemiseen kuuluu eri osia tai vaiheita, jotka on suoritettu eri paikkakunnilla, ehdotetaan säädettäväksi, että jos rikos on tehty useammilla eri tuomiopiireihin kuuluvilla paikkakunnilla, on kunkin paikkakunnan tuomioistuin toimivaltainen. Säännös soveltuu jatkuvan rikoksen yhteydessä ja yleensä niissä tapauksissa, joissa rikos on tehty eri paikkakunnilla, esimerkiksi kun henkilöä syytetään epäkuntoisen moottoriajoneuvon kuljettamisesta useamman tuomiopiirin alueella. Myös muunlaisia rikoksia käsiteltäessä tilanne saattaa muodostua vastaavanlaiseksi, esimerkiksi kun häväistyskirjoitusta levitetään yhtä aikaa eri kaupungeissa. Tällöin tuomioistuin, jossa sellainen rikosasia tulee vireille, tutkii asian kokonaisuudessaan ja antaa siitä myös päätöksen.

Toisinaan voi sattua, että rikoksen teko-
paikkaa ei tiedetä syytettä nostettaessa. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun nykyisin voimassa olevan 21 §:n mukaan saadaan syyte tällöin tehdä siinä tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirissä rikos voidaan otaksua tehdyksi. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin katsottu, että tutkinnan aloittanut tuomioistuin ei enää ole toimivaltainen asiassa, jos sittemmin oikeudenkäynnin aikana ilmenee seikkoja, jotka osoittavat, että teko on tapahtunut toisen tuomioistuimen tuomiopiirissä. Koska kuitenkin on pidettävä tarkoituksenmukaisena, että tutkinnan aloittanut tuomioistuin olisi toimivaltainen myös viimeksi mainitussa tapauksessa, ehdotetaan pykälän 2 momentissa säädettäväksi, että jollei syytettä nostettaessa tiedetä, missä rikos on tehty, voidaan syyte tutkia tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirissä rikos voidaan olettaa tehdyksi. Näin ollen se seikka, että oikeudenkäynnin aikana ilmenee, että rikos onkin tehty jonkin toisen tuomioistuimen tuomiopiirissä, ei vaikuttaisi tutkinnan aloittaneen tuomioistuimen toimivaltaan.

Eräissä tapauksissa rikoksen tekopaikan tuomioistuin voi kuitenkin osoittautua epätarkoituksenmukaiseksi rikosasian käsittelypaikaksi. Etenkin silloin, kun syytettävä on jo poliisitutkinnassa tunnustanut rikoksensa ja asia muutoinkin on selvä tai vähäinen on yleensä hyödytöntä vaatia syytettyä matkustamaan ehkä kauaskin asuin- tai oleskelupaikaltaan vastaamaan syytteeseen. Myös yleisissä kulkuneuvoissa tehtyjä rikoksia käsiteltäessä on tekopaikan tuomioistuin eräissä tapauksissa havaittu epätarkoituksenmukaiseksi. Niinpä on esimerkiksi jouduttu siihen, että Ruotsiin liikennöivissä matkustajalaivoissa tehtyt rikokset ovat usein tulleet käsiteltäviksi Ahvenanmaan tuomioistuimiin. Tästä on aiheutunut huomattavia kustannuksia asianosaisille, todistajille ja valtiolle, silloin, kun asianosaiset ja todistajat ovat olleet muualta Suomesta.

Tämän vuoksi ehdotetaan, että rikosasia saadaan määrätyn edellytyksin käsitellä myös siinä tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirissä syytettävä asuu tai vakinaisesti oleskelee. Sanonta "asuu tai vakinaisesti oleskelee" tarkoittaa paikkakuntaa, missä syytettävällä on kotinsa tai asutonsa tai missä hän työn tai muun syyn takia joutuu oleskelemaan pidemmän ajan kuin mikä on vain tilapäistä oleskelua paikkakunnalla. Toisaalta ei ole tarkoituksenmukaista,

että syytettävä, joka viipyy jollakin paikkakunnalla lyhyen ajan, haastetaan vastaamaan rikoksesta tuon paikkakunnan tuomioistuimessa, vaikka jo haastetta annettaessa tiedetään, että hän ennen oikeudenkäyntiä matkustaa sieltä pois ja joutuisi vain jutun takia matkustamaan ehkä kaukaakin sinne takaisin.

Edellytyksenä syytteen tutkimiselle siinä tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirissä syytettävä asuu tai vakinaisesti oleskelee olisi, että tuomioistuin esitettävään selvitykseen ja kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden katsoo sen soveliaaksi. Harkinnassaan tuomioistuimen tulisi ottaa huomioon myös asianomistajan ja todistajien edut.

Jos henkilöä syytetään Suomen ulkopuolella tehdystä rikoksesta, josta hänet on tuomittava täällä, ei ole olemassa rikospaikan tuomioistuinta. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 §:n 1 momentin mukaan on tällöin, jollei muualla laissa ole toisin säädetty, syyte nostettava ja asia käsiteltävä sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa syytettävä tavattiin tai jossa hän oleskelee. Vastaavansisältöinen säännös ehdotetaan nyt sijoitettavaksi 21 §:n 4 momenttiin.

Voimassa olevassa laissa ei ole yleissäännöstä siitä, missä rikos katsotaan tehdyksi. Tällä seikalla on käytännössä merkitystä etenkin silloin, kun rikoksen välitön seuraus ilmenee eri paikassa kuin missä rikollinen toiminta tapahtui. Oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 23 §:ssä säädetään: "Jos joku on toisessa kihlakunnassa ja vahingoittaa toisessa kihlakunnassa olevaa, vastatkoon siellä, missä vahinko tapahtui. Jos joku kirjoittaa häväistyskirjoituksen ja lähettää sen toiseen paikkakuntaan, tuomittakoon siellä, missä se julki annettiin." Näistä säännöksistä ilmenee, että voimassa olevan lain rikosasiain oikeuspaikkasäännöksiä sovellettaessa on ratkaisevana rikoksen tekopaikkaa määrättäessä se paikkakunta, missä rikollisen teon ulkonainen seuraus ilmeni. Koska kuitenkin toisinaan saat- taalla olla tarkoituksenmukaisempaa, että rikosasia käsitellään sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jonka alueella rikollinen toiminta on tapahtunut, ehdotetaan 21 §:n 5 momenttiin otettavaksi säännös siitä, että rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä rikollinen teko suoritettiin, että siellä missä rikoksen seuraus ilmeni. Jos rikos on jäänyt yritykseksi, katsottaisiin rikos ehdotetun säännöksen mukaan tehdyksi myös siellä, missä täytetyn rikoksen

seuraus olisi ilmennyt. Vastaavanlainen säännös rikoksen tekopaikasta sisältyy nykyisin myös Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa koskevaan rikoslain 1 luvun 4 §:ään.

22 §. Kun useamman henkilön väitetään yhdessä syyllistyneen samaan rikokseen, tapahtuu syytteiden käsittely 21 §:n mukaan normaalisti samassa tuomioistuimessa. Voi kuitenkin sattua, että jonkun osallisen kohdalta syyte olisi käsiteltävä jossakin muussa tuomioistuimessa. Syytteiden yhteistä käsittelyä kaikkien osallisten osalta on kuitenkin pidettävä pääsääntöisesti tarkoituksenmukaisimpana vaihtoehtona. Vain tällöin on mahdollista saada täydellinen selvitys rikoksesta kokonaisuudessaan sekä tekijäkumppanien ja muiden osallisten tekosten keskinäisestä suhteesta. Yhteisellä käsittelyllä voidaan myös useimmissa tapauksissa säästää aikaa, vaivaa ja kustannuksia. Jos syytteet käsitellään kaikkien osallisten osalta yhdessä, voidaan tuomittavat rangaistukset saat- ta keskenään oikeaan suhteeseen ja välttyä ristiriitaisilta ratkaisuilta.

Pykälän 1 momentissa ehdotetaan sen vuoksi säädettäväksi, että syyte rikokseen osallisia vastaan saadaan tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on jonkun osalta toimivaltainen. Osallilla tarkoitetaan lainkohdassa paitsi rikoksen tekijää rikoslain 5 luvussa mainittuja tekijäkumppaneita, yllyttäjiä ja avunantajia.

Periaatteessa asia voidaan panna vireille ke- nen osallisen oikeuspaikassa tahansa. Valintaa suoritettaessa on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, missä tuomioistuimessa tutkinta esitettävään selvitykseen ja kustannuksiin nähden voi soveliaimmin tapahtua. Asia voitaisiin näillä edellytyksillä saattaa tekijän osalta esimerkiksi avunantajan mukaan määrättyvään tuomioistuimeen.

Ehdotuksen mukaan rikosasia voidaan saat- ta kaikkien osallisten osalta samaan tuomioistuimeen paitsi samanaikaisesti myös siinä tapauksessa, että asia on jonkun osalta jo käsitelty loppuun. Siten olisi mahdollista että tekijäkumppaneita syytetään avunantajan mukaan määrättyvässä tuomioistuimessa sen jälkeen, kun avunantajaa koskeva asia on jo ratkaistu. Sitä vastoin syytetä osallista vastaan ei yleensä ole suotava nostaa tuomioistuimessa, joka on 21 §:n mukaan toimivaltainen tutki- maan syytteen vain sellaisen osallisen kohdalta, jota ei vielä ole asetettu syytteeseen.

Milloin jotakuta rikokseen osallista syytetään samanaikaisesti jonkin muun tuomiopiirin alueella tehdystä eri rikoksesta, voidaan syytteiden yhteinen käsittely 2 momentin mukaan järjestää siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään jotakin rikosta koskevan syytteen. Kun syytteiden käsittely samassa tuomioistuimessa saattaa tässä tapauksessa kuitenkin osoittautua hankalaksi ja aikaavieväksi, ehdotetaan säädettäväksi, että yhteinen käsittely tulee kysymykseen vain, milloin tuomioistuin esittettävään selvitykseen ja kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden katsoo sen soveliaaksi. Toisin kuin 1 momentin tapauksessa, ei syytteiden käsittely voisi tapahtua rikokseen osallisten osalta siinä tuomioistuimessa, jossa jonkun osallisen olisi vastattava jostakin muusta rikoksesta, jos asia ei ole enää vireillä tai vielä tullut vireille.

22 a §. Useamman vastaajan tekemät eri rikoksetkin saattavat olla sellaisessa yhteydessä keskenään, että niiden käsittely samassa tuomioistuimessa on tarkoituksenmukaista. Tätä koskeva säännös ehdotetaan otettavaksi 22 a §:ään. Pykälässä tarkoitettuina tapauksina tulevat kysymykseen esimerkiksi toisaalta rikoslain 32 luvussa mainitut varastetun tavaran kätkeminen sekä muu luvaton ryhtyminen rikoksen kautta saatuun tavarahan ja toisaalta kätkemisrikosta edeltänyt päärikos. Yhteinen käsittely olisi kuitenkin mahdollista myös muulloin, jos rikoksilla on sellaista yhteyttä keskenään, että tuomioistuin esittettävään selvitykseen ja kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden katsoo syytteiden käsittelyn samassa tuomioistuimessa soveliaaksi. Ei siis riitä, että kysymyksessä olevat rikokset ovat samantapaisia, esimerkiksi huumausainerikoksia, vaan yhteinen käsittely edellyttää rikoksilta tosiasiallista yhteyttä, esimerkiksi ainakin osaksi yhteistä näyttöaineistoa. Esimerkkinä voidaan mainita rikosasiassa tapahtunut perätön lausuma, jonka käsittely voi useimmiten tarkoituksenmukaisimmin tapahtua tuota rikosasiaa käsittelevässä tai käsitellessä tuomioistuimessa. Pykälässä tarkoitettua vastaajaa voitaisiin ehdotuksen mukaan syyttää toisen vastaajan tekemän rikoksen tekopaikan tuomioistuimessa lainkohdassa mainituilla edellytyksillä myös sen jälkeen, kun asian käsittely on jälkimmäisen osalta jo päätynyt.

Lainkohdassa mainituin edellytyksin olisi myös mahdollista nostaa syyte rikoksesta siinä

tuomioistuimessa, jonka tuomiopiirissä toinen rikos on tehty, vaikka syytetä jälkimmäisestä rikoksesta ei vielä ole nostettu. Näin ollen voitaisiin esimerkiksi syyte varastetun tavaran kätkemisestä nostaa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä varkaus on tapahtunut, jo ennen kuin syyte varkaudesta on voitu nostaa. Tämä voi olla tarkoituksenmukaista muun muassa silloin, kun ei vielä ole voitu selvittää, kuka on syylistynyt varkausrikokseen. Tällaisessa tilanteessa varastetun tavaran kätkemistä tarkoittava syyte usein vaihtoehtoisesti sisältää syytteen varkaudesta. Lisäksi varastetun tavaran kätkemisen selvittäminen edellyttää sitä, että varkauden tapahtuminen tulee todetuksi. Selvitys tästä saadaan taas yleensä sopivimmin juuri varkausrikoksen tapahtumispaikan tuomioistuimessa.

22 b §. Eri tuomioistuinten tuomiopiirissä tehtyjen reaalikonkurrenssissa olevien rikosten käsittelemisestä on oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21 §:n mukaan voimassa ns. siirtotuomiojärjestelmä, elleivät kaikki rikokset ole vähäisiä. Sen mukaan kunkin rikoksen tekopaikan tuomioistuin tutkii ja määrää rangaistuksen sen tuomiopiirin alueella tehdystä rikoksesta ja siirtää asian käsittelyn toiseen tuomioistuimeen, kunnes se tuomioistuin, jossa asia viimeksi tulee esille, yhdistää kaikista rikoksista tuomitut rangaistukset. Nykyisin siirtotuomiojärjestelmää ei juuri käytetä.

Vuonna 1945 annetulla lailla eräiden yhdessä käsiteltävien rikosten oikeuspaikasta (516/45), jäljempänä *oikeuspaikkalaki*, on rikosten yhteinen käsittely näet tehty mahdolliseksi. Sen mukaan saadaan, kun joku on tehnyt rikoksia, jotka kuuluvat eri yleisiin alioikeuksiin, kaikista rikoksista tai joistakin niistä, jos tuomioistuin katsoo sen haitatta käyvän päinsä, yhdessä tehdä syyte ja tuomita jossakin näistä tuomioistuimista. Käytännössä tätä mahdollisuutta on käytetty yhä enemmän, mikä osoittaa järjestelmän tarkoituksenmukaisuuden.

Siirtotuomiojärjestelmä ei sovellu ehdotettuun yhtenäisrangaistusjärjestelmään. Uudistuksen eräänä päätavoitteena on, että yhteinen rangaistus voidaan määrätä sellaiseksi kuin syytetyt kokonaisrikollisuus edellyttää. Tuomioistuimella tulee sen vuoksi olla mahdollisimman hyvät edellytykset harkita kokonaisrangaistusta. Tämän vuoksi sen olisi tunnettava juttu jokaisen rikoksen osalta. Siirtotuomiojärjestelmä ei takaa, että yhteinen rangaistus to-

della olisi oikeudenmukaisessa suhteessa rikosten ulkonaiseen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä niistä ilmenevään tekijän syyllisyyteen. Joka tapauksessa siirtotuomiojärjestelmä aiheuttaisi yhtenäisrangaistusjärjestelmän voimaantultua kaksinkertaista työtä, koska yhteisen rangaistuksen määräävä tuomioistuin joutuisi perehtymään siihen oikeudenkäyntiaineistoon, johon syyllisyyskysymyksen ratkaisut tuomioistuin on jo perehtynyt. Lisäksi siirtotuomiojärjestelmälle ei enää olisi perustetta, koska eri rikoksista ei uuden järjestelmän mukaan määrättäisi yksikkörangaistuksia.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan säädettaväksi, että milloin joku on tehnyt useita rikoksia, saadaan niistä kaikista syyttää siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään jotakin rikosta koskevan syytteen. Säännöksen soveltaminen tulee kysymykseen erityisesti silloin, kun syytetty olisi tuomittava rikoksista yhteiseen vankeusrangaistukseen, mutta sitä voidaan soveltaa myös muissa tapauksissa. Säännöksen hyväksymisellä käy oikeuspaikkalaki tarpeettomaksi.

Tarkoituksenmukaisimman oikeuspaikan valitseminen kysymykseen tulevista toimivaltaisista tuomioistuimista jäisi lähinnä asianomaisten virallisten syyttäjien tehtäväksi. Tämä edellyttää, että syyttäjät yhteistoiminnassa ennen syytteen nostamista tarkoin selvittävät kaikki oikeuspaikan valintaan vaikuttavat seikat ja toimivat siten, että syyte nostetaan siinä toimivaltaisessa tuomioistuimessa, joka on soveliaa, ja että ne rikosasiat, jotka vaativat yhteistä käsittelyä, saatetaan samalla kertaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Kysymystä harkitessaan syyttäjien tulee ottaa myös asianomistajien edut huomioon.

Ehdotetuista 22 ja 22 b §:stä johtuu, että tuomioistuimessa, jossa 22 §:n nojalla on tehty syyte useita osallisia vastaan, voidaan 22 b §:n nojalla saattaa samalla kertaa tutkittavaksi myös osallisten mahdollisesti tekemät muut rikokset riippumatta siitä, onko sanottu tuomioistuin 22 §:n säännöksen perusteella niihin nähden toimivaltainen.

Kaikkien eri paikkakunnilla tehtyjen rikosten yhteinen käsitteleminen jonkin rikoksen teko- paikan tuomioistuimessa voi toisinaan osoittautua epätarkoituksenmukaiseksi. Syytetyn kannalta yhtä oikeudenkäyntiä on yleensä pidettävä useampaa oikeudenkäyntiä edullisempana.

Asianomistajien ja todistajien kannalta taas juttujen erillistä käsittelyä voidaan pääsääntöisesti pitää edullisempana. Juttujen yhdessä käsitteleminen saattaa olla heille haitallista matkakulujen ja ajanhukan kannalta. Varsinkin asianomistajalle saattaa olla haittaa siitä, että hän joutuu mukaan kenties hyvinkin laajaan ja mutkikkaaseen juttuun, vaikka asia on hänen kohdaltaan ehkä vähäinen ja selvä. Tällaisessa jutussa myös muutoksenhaku saattaa tulla kalliiksi. Varsinkin suuremmissa rikosjutuissa eri paikkakunnilla tehtyjen rikosten yhteinen käsitteleminen osoittautuu yleensä tutkinnan kannalta aikaa vieväksi ja johtaa usein lykkäykseen, jotta asianomaiset voisivat perehtyä rikosten esitutkinta-aineistoon. Kun lisäksi tässä yhteydessä ehdotetaan oikeudenkäymiskaaren 14 lukuun otettavaksi uusi 9 §, jonka mukaan samaa vastaajaa ja samaa rikosta koskevat syytteet saadaan ratkaista erikseen vain, jos siihen on olemassa erityinen syy, saattaa syytteiden pakollinen yhteinen käsittely johtaa vaikeasti hallittavien ns. mummittijuttujen syntymiseen.

Edellä esitetyn perusteella ehdotetaan, että tuomioistuin, joka on toimivaltainen tutkimaan jonkin saman tekijän useammista rikoksista, on toimivaltainen sen yhteydessä tutkimaan muutkin rikokset, jos se on yhteisen rangaistuksen tuomitsemiseksi tarkoituksenmukaista tai sitä esitettävään selvitykseen nähden ja kustannusten sekä muiden seikkojen perusteella pidettävä soveliaana. Kysymystä harkittaessa olisi otettava huomioon toisaalta yhteisestä käsittelystä saavutettava etu ja toisaalta siitä aiheutuva haitta sekä kaikki muutkin asiaan vaikuttavat seikat. Yhteisen rangaistuksen tuomitsemista varten olisi usean rikosasian kerääminen samaan tuomioistuimeen yleensä tarkoituksenmukaista vain silloin, kun yhteisen vankeusrangaistuksen tuomitseminen voi tulla kysymykseen. Milloin jokin rikos muodostaa pääosan koko jutusta ja sen osalta olisi tarpeen kuulla useita todistajia, jotka asuvat juuri sillä paikkakunnalla missä rikos on tehty, ei tämän rikoksen tutkimista muun paikkakunnan tuomioistuimessa yleensä voitaisi pitää perusteltuna.

22 c §. Voimassa olevan lain mukaan tuomioistuin ei voi siirtää rikosasiaa toisen, toimivaltaisen tuomioistuimen ratkaistavaksi, ellei kysymys ole oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21 §:n 1 momentissa tarkoitetusta siirtotuomiojärjestelmästä, josta nyt ehdotetaan luovuttavaksi.

Ehdotuksen mukaan useat tuomioistuimet saattavat olla toimivaltaisia käsittelemään saman rikoksen. Sen vuoksi voi sattua, että se tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi rikosasia on saatettu, oikeudenkäynnin aikana osoittautuikin vähemmän soveliaaksi. Asian käsittelyn aikana voi myös ilmetä, että syytettyä vastaan on nostettu tai tullaan nostamaan syyte muusta rikoksesta jossakin toisessa tuomioistuimessa, ja että syytetty olisi tuomittava yhteiseen vankeusrangaistukseen kaikista rikoksista ja tämän vuoksi olisi tarkoituksenmukaista käsitellä juttu kokonaisuudessaan toisessa tuomioistuimessa. Jutussa ehkä tarvitaan sellaista selvitystä, jonka esittäminen voisi tapahtua halvemmin, nopeammin ja varmemmin jossakin toisessa toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Tällaisten tapausten varalta on tarkoituksenmukaista sallia rikosasian siirtäminen. Siirtäminen eroaisi voimassaolevasta siirtotuomiojärjestelmästä siinä, ettei siirtävä tuomioistuin antaisi päätöstä sen käsiteltäväksi saatetussa asiassa, vaan siirtäisi asian kokonaisuudessaan toiseen tuomioistuimeen.

Kun jutun siirtämisestä säännönmukaisesti aiheutuu viivytystä, lisäkustannuksia ja muitakin haittoja, olisi siirtäminen rajoitettava vain niihin tapauksiin, joissa siihen on olemassa erityisiä syitä. Siirtäminen ei olisi tarkoituksenmukaista, milloin siitä aiheutuvat haitat ovat sillä saavutettavia etuja suuremmat. Vaikka siirtämiseen olisi olemassa erityinen syy, ei sitä pidä suorittaa, jollei sitä voida pitää tarkoituksenmukaisena. Vaikka siirtäminen yhteisen rangaistuksen tuomitsemiseksi on useissa tapauksissa tarkoituksenmukaista, ei siirtäminen tällöinkään olisi pakollista.

Siirtämisestä päättäisi tuomioistuin. Edellytyksenä olisi kuitenkin, että virallinen syyttäjä olisi tehnyt tästä esityksen. Juttujen aiheettoman siirtämisen estämiseksi syyttäjän olisi varmistauduttava siitä, ettei vastaanottavan tuomioistuimen syyttäjän taholta ole estettä jutun käsittelyn jatkamiselle. Ennen kuin syyttäjä tekee aloitteen jutun siirtämisestä, olisi hänen sen vuoksi oltava yhteydessä siinä tuomioistuimessa toimivaan syyttäjään, jonne juttu esitetään siirrettäväksi. Siirtävän tuomioistuimen olisi ennen siirtopäätöstä selvítettävä, että toinen tuomioistuin on toimivaltainen käsittelemään siirrettävän asian. Jollei vastaanottava tuomioistuin katso olevansa asiassa toimivaltainen, se voi säännösehdoituksen perusteella siirtää asian edelleen johonkin kolmanteen tuo-

mioistuimeen. Tällöin on myös yleensä olemassa jäljempänä mainittu erityinen syy asian siirtämiseen takaisin alkuperäiseen tuomioistuimeen.

Ehdotettu säännös mahdollistaisi myös sen, että tuomioistuin, joka ei ole toimivaltainen käsittelemään siellä vireille pantua virallisen syyttäjän tekemää rangaistusvaatimusta, virallisen syyttäjän esityksestä siirtäisi asian erityisten syiden niin vaatiessa toimivaltaiseen tuomioistuimeen.

Vaikka tutkimisen soveliaisuus onkin ehdotuksen 22—22 b §:ssä mainituissa tapauksissa toimivallan edellytyksenä, ei jutun vastaanottava tuomioistuin voisi ehdotuksen mukaan kieltäytyä tutkimasta sinne siirrettyä rikosasiaa sillä perusteella, ettei se käy siellä soveliaasti päinsä. Siirtävän tuomioistuimen olisi ratkaistava kysymys vastaanottavan tuomioistuimen soveliaisuudesta lähinnä virallisen syyttäjän esityksessä mainittujen seikkojen perusteella. Tämän vuoksi ehdotetaan myös säädettäväksi, ettei asiaa saa siirtää takaisin, elleivät uudet erityiset syyt sitä vaadi.

Asianosaisten ja tuomioistuinten kannalta on tarkoituksenmukaista, että oikeudenkäynnin jatkumisen ajankohta määrätään jo siirtopäätöksessä. Asian vireilläolo ei tällöin katkea, joten asianosaisille ei tarvitse erikseen tiedottaa asian käsittelyn jatkamisesta vastaanottavassa tuomioistuimessa. Milloin vastaajaa vastaan on vastaanottavassa tuomioistuimessa meneillään toinen rikosasia, on käsittelyn jatkamisen ajankohta yleensä helposti selvitettävissä. Mutta myös muulloin virallisen syyttäjän olisi jo siirtoaloitteen tehdessään ilmoitettava, minne ja mille päivälle asia esitetään siirrettäväksi.

Siirtopäätös ei asiallisesti eroaisi normaalista lykkäyspäätöksestä. Asian jatkokäsittely vain tapahtuisi siirron jälkeen toisessa tuomioistuimessa. Asianosaisten läsnäolovelvollisuus määräytyisi oikeudenkäymiskaaren 16 lukuun lisätäväksi ehdotetun 10 §:n mukaan samalla tavalla kuin lykkäyksessäkin. Vangittua koskevassa jutussa olisi käsittelyaikaa määrättäessä noudatettava voimassa olevia määräaikoja, jotka ovat erilaiset riippuen siitä, tapahtuuko jatkokäsittely kihlakunnan- vai raastuvanoikeudessa. Tämä seikka on sekä syyttäjän että tuomioistuimen otettava huomioon siirtoesityksen yhteydessä.

Siirtävän tuomioistuimen on ilmoitettava siirtopäätöksestä vastaanottavalle tuomioistui-

melle, jolle on myös lähetettävä pöytäkirja ja muut asiaan liittyvät asiakirjat. Kun käsittelyjen välinen aika saattaa tapauksesta riippuen huomattavasti vaihdella, ei ilmoituksen tekemiselle ja pöytäkirjojen lähettämiseksi voida asettaa määräaikaa. Riittää, että vastaanottava tuomioistuin saa tiedon siirtopäätöksestä hyvissä ajoin ennen käsittelyn jatkumista. Elleivät pöytäkirja ja muut asiakirjat ole saapuneet vastaanottavaan tuomioistuimeen, kun siirretyn asian jatkokäsittely on aloitettava siellä, olisi asian käsittely lykättävä. Siirtävän tuomioistuimen syyttäjän on puolestaan ilmoitettava siirrosta vastaanottavan tuomioistuimen asianomaiselle syyttäjäjälle.

Kun tuomioistuin on voinut siirrettävässä rikosasiassa myöntää asianosaisille maksuttoman oikeudenkäynnin, määrätä takavarikosta, syytetyn vangitsemisesta tai ryhtyä muihin toimenpiteisiin, on tarkoituksenmukaista, että nämä päätökset ja toimenpiteet jäävät edelleen voimaan, ellei vastaanottava tuomioistuin niistä toisin päättä. Se, onko siirrettävässä tuomioistuimessa suoritettuja oikeudenkäyntitoimia, kuten esimerkiksi todistajan kuulustelua, tarkoituksenmukaista toistaa vastaanottavassa tuomioistuimessa ja missä laajuudessa, on ratkaistava vastaanottavassa tuomioistuimessa erikseen kussakin yksittäistapauksessa.

Pykälän 2 momentin mukaan olisi rikosasian siirtäminen mahdollista myös muutoksenhakumenettelyssä kahden hovioikeuden välillä. Siirtäminen tulisi kuitenkin kysymykseen ainoastaan siinä tapauksessa, että vastaanottavassa hovioikeudessa on vireillä toinen samaa henkilöä koskeva rikosasia. Kun virallinen syyttäjä hakee muutosta vain harvoin eikä syyttäjän puhevallan valvominen ole kirjallisessa hovioikeusmenettelyssä muutenkaan välttämätöntä, ehdotetaan säädettäväksi, että siirtäminen voi tapahtua hovioikeuden omasta aloitteesta. Myös siirtäminen hovioikeudesta toiseen hovioikeuteen edellyttää tarpeellista yhteydenpitoa tuomioistuinten välillä.

Asian siirtämisessä toiseen tuomioistuimeen ei ole kysymys asian ratkaisemisesta vaan prosessinjohtoon verrattavasta toiminnasta. Kun prosessinjohtoa koskevista ratkaisuksista ei pääsääntöisesti saa hakea muutosta, ehdotetaan 3 momentissa säädettäväksi, että päätökseen, jolla asia on siirretty tai siirtoesitys hylätty, ei myöskään saa hakea muutosta.

Siirtopäätöksessä on määrättävä palkkio ju-

tussa kuulluille todistajille ja maksuttoman oikeudenkäynnin saaneen asianosaisen oikeudenkäyntiavustajalle hänen siihen asti suorittamistaan toimenpiteistä. Päätökseen saadaan sanotuilta osin hakea muutosta valittamalla (oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 42 § ja valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista annetun lain 10 § sekä maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 23 §).

22 d §. Milloin ylempi tuomioistuin käsitellessään valittamalla sen tutkittavaksi saatettua rikosasiaa, jossa on ollut useampia toimivaltaisia tuomioistuita, katsoo jutun uuden käsittelemisen alioikeudessa tarpeelliseksi, on asia normaalisti palautettava takaisin asian käsitelleeseen alioikeuteen. Voimassa olevan oikeuspaikkalain 2 §:n mukaan ylempi oikeus saa kuitenkin siirtää asian myös sellaiseen alioikeuteen, joka ei ole sitä aikaisemmin käsitellyt, jos sen tuomiopiirissä on tehty jokin niistä rikoksista, joista asiassa on kysymys. Vastavälinäinen säännös ehdotetaan otettavaksi 22 d §:ään. Siirtäminen tulisi kuitenkin kysymykseen vain, jos se on yhteisen rangaistuksen tuomitsemiseksi tarkoituksenmukaista tai sitä esittävään selvitykseen ja kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden on pidettävä soveliaana. Siirtäminen voisi tapahtua esimerkiksi silloin, kun uuden selvityksen esittäminen voisi tapahtua soveliaimmin jossakin muussa kuin asiaa aikaisemmin käsitelleessä tuomioistuimessa. Siirtäminen voi ehdotuksen mukaan tapahtua myös sellaiseen tuomioistuimeen, joka ei ole aikaisemmin ollut asiassa toimivaltainen, jos siinä on vireillä samaa henkilöä koskeva uusi rikosasia. Mikäli yhteisen rangaistuksen tuomitseminen tulisi viimeksi mainitussa tapauksessa kysymykseen, ei ylempi oikeus voi jäädä odottamaan alemman oikeuden ratkaisua, koska ei tiedetä, haetaanko päätökseen lainkaan muutosta. Siirtäminen voisi tapahtua myös sellaiseen alempaan oikeuteen, joka ei ole siirtävän tuomioistuimen alainen. Siirtämisen edellytyksenä olisi kuitenkin, ettei siihen jäljempänä selostettavan 22 e §:n mukaan ole estettä.

22 e §. Edellä selostetut oikeuspaikkasäännökset koskevat alioikeuksien lisäksi myös ylempiä tuomioistuita. Asianmukaisena ei kuitenkaan voida pitää, että sellainen rikosasia, joka sen mukaan kuin siitä erikseen on säädetty olisi käsiteltävä välittömästi ylempässä tuomioistuimessa tai muussa kuin 21 §:ssä tar-

koitetussa alioikeudessa, voitaisiin 22—22 b §:n nojalla ottaa tutkittavaksi jonkun muun vastaajan tai jonkin muun rikoksen perusteella määräytyvässä oikeuspaikassa. Tämän vuoksi ehdotetaan 22 e §:ään otettavaksi tätä koskeva nimenomainen kielto. Näin ollen alioikeus ei olisi 22—22 b §:n nojalla toimivaltainen käsittelemään esimerkiksi sellaista virkasyytettä, jonka osalta ylempi tuomioistuin ensiasteessa on toimivaltainen. Vastaavasti ei myöskään kihlakunnanoikeus olisi sanottujen lainkohtien nojalla toimivaltainen käsittelemään syytettä esimerkiksi sellaisista painovapausrikoksista, joihin nähden raastuvanoikeus on asiallisessa suhteessa yksinomaisesti toimivaltainen.

Siihen milloin ylempi tuomioistuin, joka on yksin toimivaltainen jonkun vastaajan tai jonkin rikoksen osalta, voi samassa yhteydessä ottaa tutkittavakseen jonkin muun 22—22 b §:ssä tarkoitettun rikosasian, ei ole tarkoitettu tehdä mitään muutosta voimassa olevaan oikeuteen verrattuna. Tämä koskee vastaavasti muitakin sellaisia tapauksia, joissa syyte on jonkun vastaajan tai jonkin rikoksen osalta tutkittava jossakin muussa kuin 21 §:ssä tarkoitettussa alioikeudessa. Oikeuskäytännössä on esimerkiksi katsottu, että hovioikeuden esittelijä, joka on juttua esitellessään syyllistynyt virkarikokseen, voidaan, jos hovioikeuden jäsenet samassa jutussa ovat tehneet virkavirheen tuomarinviran toimittamisessa, yhdessä hovioikeuden jäsenen kanssa panna syytteeseen suoraan korkeimmassa oikeudessa, vaikka virkasyytettä hovioikeuden esittelijää vastaan muutoin olisi ensiasteessa ajettava hovioikeudessa. Sitä vastoin on valtakunnanoikeuden toimivaltaa koskevia säännöksiä tulkittu suppeasti. Jos valtakunnanoikeus on jonkun osallisen osalta toimivaltainen, ei muita saman rikoksen osallisia ole tällä perusteella syytetty valtakunnanoikeudessa.

23 §. Edellä on rikokseen perustuvista vaatimuksista puhuttaessa pidetty silmällä ainoastaan rangaistusvaatimusta, syytettä. Tavallisesti rikokseen perustuvat muut vaatimukset käsitellään yhdessä rangaistusvaatimuksen kanssa. On kuitenkin mahdollista, vaikkakin käytännössä harvinaista, että rikokseen perustuvia muita vaatimuksia ajetaan erikseen. Rikokseen perustuvaa yksityisoikeudellista vaatimusta koskevan kanteen käsittelemisestä on laissa jo olemassa nimenomainen oikeuspaikkasäännös (OK 10: 8). Sen varalta, että rikoksen perus-

teella ajetaan yksinomaan jotakin muuta julkisoikeudellista vaatimusta kuin syytettä, esimerkiksi konfiskaatiovaatimusta, ehdotetaan säädettäväksi, että rangaistusvaatimusta koskevia toimivaltasäännöksiä on myös tällöin noudatettava.

1.12.2. 14 luku. Asian käsittelystä oikeudessa.

8 §. Ne syyt, joiden perusteella saman henkilön eri paikkakunnilla tekemiä rikoksia koskevat syytteet saadaan oikeudenkäymiskaaren 10 lukuun otettavaksi ehdotetun uuden 22 b §:n mukaan käsitellä samassa tuomioistuimessa, puhuvat myös sen puolesta, että syytteet käsitellään yhdessä, milloin jotakuta vastaan on nostettu samassa tuomioistuimessa syyte useammasta rikoksesta. Tätä koskeva säännös ehdotetaan sijoitettavaksi oikeudenkäymiskaaren 14 luvun uuden 8 §:n 1 momenttiin. Nimenomaan silloin, kun rikoksista on määrätävä yhteinen rangaistus, on syytteiden käsitteleminen samassa oikeudenkäynnissä tarkoituksenmukaista. Mutta myös silloin, kun rikosten välinen konkurrenssi on katkenut, on usein tarkoituksenmukaista, että saman vastaajan tekemiä eri rikoksia koskevat syytteet käsitellään yhdessä, jotta tuomioistuin rangaistusta määrätessään saisi paremman kuvan siitä rangaistuskokonaisuudesta, joka jää syytetyn suoritettavaksi.

Myös siinä tapauksessa, että eri henkilöitä syytetään osallisuudesta samaan rikokseen, olisi syytteet 1 momentin mukaan käsiteltävä säännönmukaisesti samalla kertaa. Yhteinen käsittely on selvitykseen ja kustannuksiin nähden tarkoituksenmukaista, koska oikeudenkäyntiaineisto on pääosin sama kaikkien syytteiden osalta. Yhteisessä käsittelyssä on mahdollista saattaa osallisille tuomittavat rangaistukset keskenään oikeaan suhteeseen ja välttyä näin risti-riitaisilta ratkaisuilta.

Siinä tapauksessa, että eri vastaajia syytetään samanaikaisesti eri rikoksista, on syytteiden erillistä käsittelyä sitä vastoin pidettävä pääsääntönä. Yhteisestä käsittelystä ei tuolloin ole saatavissa samanlaista hyötyä esitettävän selvityksen kannalta kuin 1 momentin ensimmäisessä virkkeessä mainituissa tilanteissa. Kuitenkin voi esiintyä tapauksia, joissa eri vastaajien tekemillä rikoksilla on sellaista yhteistä keskenään, että niiden yhteinen käsittely on erillis-

käsittelyä soveliaampaa. Esimerkkinä mainittakoon varkaus ja saman varastetun tavarankätkeminen, kahden autonkuljettajan syyttäminen kuljettamiensa autojen yhteenajosta tai tapaus, jossa kahta henkilöä syytetään toistensa pahoinpitelemisestä. Yhteinen käsittely voi olla tarkoituksenmukaista myös silloin, kun useammat henkilöt samassa tilaisuudessa ovat syyllistyneet eri rikoksiin, esimerkiksi samassa tilaisuudessa pahoinpidelleet eri henkilöitä, tai samaan asianomistajaan kohdistuviin eri rikoksiin. Milloin saman rikoksen osalliset ovat syytteessä heidän erikseen tekemikseen väitetyistä muista rikoksista, on kaikkien syytteiden yhdessä käsitteleminen myös mahdollista. Käsiteltävänä olevan pykälän 1 momentin toinen virke vastaa nykyistä käytäntöä, mutta sen ottamista lakiin on pidettävä perusteltuna, jotta saman momentin 1 virkkeestä ei tehtäisi vastaakohtaispäätelmää.

Syytteiden yhteinen käsittely voi toisinaan osoittautua vähemmän soveliaaksi myös ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetuissa tapauksissa. Tämä voi johtua juttujen lukumäärästä, laadusta ja laajuudesta. Milloin syytetty myöntää syyllisyytensä johonkin rikokseen, ei sitä koskevaa syytettä ole alun alkaen välttämättömyydestä käsitellä yhdessä sellaisia muita rikoksia koskevien syytteiden kanssa, jotka ovat vaikeasti selvitettävissä ja vaativat useamman käsittelykerran. Myös juttujen lukumäärän takia voi olla tarkoituksenmukaista päätyä erillisiin käsittelyihin, varsinkin jos jokaisella rikoksella on eri asianomistaja. Siinä tapauksessa, että osallisuudesta samaan rikokseen syytettäviä henkilöitä vastaan nostetaan samassa tuomioistuimessa syytteitä heidän erikseen tekemistään muista rikoksista voi osoittautua soveliaaksi, että vain ensiksi mainittua rikosta koskevat syytteet käsitellään yhdessä. Myös se, nostetaanko syytteet samanaikaisesti vai erikseen, voi vaikuttaa asiaan. Edellisessä tapauksessa syytteiden yhteistä käsittelyä voidaan pitää yleensä soveliaana etenkin silloin, kun samaa henkilöä syytetään useammasta rikoksesta. Jos taas jostakin rikoksesta nostetaan syyte vasta myöhemmässä oikeudenkäyntitilaisuudessa, ei syytteiden yhdistämisestä ole selvityksen kannalta enää vastaavaa hyötyä. Tämä koskee etenkin 1 momentin jälkimmäisessä virkkeessä mainittua tapausta.

Milloin syytteet on otettu käsiteltäviksi yhdessä, mutta käsittelyn aikana havaitaan, että

niiden erikseen käsittely olisikin soveliaampaa, on 2 momentin mukaan mahdollista erottaa syytteet uudelleen. Säännöksellä pyritään estämään esimerkiksi ns. mummijuttujen syntymistä, joissa saattaa olla samanaikaisesti käsiteltävinä kymmeniä tai jopa satoja syytekohtia eri syytettyjä vastaan. Kustannusten säästön, asian selvytyksen sekä pöytäkirjaamisjärjestelmän kannalta ei ole tarkoituksenmukaista, että kaikki samassa tuomioistuimessa nostetut syytteet, jotka on 1 momentin mukaan mahdollista käsitellä yhdessä, pidettäisiin yhdessä aina siihen saakka kunnes asia on käsitelty loppuun kaikkien syytteiden osalta. Milloin oikeudenkäyntiaineisto osoittautuu jonkin syytteen osalta tavallista laajemmaksi ja siihen tulee oikeudenkäynnin aikana uutta selvitystä, on syyte yleensä asianmukaista erottaa käsiteltäväksi erikseen muista, helpommin selvitettävistä syytteistä. Tämä on luonnollisesti myös asianomistajien kannalta yhteistä käsittelyä edullisempi vaihtoehto. Myös saman henkilön tekemäksi väitettyjä eri rikoksia koskevat syytteet samoin kuin eri vastaajien samaa rikosta koskevat syytteet voitaisiin erottaa toisistaan milloin siihen on erityinen syy.

9 §. Se, että yhdessä käsiteltäviksi otetut syytteet voidaan oikeudenkäymiskaaren 14 lukuun otettavaksi ehdotetun uuden 8 §:n perusteella erottaa uudelleen erikseen käsiteltäviksi, ei vielä merkitse, että kustakin syytteestä annettaisiin myös eri tuomio. Voimassa olevaan oikeuteemme ei sisälly myöskään mitään muuta säännöstä, joka nimenomaan oikeuttaisi tuomioistuimen ratkaisemaan sellaisen osan jutusta, jonka käsittely on päättynyt, ja tämän jälkeen jatkamaan käsittelyä muulta osin. Sellaisen niin sanotun osatuomion tarve on kyllä ollut olemassa jo kauan myös rikosasiain oikeudenkäynnissä. Nyt ehdotetaan pykälään otettavaksi tätä koskevat säännökset.

Jonkin yhdessä käsiteltävän syytteen erikseen ratkaisemista voidaan perustella niillä samoilla syillä, jotka puoltavat syytteiden erottamista erikseen käsiteltäviksi. Hallittavana oleva oikeudenkäyntiaineisto tulee ennen muuta pienemään, millä on merkitystä varsinkin laajoissa ja monimutkaisissa rikosasioissa. Kun osatuomion antaminen jostakin yhdessä käsiteltävinä olevista syytteistä merkitsee asian käsittelyn päättymistä kyseiseltä osalta, ei siihen kuuluvien asianosaisten tarvitse enää osallistua jutun jatkokäsittelyyn muilta osin. Kun osatuomiosta

haetaan muutosta samassa järjestyksessä kuin tuomiosta yleensä, merkitsee asian ratkaisemisen joltakin osalta käsittelyn nopeutumista. Osatuomio voidaan myös panna erikseen täytäntöön.

Osatuomion antaminen edellyttää, että erikseen ratkaistava jutun osa voidaan erottaa muusta jutusta ja ratkaista itsenäisesti. Rikosoissa tämä merkitsee sitä, ettei osatuomiota voida antaa pelkästään syyllisyyskysymyksestä, koska voimassa olevan oikeuden mukaan rangaistuskysymystä ei saa erottaa syyllisyyskysymyksen ratkaisusta. Sitä vastoin jokainen yhdessä käsiteltävä syyte on mahdollista ratkaista erikseen. Silloin kun on kysymys eri vastaajien eri rikoksia koskevista syytteistä, ei osatuomion antamiseen ole myöskään käytännössä yleensä estettä. Sitä vastoin samaa vastaajaa tai samaa rikosta koskevat syytteet saadaan ratkaista erikseen vain siinä tapauksessa, että siihen on olemassa erityisiä syitä. Jos syytetty olisi tuomittava kaikista rikoksista yhteiseen rangaistukseen, ei osatuomion antaminen jostakin rikoksesta ole yleensä soveliaista.

1.12.3. 16 luku. *Oikeudenkäyntiväitteistä ja lykkäyksestä.*

10 §. Niin kuin 10 luvun 22 c §:n perusteluissa on mainittu, siirtopäätös ei asiallisesti eroaisi normaalista lykkäyspäätöksestä muulla tavalla kuin, että asian jatkokäsittely tapahtuisi siirron jälkeen toisessa tuomioistuimessa. Tämän vuoksi oikeudenkäymiskaaren 16 luvun 6—9 §:n säännösten asianosaisten velvollisuudesta saapua rikosasian jatkokäsittelyyn tulisi myös koskea sellaisen asian käsittelyn jatkamista siirtämisen jälkeen toisessa toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Tästä ehdotetaan otettavaksi nimenomainen säännös 10 §:ään.

1.12.4. 31 luku. *Ylimääräisestä muutoksenhausta.*

9 a §. Määrättäessä rangaistusta rikoslain ehdotetun 7 luvun 3 §:n nojalla on edellytyksenä, että päätös, jolla aikaisempi rangaistus on tuonnittu, on saanut lainvoiman. Kun kuitenkin on mahdollista, että viimeksi mainittua päätöstä on myöhemmin muutettu oikeudenkäymiskaaren 31 luvun säännösten perusteella,

on mainitun tapauksen varalta oltava mahdollisuus purkaa ja muuttaa se päätös, jolla uusi yhteinen rangaistus on tuomittu tai jolla on määrätty, että aikaisempi rangaistus koskee myös myöhemmin ilmi tullutta rikosta. Tämä mahdollisuus olisi oltava sekä siinä tapauksessa, että aikaisempi rangaistus myöhemmin kokonaan poistetaan, että myös silloin kun sanottua rangaistusta olennaisesti muutetaan. Kun purkaminen ei näissä tapauksissa olisi useinkaan mahdollista 31 luvun 8 ja 9 §:n säännösten nojalla, ehdotetaan 31 lukuun lisättäväksi asiaa koskeva uusi 9 a §.

1.13. Laki maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta.

Milloin tuomioistuin on maksuttoman oikeudenkäynnin saaneelle asiaan osalliselle määrännyt avustajan, on jokaisen tuomioistuimen maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain (87/73) 16 §:n 1 momentin mukaan osaltaan määrättävä avustajalle tuleva palkkio ja korvaus tehtävän siinä päättyessä. Lain 17 §:n mukaan on avustajalle annettu määräys voimassa kaikissa sanotun lain 1 §:ssä mainituissa tuomioistuimissa ja muissa viranomaisissa, joissa asiaa käsitellään.

Niin kuin edellä on mainittu olisi tuomioistuimilla oikeudenkäymiskaaren 10 lukuun otettavaksi ehdotetun 22 c §:n mukaan oikeus siinä mainituin edellytyksin siirtää rikosasia toiseen, toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Vastavasti saisi ylempi oikeus katsoessaan, että sen tutkittavaksi saatettu rikosasia olisi käsiteltävä uudelleen alemmassa tuomioistuimessa edellä selostetun oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 d §:n mukaan määrätyin edellytyksin siirtää asian sellaiseen alempaan tuomioistuimeen, joka ei ole sitä aikaisemmin käsitellyt. Koska tuomioistuin, johon asia äsken mainittujen säännösten nojalla siirretään, saattaa sijaita aivan eri osassa maata, ei voida kustannuksiin nähden pitää asianmukaisena, että avustajalle annettu määräys ilman muuta olisi voimassa myös siinä tuomioistuimessa, johon asia siirretään. Kun siirtäminen lisäksi usein tulisi tapahtumaan sellaiseen tuomioistuimeen, jossa vastaajaa vastaan on vireillä toinen rikosasia, on myös mahdollista, että vastaajalle on siinä asiassa määrätty toinen henkilö avustajaksi. Koska vain poikkeuksellisesti voidaan pitää asianmukaise-

na, että syytetyllä on yhdessä käsiteltävissä rikosasioissa eri avustajat, ei tästäkään syystä voida pitää suotavana, että siirretyssä rikosasiassa avustajalle annettu määräys ilman muuta olisi voimassa siinä tuomioistuimessa, johon juttu siirretään.

Milloin siirrettävä rikosasia on suuritöinen ja siirtävässä tuomioistuimessa toiminut avustaja on perehtynyt siihen, olisi kuitenkin usein epätarkoituksenmukaista, että avustajalle annettu määräys päättyisi. Myös eräissä muissa tapauksissa saattaa olla tarkoituksenmukaista, että avustajalle annettu määräys jää jutun siirtämisestä huolimatta voimaan. Tämän vuoksi tulisi tuomioistuimella siirtäessään jutun olla mahdollisuus antaa tätä koskeva määräys.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotetaan maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 17 §:ään otettavaksi uusi 2 momentti, jonka mukaan poikkeuksena sanotun pykälän 1 momentissa olevasta pääsäännöstä oikeudenkäyntiavustajalle annettu määräys päättyy silloin, kun rikosasia siirretään oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 c tai 22 d §:n nojalla, jollei siirtävä tuomioistuin toisin määrää. Sitä vastoin jutun siirtäminen ei merkitsisi sitä, että myös myönnetty maksuton oikeudenkäynti lakkaa olemasta voimassa.

Milloin juttu on siirretty toiseen tuomioistuimeen ja avustajalle annettu määräys on päätynyt, saattaa syntyä tilanteita, joissa asiaan osallinen on avustajan tarpeessa ennen kuin asia tulee käsiteltäväksi vastaanottavassa tuomioistuimessa. Tässä tapauksessa voisi vastaanottavan tuomioistuimen puheenjohtaja tai kihlakunnantuomari maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 10 §:n nojalla määrätä avustajan väliaikaisesti siksi ajaksi, kunnes asia tulee tämän tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Vaikka avustajalle annettu määräys ei enää ilman muuta olisi voimassa siinä tuomioistuimessa, mihin asia on siirretty, tämä ei olisi esteenä sille, että sanottu tuomioistuin määrää asiassa aikaisemmin avustajaksi määrätyn henkilön edelleen toimimaan avustajana asiassa, silloin kun sitä kustannuksiin ja muihin seikoihin nähden voidaan pitää tarkoituksenmukaisena. Näin on usein asianlaita esimerkiksi silloin, kun tuomioistuin, johon asia on siirretty, sijaitsee samalla paikkakunnalla tai samassa osassa maata kuin asian siirtänyt tuomioistuin eikä asiaan osalliselle ole ensiksi mainitussa tuomioistuimessa määrätty avustajaa, ja

silloin kun siirretty asia on suuritöinen ja entinen avustaja on hyvin perehtynyt siihen.

1.14. Laki rangaistumääräyslain 9 §:n muuttamisesta.

Suurin osa kaikista sakoista tuomitaan rangaistusmääräyksellä. Koska rangaistusvaatimus näissä tapauksissa yleensä on toimitettu syytetylle tiedoksi välittömästi sen jälkeen, kun rikkomus on tehty, ei samassa rangaistusvaatimuksessa yleensä voida vaatia syytetyn tuomitsemista yhteiseen sakkorangaistukseen useasta rikkomuksesta, ellei rikkomuksia ole tehty samalla teolla tai välittömästi toistensa jälkeen. Yhtenäisrangaistusperiaate ei toteutuisi riittävän laajasti sakkorangaistusten osalta ilman erityisjärjestelyjä. Tämän vuoksi ehdotetaan rangaistusmääräyslain 9 §:ään lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan rangaistusmääräys-tuomarin olisi, silloin kun hän havaitsee, että hänellä on ratkaistavana useampia samaa syytettyä koskevia rangaistusvaatimuksia, tuomit-tava syytetty yhteiseen sakkorangaistukseen, noudattaen soveltuvin osin mitä pykälän 1 momentissa ja rikoslain 7 luvussa on säädetty.

2. Voimaantulo.

Luopuminen eri konkurrenssimuotojen erotelusta ja siirtyminen yhtenäisrangaistusjärjestelmään nykyisen reaalikonkurrenssin tapauksissakin merkitsee oleellista muutosta rangaistuksen määräämiseen, silloin kun rangaistus on tuomittava useasta rikoksesta. Tämän vuoksi on pidetty perusteltuna ottaa rikoslain muuttamisesta annettavan lain voimaantulosäännökseen yksityiskohtaiset määräykset uusien yhteistä rangaistusta koskevien säännösten soveltamisesta. Samasta syystä on esityksessä lähdetty siitä, että lain hyväksymisen ja voimaantulon välille jäisi riittävästi aikaa oikeusviranomaisille perehtyä uuteen lainsäädäntöön. Tämän vuoksi ehdotetaan, että uusi lainsäädäntö tulisi voimaan aikaisintaan tammikuun 1 päivänä 1982.

Vallitsevien rikosoikeudellisten periaatteiden mukaan sovelletaan uutta lakia myös ennen sen voimaantuloa tehtyihin rikoksiin, jos se syytetyn kannalta johtaa lievempään lopputulokseen kuin rikoksen tekoaikana voimassa ollut

laki. Sen seikan arvosteleminen, milloin yhteistä rangaistusta koskevat säännökset johtavat lievempään kokonaisrangaistukseen kuin aikaisemman lain rikosten yhtymistä koskevat säännökset, olisi kuitenkin varsin usein monimutkainen tehtävä. Uusien säännösten soveltaminen ennen lain voimaantuloa tehtyihin rikoksiin johtaisi lisäksi käytännössä vaikeasti hallittaviin ongelmiin. Tämän vuoksi ehdotetaan säädettäväksi, että yhteistä vankeusrangaistusta ja yhteistä sakkorangaistusta koskevia säännöksiä sovelletaan vain uuden lain voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin.

Aikaisemman lain aikana tehtyihin rikoksiin sovellettaisiin uuden lain voimaan tultuakin aikaisemman lain rikosten yhtymistä koskevia säännöksiä. Jos joku uuden lain voimaan tultua tuomitaan vankeusrangaistuksiin rikoksista, joista osa on tehty uuden ja osa aikaisemman lain aikana, ei näin ollen uuden ja aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksista tuomittuja vankeusrangaistuksia voitaisi keskenään yhdistää eikä niistä muodostaa yhteistä vankeusrangaistusta siitä huolimatta, ettei rikosten välinen konkurrenssi olisi väliin tulevan rangaistustuomion takia katkennut. Vastaavasti ei myöskään useampia rikollisia tekoja, joista osa on tehty ennen uuden lain voimaantuloa ja osa sen jälkeen, voitaisi pitää yhtenä jatkettuna rikoksena. Uuden lain voimaantulo merkitsisi näin ollen jo sinänsä ennen sen voimaantuloa ja tämän jälkeen tehtyjen rikosten välisen konkurrenssin katkeamista. Vastaavasti rikoksen-tekijä ei myöskään voitaisi tuomita yhteiseen sakkorangaistukseen rikoksista, joista osa on tehty ennen uuden lain voimaantuloa ja osa sen jälkeen.

Aikaisemman ja uuden lain soveltaminen saman tekijän eri rikoksiin saattaa johtaa kohtuuttomaan lopputulokseen erityisesti siitä syystä, että ennen uuden lain voimaantuloa tehdystä rikoksesta tuomittu vankeusrangaistus ja uuden lain aikana tehdystä rikoksesta tuomittu vankeusrangaistus on laskettava täysin määrin yhteen myös niissä tapauksissa, joissa rangaistukset nykyisin voimassa olevien säännösten mukaan olisi yhdistettävä tai useampi rikollinen teko olisi katsottava yhdeksi jatkeksi rikokseksi. Tämän vuoksi on pidetty aiheellisenä ottaa voimaantulosäännökseen määräys siitä, että tuomioistuimien saa uuden ja vanhan lain soveltamisesta aiheutuvan kohtuuttoman lopputuloksen välttämiseksi rangaistusta

tuomitessaan poiketa vakiintuneesta rangaistuskäytännöstä lievempään suuntaan ja tällöin myös alittaa rangaistussäännöksessä säädetyn vähimmäisrangaistuksen. Edellä tarkoitettu poikkeaminen vakiintuneesta rangaistuskäytännöstä voi äsken mainituin edellytyksin tapahtua sekä sellaisen rikoksen osalta, joka on tehty ennen uuden lain voimaantuloa, että sellaisen rikoksen osalta, joka on tehty lain voimaantulon jälkeen. Poikkeaminen voi myös koskea useasta uuden lain aikana tehdystä rikoksesta tuomittavaa yhteistä vankeusrangaistusta. Vaikka nyt käsiteltävänä oleva määräys on laadittu lähinnä vankeusrangaistuksia silmällä pitäen koskee se myös sakkorangaistusta. Säännös koskee paitsi niitä tapauksia, joissa rangaistukset kaikista kysymykseen tulevista rikoksista tuomitaan samassa oikeudenkäynnissä, myös sellaisia tapauksia, joissa osasta tällaisessa suhteessa olevista rikoksista jo on tuomittu rangaistus ja osasta määrätään rangaistus myöhemmin toisessa oikeudenkäynnissä. Milloin rikokset ovat samanaikaisesti eri tuomioistuinten tutkittavina, tulisi tuomioistuinten yhteistoiminnassa keskenään pyrkiä siihen, että säännös tulee sovelletuksi.

Oikeuskirjallisuudessa on esitetty eri mielipiteitä siitä, olisiko voimassa olevan oikeuden mukaan useasta reaalikonskurrenssissa olevasta rikoksesta, joista rikoksentekijä olisi tuomittava erotettavaksi saman viran toimittamisesta, tuomittava yhteen virantoimituksesta erottamiseen vai olisiko sanottuun seuraamukseen tuomittava kustakin rikoksesta erikseen ja rangaistukset sen jälkeen yhdistettävä. Koska sanottua seuraamusta määrättäessä useasta reaalikonskurrenssissa olevasta rikoksesta ei sen enempää voimassa olevan lain kuin ehdotetun uuden lain mukaan missään tapauksessa saa ylittää virantoimituserolle laissa säädettyä kahden vuoden enimmäisaikaa, ehdotetaan säädettäväksi, että yhteiseen virantoimitamisesta erottamiseen tuomitsemiseen sovelletaan uutta lakia rikoksen tekoajasta riippumatta.

Koska aikaisemman lain aikana tehtyihin rikoksiin sovellettaisiin pääsääntöisesti aikaisemman lain rikosten yhtymistä koskevia säännöksiä, on pidetty johdonmukaisena ottaa rikoslain muuttamisesta annettavan lain voimaantulosäännökseen määräys siitä, että myös aikaisemman lain syyteoikeuden vanhentumista koskevia säännöksiä on sovellettava ennen uuden lain voimaantuloa tehtyihin rikoksiin.

Prosessioikeudellisista periaatteista on katsottu johtuvan, että virallinen syyttäjä on ilman asianomistajan ilmiantoon oikeutettu jatkaamaan syytteen ajamista sellaisesta rikoksesta, joka syytettä nostettaessa oli virallisen syytteen alainen, vaikka sanottu rikos oikeudenkäynnin aikana voimaantulleen lainmuutoksen johdosta olisikin muuttunut asianomistajarikokseksi. Tämän periaatteen mukaisesti on rikoslain voimaantuloa koskevan lain 16 §:n muuttamista tarkoittavan lakiehdotuksen voimaantulosäännökseen otettu nimenomainen määräys siitä, että virallinen syyttäjä, joka ennen uuden lain voimaantuloa on nostanut syytteen rikoksesta, josta hän aikaisemman lain mukaan on ollut oikeutettu nostamaan syytteen, myös uuden lain voimaantulon jälkeen saa jatkaa syytteen ajamista. Näin ollen olisi virallinen syyttäjä asianomistajan ilmiannosta riippumatta oikeutettu uuden lain voimaantulon jälkeenkin jatkamaan syytteen ajamista asianomistajarikoksesta, joka on ideaalikonkurssissa virallisen syytteen alaisen rikoksen kanssa, kunhan syyte vain on nostettu ennen uuden lain voimaantuloa.

Myös ehdollista rangaistusta koskevia uusia säännöksiä olisi sovellettava ainoastaan päätettäessä sellaisesta ehdollisesta rangaistuksesta, joka on tuomittu uuden lain voimaantulon jälkeen tehdystä rikoksesta. Jos aikaisemman lain soveltaminen johtaisi kohtuuttomaan lopputulokseen, esimerkiksi siitä syystä, että täytäntöönpantavaksi määrättävä ehdollinen rangaistus on huomattavan pitkä tai siitä syystä, että täytäntöönpantaviksi määrätään useita aikaisemman lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittuja ehdollisia rangaistuksia, tuomioistuimien tulisi kuitenkin tuomitessaan rangaistusta sen tutkittavana olevasta rikoksesta poiketa vaikiintuneesta rangaistuskäytännöstä lievempään suuntaan ja tällöin myös alittaa rangaistussäännöksessä säädetyn vähimmäisrangaistuksen. Tätä säännöstä voidaan joutua soveltamaan muutoksenhakutilanteissa myös silloin, kun vain virallinen syyttäjä tai asianomistaja on hakenut muutosta. Vastaavasti on oikeuskäytännössä menetelty uuden ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain siirtymävaiheessa.

Vaarallisten rikoksenuusijain eristämistä koskevan lain 1 §:n muutoksella ei pyritä asiallisesti muuttamaan eristämisen edellytyksiä. Niin kuin edellä on todettu, aiheutuu pykälään tehtävä muutos ainoastaan siitä, että kahdesta

tai useammasta rikoksesta tuomitusta yhteisestä vankeusrangaistuksesta ei voida sanoa, mikä osa rangaistuksesta koskee mitään rikosta. Koska aikaisemman lain rikosten yhtymistä koskevia säännöksiä olisi sovellettava aikaisemman lain aikana tehtyihin rikoksiin ja nyt kysymyksessä olevan lain muutos tulisi voimaan samanaikaisesti kuin rikoslain muuttamista koskeva laki, ehdotetaan, että vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 1 §:n uusia säännöksiä sovellettaisiin ainoastaan uuden lain aikana tehtyihin rikoksiin.

Rikoslain uusien säännösten voimaantulosäännöksen mukaan yhteinen vankeusrangaistus tuomittaisiin vain uuden lain voimaantulon jälkeen tehdyistä rikoksista. Aikaisemman lain aikana tehtyihin rikoksiin sovellettaisiin uuden lain voimaantultuakin aikaisemman lain rangaistusten yhdistämistä koskevia säännöksiä. Selvyyden vuoksi ehdotetaan RTA 2 luvun 1 a §:n voimaantulosäännöksessä viitattavaksi yhdistämisvelvollisuuteen, koska rangaistuslaitoksen johtajan olisi tällaisessa tilanteessa uuden lain voimaan tultuakin sovellettava aikaisempaa lakia. Rikoslain uusien säännösten voimaantulosäännöksessä ilmaistujen periaatteiden mukaisesti rangaistuslaitoksen johtajan olisi rangaistuksia samanaikaisesti täytäntöön pantaessa laskettava täysin määrin yhteen aikaisemman lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittu yksittäinen tai yhdistetty vankeusrangaistus sekä uuden lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittu yksittäinen tai yhteinen vankeusrangaistus. Myös tämä periaate on ilmaistu RTA 2 luvun 1 a §:n voimaantulosäännöksessä.

RTA 2 luvun 1 a §:n 2 momentiksi ehdotetulla säännöksellä pyritään yksinkertaistamaan rangaistusten täytäntöönpanomenettelyä silloin, kun osa yhteiseen rangaistukseen sisältyvistä rangaistuksista on ollut aikaisemmin täytäntöönpantavana. Voimaantulosäännöksessä ehdotetaan tämä uusi menettelytapa ulotettavaksi koskemaan lain voimaantulon jälkeen täytäntöönpantaviksi saapuneita vanhan lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittuja yhdistettyjä rangaistuksia.

Tähän esitykseen sisältyvän RTA 2 luvun 1 a §:n mukaan yhteenlasketun määräaikaisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärä alenisi 20 vuodesta 18 vuoteen. Sen varalta, että joku uuden lain voimaan tullessa suorittaa rangaistuslaitoksessa kahdeksaatoista vuotta pi-

tempää yhteenlaskettua vankeusrangaistusta, ehdotetaan RTA 2 luvun 1 a §:n voimaantulosäännöksessä säädettäväksi, että hänen rangaistuksensa alenisi kahdeksaksitoista vuodeksi vankeutta.

Myös alkoholilain 90 §:n ja huumausainelain 9 §:n kumoamista koskevat lait tulisivat voimaan samanaikaisesti muiden esitykseen sisältyvien lakien kanssa. Koska uudet yhteistä rangaistusta koskevat säännökset mahdollistavat nykyistä ankaramman enimmäisrangaistuksen tuomitsemisen, olisi alkoholilain 90 §:ää ja huumausainelain 9 §:ää esitykseen sisältyvien lakien voimaantultuakin sovellettava niiden voimassaoloaikana tehtyihin rikoksiin. Koska tämä seuraa rikosoikeudellisista periaatteista, ei nimenomaisia säännöksiä tästä ole pidetty tarpeellisena.

Uudet prosessuaaliset säännökset tulisivat voimaan samanaikaisesti kuin uudet rikosoikeudelliset säännökset. Vallitsevien prosessioikeudellisten periaatteiden mukaan sovelletaan uutta prosessilakia sen voimaantulosta lähtien kaikkiin niihin oikeudenkäynteihin, jotka silloin ovat vireillä. Koska uudet laillista tuomioistuinta koskevat säännökset merkitsevät rikosasioissa tuomioistuinten toimivaltaperusteiden laajentamista eikä voimassa olevan lain mukaista siirtotuomiojärjestelmää juuri käytetä, ei näiden säännösten osalta ole syytä poiketa edellä mainituista periaatteista. Muutkaan oikeu-

denkäymiskaareen otettaviksi ehdotetut uudet säännökset sen enempää kuin maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 17 §:ään otettavaksi ehdotettu uusi 2 momentti eivät ole sen luonteisia, että niiden osalta olisi syytä poiketa sanotuista periaatteista. Nimenomaisten siirtymäsäännösten ottamista oikeudenkäymiskaaren eräiden säännösten muuttamisesta ja maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta annettaviin lakeihin ei tämän vuoksi ole pidetty tarpeellisena. Koska oikeuspaikkalaki uusien laillista tuomioistuinta koskevien säännösten takia käy tarpeettomaksi, olisi tämä laki kuitenkin oikeudenkäymiskaaren eräiden säännösten muuttamisesta annettavan lain voimaantulosäännöksessä kumottava.

Niin kuin edellä on mainittu sovellettaisiin yhteistä sakkorangaistusta koskevia säännöksiä vain uuden lain aikana tehtyihin rikoksiin. Tästä seuraa, että rangaistusmääräyslain 9 §:ään ehdotettua uutta 2 momenttia voitaisiin soveltaa ainoastaan lain voimaantulon jälkeen tehtyihin rikoksiin. Selvyyden vuoksi on rangaistusmääräyslain 9 §:n muuttamisesta annettavan lain voimaantulosäännökseen otettu tästä nimenomainen maininta.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi näin kuuluvat lakiehdotukset:

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain 2 luvun 15 §:n 2 momentti, sekä

muutetaan lain 2 luvun 2 §, sanotun luvun 5 §:n 3 momentti, 7 luku sekä 8 luvun 4 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 luvun 2 § muutettuna 19 päivänä heinäkuuta 1974 ja 3 päivänä kesäkuuta 1976 annetuilla laeilla (613/74 ja 466/76), sanotun luvun 5 §:n 3 momentti 21 päivänä heinäkuuta 1977 annetussa laissa (594/77), sekä 8 luvun 4 § 16 päivänä helmikuuta 1973 annetussa laissa (138/73), seuraavasti:

2 luku.

Rangaistuksista.

2 §.

Vankeutta tuomitaan joko elinkausi tai määrää aika, vähintään neljätoista päivää ja enintään

kaksitoista vuotta tai yhteistä rangaistusta 7 luvun mukaan määrättäessä neljätoista vuotta.

Määräaikainen vankeusrangaistus tuomitaan päivinä, kuukausina tai vuosina taikka näiden yhdistelmänä.

5 §.

Jos sakkorangaistukseen johtaneet rikokset toisiinsa liittyen muodostavat kokonaisuuden tai jos niihin syihin nähden, joista sakon maksamatta jääminen on johtunut, taikka muusta erityisestä syystä harkitaan kohtuulliseksi, muutorangaistus saadaan määrätä 2 momentin mukaista aikaa lyhyemmäksi, kuitenkin vähintään kuudeksi päiväksi. Erityisistä sakotetun henkilökohtaisiin olosuhteisiin liittyvistä syistä tuomioistuimien saa jättää muutorangaistuksen määräämättä, jollei yleisen lainkuuliaisuuden ylläpitäminen vaadi muutorangaistuksen määräämistä.

7 luku.

Yhteisestä rangaistuksesta.

Yhteisestä vankeusrangaistuksesta.

1 §.

Milloin joku olisi tuomittava kahdesta tai useammasta rikoksesta vankeuteen, hänet tuomitaan rikoksista yhteiseen vankeusrangaistukseen, jollei muualla laissa ole toisin säädetty.

Jos jostakin rikoksesta olisi tuomittava vankeutta ja yhdestä tai useammasta muusta rikoksesta sakkoa, tuomioistuimien saa tuomita kaikista rikoksista yhteisen vankeusrangaistuksen taikka joistakin niistä tällaisen rangaistuksen ja sen ohella muista rikoksista sakkoa. Sakkorangaistusta ei saa erikseen tuomita, jos jostakin rikoksesta tuomitaan elinkautinen vankeusrangaistus.

2 §.

Määräaikainen vankeusrangaistus yhteisenä rangaistuksena saa ylittää ankarimman eri rikoksista seuraavista enimmäisrangaistuksista enintään kahdella vuodella. Se ei kuitenkaan saa ylittää eri rikoksista säädettyjen enimmäisrangaistusten yhteismäärää. Jos yhdestä tai useammasta rikoksesta voi seurata vain sakkoa, on yhteisen vankeusrangaistuksen enimmäismäärää laskettaessa sakkojen katsottava vastaavan kolmea kuukautta vankeutta.

Yhteinen vankeusrangaistus ei saa olla lyhyempi kuin ankarin eri rikoksista seuraavista lievimmistä vankeusrangaistuksista.

Edellä mainituilla ankarimmalla ja lievimmällä rangaistuksella tarkoitetaan sitä rangaistus-

tusta, joka tapaukseen sovellettavan rangaistusasteikon mukaan voidaan enimmäis- tai vähimmäisrangaistukseksi tuomita.

3 §.

Jos lainvoiman saaneella tuomiolla vankeusrangaistukseen tuomittua syytetään tuomioistuimessa hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista tekemästään muusta rikoksesta, rangaistus on määrättävä niin kuin kaikki rikokset olisi saatettu tuomioistuimen käsiteltäviksi samalla kertaa. Jos aikaisemmin tuomitua rangaistusta, myös sen ehkä jo tapahtuneen täytäntöönpanon merkitys erityisesti huomioon ottaen, on pidettävä riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin ilmi tulleesta rikoksesta, tuomioistuimen on määrättävä, että aikaisempi rangaistus koskee tätäkin rikosta.

4 §.

Milloin samalla kertaa on pantava täytäntöön kaksi tai useampia vankeusrangaistuksia tai jos sen jälkeen, kun tuomittu on suorittanut vankeusrangaistusta, tulee täytäntöön pantavaksi toinen vankeusrangaistus, ja rikoksista olisi, jos ne olisivat olleet käsiteltävinä samalla kertaa, näiden rangaistusten asemesta ollut tuomittava yhteinen vankeusrangaistus, tuomioistuimen on määrättävä tällainen rangaistus.

Yhteisen vankeusrangaistuksen määrää virallisen syyttäjän esityksestä jokin aikaisemmissa oikeudenkäynneissä vankeusrangaistuksen tuominneista alioikeuksista tai tuomitun oleskelupaikkakunnan yleinen alioikeus.

Yhteistä rangaistusta ei saa määrätä ennen kuin tuomitulle on todisteellisesti varattu tilaisuus tulla asiassa kuulluksi. Muutoksenhausta alioikeuden päätökseen on voimassa, mitä muutoksenhausta rikosasioissa on säädetty. Hovioikeuden asiasta antamaan päätökseen ei saa hakea muutosta. Muutoksenhaku ei estä päätöksen täytäntöönpanoa, ellei tuomioistuimien toisin määrää.

5 §.

Yhteistä vankeusrangaistusta 3 tai 4 §:n perusteella määrättäessä aikaisemmin ratkaistun rikosasian asianomistajalla ei ole puhevaltaa.

6 §.

Rikoksista, joista toinen on tehty sen jälkeen kun toisesta jo oli tuomittu rangaistus, ei määrätä yhteistä vankeusrangaistusta.

Jos kuitenkin yhteinen vankeusrangaistus on

lainvoiman saaneella tuomiolla määrätty kahdesta tai useammasta rikoksesta ja sittemmin 3 tai 4 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa havaitaan, että jostakin näistä rikoksista sekä jostaikin muusta rikoksesta olisi määrättävä tällainen rangaistus, on kaikista näistä rikoksista määrättävä yhteinen vankeusrangaistus.

Yhteisestä sakkorangaistuksesta.

7 §.

Jos joku olisi tuomittava samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta sakkorangaistukseen, hänet tuomitaan yhteiseen sakkorangaistukseen.

Yhteinen sakkorangaistus saa olla enintään satakahdeksankymmentä päiväsakkoa. Jos jostakin rikoksesta tuomittavalle sakkorangaistukselle on kesäkuun 1 päivän 1969 jälkeen säädetty erityinen vähimmäismäärä, yhteinen sakkorangaistus ei saa olla tätä vähimmäismäärää pienempi.

Yhteisestä viran toimituksesta erottamisesta.

8 §.

Jos joku olisi tuomittava kahdesta tai useammasta rikoksesta erotettavaksi saman viran toimituksesta, hänet tuomitaan yhteiseen viran toimituksesta erottamiseen, joka ei saa ylittää kahta vuotta.

9 §.

Jos lainvoiman saaneella tuomiolla viran toimituksesta erottamiseen tuomittua syytetään tuomioistuimessa hänen ennen tämän rangaistuksen tuomitsemista tekemästään muusta rikoksesta, josta hänet myös olisi tuomittava erotettavaksi saman viran toimituksesta, rangaistus on määrättävä niin kuin kaikki rikokset olisi saatettu tuomioistuimen käsiteltäviksi samalla kertaa. Jos aikaisemmin tuomittua rangaistusta, myös sen ehkä jo tapahtuneen täytäntöönpanon merkitys erityisesti huomioon ottaen, on pidettävä riittävänä seuraamuksena myös myöhemmin ilmi tulleesta rikoksesta, tuomioistuimen on määrättävä, että aikaisempi rangaistus koskee tätäkin rikosta.

Yhteisen rangaistuksen mittaamisesta.

10 §.

Yhteisen rangaistuksen mittaamisessa on soveltuvin osin noudatettava 6 luvun säännöksiä. Rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikosten lukumäärään, törkeyteen ja keskinäiseen yhteyteen. Milloin jokin 6 luvun säännöksissä mainittu koventamis- tai lieventämisperuste taikka niissä tarkoitettu muu seikka koskee yhtä tai useampaa samalla kertaa tuomitavista rikoksista, se on kohtuuden mukaan otettava huomioon yhteistä rangaistusta määrättäessä.

Jos jokin rikoksista on selvästi muita törkeämpi ja sen vuoksi ankarammin rangaistava, sen perusteella tuomitavaa rangaistusta voidaan pitää riittävänä muistakin rikoksista, jos nämä ovat seuraamuksen kannalta vähämerkityksisiä.

8 luku.

Vanhentumisesta.

4 §.

Jos sama teko käsittää useampia rikoksia, rangaistukseen saa tuomita kaikista rikoksista, niin kauan kuin sen saa tuomita jostakin niistä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Yhteistä vankeusrangaistusta ja yhteistä sakkorangaistusta koskevia säännöksiä sovelletaan vain uuden lain aikana tehtyihin rikoksiin. Aikaisemman lain aikana tehtyihin rikoksiin sovelletaan uuden lain voimaan tultuakin aikaisemman lain rikosten yhtymistä ja syyteoikeuden vanhentumista koskevia säännöksiä. Jos joku tuomitaan vankeusrangaistuksiin rikoksista, joista osa on tehty uuden ja osa aikaisemman lain aikana, ei uuden ja aikaisemman lain aikana tehdyistä rikoksista tuomittuja vankeusrangaistuksia ole keskenään yhdistettävä eikä niistä ole muodostettava yhteistä vankeusrangaistusta. Jos sekä aikaisemman että uuden lain soveltaminen saman tekijän eri rikoksiin johtaisi kohtuuttomaan lopputulokseen, tuomioistuimen saa rangaistusta tuomitessaan poiketa vaikiintuneesta rangaistuskäytännöstä lievempään suuntaan ja tällöin myös alittaa rangaistussäännöksissä säädetyn vähimmäisrangaistuksen.

Yhteisen virantoimituksesta erottamisen tuomitsemiseen sovelletaan uutta lakia rikoksen tekoajasta riippumatta.

2.

Laki

rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 16 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 16 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 10 päivänä tammikuuta 1947 annetussa laissa (1/47), näin kuuluvaksi:

16 §.

Rikos on virallisen syytteen alainen, jollei ole toisin säädetty.

Jos virallinen syyttäjä ennen tämän lain voimaantuloa on nostanut syytteen rikoksesta, josta hän aikaisemman lain mukaan sai tehdä syytteen, saa hän jatkaa syytteen ajamista myös voimaantulon jälkeen.

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____
kuuta 19 .

3.

Laki

ehdollisesta rangaistuksesta annetun lain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ehdollisesta rangaistuksesta 13 päivänä helmikuuta 1976 annetun lain (135/76) 4—8 §, sekä
lisätään lakiin uusi 5 a § seuraavasti:

4 §.

Milloin ehdolliseen rangaistukseen tuomittu tekee koetusaikana uuden rikoksen, josta hänet olisi tuomittava vankeusrangaistukseen, ja syyte tästä rikoksesta on nostettu viimeistään vuoden kuluessa koetusajan päättymisestä, voi tuomioistuim määrätä rangaistuksen ehdollisuuden menetetyksi.

Milloin vankeusrangaistuksen ehdollisuus määrätään menetetyksi ja uudesta rikoksesta olisi tuomittava ehdoton vankeusrangaistus, tekijä on tuomittava yhteiseen vankeusrangaistukseen noudattaen soveltuvin osin, mitä rikoslain 7 luvussa on säädetty.

5 §.

Jos ehdolliseen rangaistukseen tuomittua ennen koetusajan päättymistä syytetään ennen tuomiota tehdystä muusta rikoksesta ja hänet todetaan siihen syylliseksi, hänet on tuomittava,

niin kuin kaikki rikokset olisi saatettu tuomioistuimen käsiteltäväksi samalla kertaa.

5 a §.

Ehdollinen vankeusrangaistus katsotaan rikoslain 7 luvun 3 §:ssä tarkoitetulla tavalla tuomituksi vasta silloin, kun ehdollisuus määrätään menetetyksi tai se sisällytetään ehdottomaan yhteiseen rangaistukseen.

6 §.

Jos rangaistuksen ehdollisuutta ei ole 4 §:n mukaan määrätty menetetyksi, on rangaistus rauennut.

7 §.

Ehdolliseen rangaistukseen tuomitulle on tuomiota julistettaessa tai annettaessa ilmoitettava ne perusteet, joiden nojalla rangaistuksen ehdollisuus voidaan määrätä menetetyksi.

8 §.

Jos rangaistuksen ehdollisuus on määrätty menetetyksi, on rikoslain 8 luvun 9 §:ssä mainittu aika laskettava ehdollisuuden menettämistä koskevan lainvoimaisen tuomion antamispäivästä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

Uuden lain säännöksiä sovelletaan ainoastaan päätettäessä sellaisesta ehdollisesta rangaistuk-

sesta, joka on tuomittu lain voimaantulon jälkeen tehdystä rikoksesta. Päätettäessä aikaisemman lain aikana tehdystä rikoksesta tuomitusta ehdollisesta rangaistuksesta sovelletaan uuden lain voimaan tultuakin aikaisemman lain säännöksiä.

Jos aikaisemman lain soveltaminen johtaisi kohtuuttomaan lopputulokseen, tuomioistuimien saa rangaistusta tuomitessaan poiketa vakiintuneesta rangaistuskäytännöstä lievempään suuntaan ja tällöin myös alittaa rangaistussäännöksessä säädetyn vähimmäisrangaistuksen.

4.

Laki

nuorista rikoksenteijöistä annetun lain 22 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan nuorista rikoksenteijöistä 31 päivänä toukokuuta 1940 annetun lain (262/40) 22 §, sellaisena kuin se on 18 päivänä joulukuuta 1953 annetussa laissa (494/53), näin kuuluvaksi:

22 §.

Jos nuorisovankilaan jostakin rikoksesta määrätty todetaan syypääksi siihen, että hän, ennen kuin rangaistus siitä rikoksesta tuomittiin, oli tehnyt toisenkin rikoksen, on yhteistä rangaistusta rikoslain 7 luvun 3 tai 4 §:n nojalla määrättäessä jätettävä huomioon ottamatta vankilaoikeuden ensiksi mainitusta rikoksesta tuomittuun rangaistukseen 17 §:n nojalla määräämä rangaistusajan pitennys.

Jos vankilaoikeus määrää 1 momentissa tarkoitetun yhteisen rangaistuksen kärsittäväksi nuorisovankilassa noudatettakoon, mitä 17 §:ssä on säädetty.

Jos vankilaoikeus määrää yhteisen rangaistuksen kärsittäväksi yleisessä vankilassa ja aikaisemman rangaistuksen aika on nuorisovankilaan määräämisen johdosta pitentynyt, tulee vankilaoikeuden määrätä, onko tuomitun jo kärsimää pitennystä vastaava aika tai osa siitä vähennettävä yhteisestä rangaistuksesta. Nuorisovankilassa kärsittyä rangaistusta on pidettävä tavallisen vankeusrangaistuksen veroisena.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

5.

Laki

vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vaarallisten rikoksenuusijain eristämisestä 9 päivänä heinäkuuta 1953 annetun lain (317/53) 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 23 päivänä huhtikuuta 1971 annetussa laissa (303/71), ja

lisätään 1 §:ään, sellaisena kuin se on muutettuna mainitulla 23 päivänä huhtikuuta 1971 annetulla ja 18 päivänä kesäkuuta 1971 annetulla lailla (303/71 ja 491/71), uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi, seuraavasti:

1 §.

Jos rikoksenteikijä tuomitaan

1) murhasta, taposta tai törkeästä pahoinpitelystä, törkeää väkivaltaa käyttäen tehdystä ryöstöstä tai väkisinmakaamisesta, hengenvaaran aiheuttavasta murhapoltosta taikka muusta törkeää väkivaltaisuutta tai erityistä vaarallisuutta toisen hengelle tai terveydelle osoittavasta rikoksesta tai

2) edellä tarkoitettua väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta osoittavasta rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta rikokseen

määräaikaiseen, vähintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen, tuomioistuim voi tässä pykälässä säädetyn edellytyksin virallisen syyttäjän vaatimuksesta rangaistuksen tuomitessaan

samalla päättää, että tuomittu voidaan määrätä eristettäväksi pakkolaitokseen, niin kuin tässä laissa säädetään.

Milloin kahdesta tai useammasta rikoksesta tuomitaan määräaikainen yhteinen vankeusrangaistus, on 1 momentissa tarkoitettun päätöksen edellytyksenä, että ainakin yhteen rikokseen sisältyy edellä tarkoitettua väkivaltaisuutta tai vaarallisuutta ja että tämä rikos törkeydeltään vastaa 1 momentissa mainittua rikosta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Uuden lain säännöksiä on sovellettava ainoastaan uuden lain aikana tehtyihin rikoksiin.

6.

Laki

rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 a §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan rangaistusten täytäntöönpanosta annetun asetuksen 2 luvun 1 a §, sellaisena kuin se on 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (612/74), näin kuuluvaksi:

2 luku.

Yleisiä säännöksiä vankeusrangaistuksesta ja sakon muuntorangaistuksesta.

1 a §.

Jos tuomitun on rangaistuslaitoksessa samalla kertaa suoritettava useampia vankeusrangaistuksia, joista ei ole muodostettava yhteistä vankeusrangaistusta, ja niiden ohella tai

erikseen sakon muuntorangaistuksia, rangaistuslaitoksen johtajan on laskettava ne yhteen täysin määrin. Kuitenkin on elinkautisen vankeusrangaistuksen katsottava käsittävän kaikki määräaikaiset vankeusrangaistukset ja sakon muuntorangaistukset. Määräaikaisen vankeusrangaistuksen yhteenlaskettu aika ei saa olla pitempi kuin kahdeksantoista vuotta eikä sakon muuntorangaistuksen pitempi kuin

satakahdeksankymmentä päivää. Kun vankeusrangaistus ja sakon muuntorangaistus on laskettu yhteen, tuomitun on katsottava ensin suorittavan muuntorangaistuksen.

Yhteinen vankeusrangaistus, johon sisältyvä rangaistus on ollut aikaisemmin täytäntöön pantavana, on pantava täytäntöön yhteisen rangaistuksen ja aikaisemmin täytäntöön pantavana olleen rangaistuksen erotuksen pituisena.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

Aikaisemman lain aikana tehdyistä rikoksista tuomitut vankeusrangaistukset yhdistetään uuden lain aikanakin aikaisemman lain mukaisesti. Jos aikaisemman lain aikana tehdyistä

rikoksista tuomittu yksittäinen tai yhdistetty vankeusrangaistus on pantava täytäntöön samalla kertaa uuden lain aikana tehdyistä rikoksista tuomitun yksittäisen tai yhteisen vankeusrangaistuksen kanssa, ne lasketaan yhteen täysin määrin.

Mitä 2 luvun 1 a §:n 2 momentissa on säädetty yhteisestä vankeusrangaistuksesta sovelletaan myös sellaiseen yhdistettyyn vankeusrangaistukseen, jota koskeva täytäntöönpanokirja on saapunut rangaistuslaitokseen lain tultua voimaan.

Jos joku tämän lain voimaan tullessa suorittaa rangaistuslaitoksessa kahdeksaatoista vuotta pitempää määräaikaista yhteenlaskettua vankeusrangaistusta, rangaistus alenee lain voimaan tullessa kahdeksaksitoista vuodeksi vankeutta.

7.

Laki

Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa annetun lain 29 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan Suomen ja muiden pohjoismaiden välisestä yhteistoiminnasta rikosasioissa annettujen tuomioiden täytäntöönpanossa 20 päivänä kesäkuuta 1963 annetun lain (326/63) 29 § näin kuuluvaksi:

29 §.

Mitä rikoslain 7 luvussa on säädetty yhteisestä vankeusrangaistuksesta, älköön sovelletako rangaistukseen, joka on tuomittu Islannissa, Norjassa, Ruotsissa tai Tanskassa.

Jos se, joka muussa pohjoismaassa on tuomittu rangaistukseen ehdollisella tuomiolla, tuomitaan Suomessa rangaistukseen rikoksesta,

joka on tehty ennen kuin ehdollinen tuomio annettiin, määrätköön tuomioistuin samalla, yhteistä rangaistusta muodostamatta, onko rangaistuksen ehdollisuus määrättävä menetetyksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

8.

Laki

alkoholilain 90 §:n kumoamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §.

Täten kumotaan 26 päivänä heinäkuuta 1968 annetun alkoholilain (459/68) 90 §.

2 §.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

9.

Laki

huumausainelain 9 §:n kumoamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §.

Täten kumotaan 21 päivänä tammikuuta
1972 annetun huumausainelain (41/72) 9 §.

2 §.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

10.

Laki

sotaväen rikoslain muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 30 päivänä toukokuuta 1919 annetun sotaväen rikoslain 39 ja 41 §,

näistä 41 § sellaisena kuin se on 19 päivänä heinäkuuta 1974 annetussa laissa (623/74), näin kuuluviksi:

39 §.

Mitä yleisessä laissa on säädetty rikosten yhtymisestä, yhteisen rangaistuksen määräämisestä ja rangaistuksen muuttamisesta, on noudatettava myös tätä lakia sovellettaessa jäljempänä säädetyin poikkeuksin.

keusrangaistuksesta ei muodosteta yhteistä rangaistusta. Kahdesta tai useammasta rikoksesta ei saa tuomita tai määrätä yhteistä arestirangaistusta.

41 §.

Arestirangaistuksesta ja määräaikaisesta van-

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 19 .

11.

Laki

aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta annetun lain 19 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan aseettomasta palveluksesta ja siviilipalveluksesta 21 päivänä helmikuuta 1969 annetun lain (132/69) 19 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

19 §.

Rikoksesta, josta tässä laissa on säädetty rangaistus, ja muusta rikoksesta ei saa määrätä yhteistä vankeusrangaistusta eikä tämän lain nojalla tuomittua vankeusrangaistusta saa laskea yhteen muusta rikoksesta tuomitun rangaistuksen kanssa. Siviilipalvelusmiehelle muusta kuin tässä laissa tarkoitettua rikoksesta tuomitun vapausrangaistuksen rangaistuslaitoksessa

suoritettava osa sekä hänelle tuomittua sakkoa vastaava muuntorangaistus, jotka joutuvat täytäntöönpantaviksi samanaikaisesti tämän lain nojalla tuomitun vankeusrangaistuksen kanssa, on pantava täytäntöön ennen viimeksi mainittua rangaistusta. Jos sanotunlainen muu rangaistus tulee täytäntöönpantavaksi siviilipalvelusmiehen suorittaessa tämän lain nojalla tuomittua vankeusrangaistusta, tämän rangaistuksen

täytäntöönpano on keskeytettävä sanotun muun rangaistuksen täytäntöönpanon ajaksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 .

12.

Laki

oikeudenkäymiskaaren eräiden säännösten muuttamisesta.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 21—23 §, sellaisina kuin niistä ovat 21 § 14 päivänä elokuuta 1901 annetussa asetuksessa ja 22 § 20 päivänä kesäkuuta 1963 annetussa laissa (325/63), sekä

lisätään 10 lukuun uusi 22 a—22 e §, 14 lukuun uusi 8—9 §, jolloin nykyiset 8—11 § siirtyvät 10—13 §:ksi, 16 lukuun uusi 10 § ja 31 lukuun uusi 9 a § seuraavasti:

10 luku.

Laillisesta tuomioistuimesta.

21 §.

Syyte rikoksesta tutkitaan sen paikkakunnan tuomioistuimessa, missä rikos on tehty. Jos rikos on tehty useammilla, eri tuomiopiireihin kuuluvilla paikkakunnilla, on kunkin paikkakunnan tuomioistuin toimivaltainen.

Jollei syytettä nostettaessa tiedetä, missä rikos on tehty, voidaan syyte tutkia tuomioistuimessa, jonka tuomiopirissä rikos voidaan olettaa tehdyksi.

Syyte rikoksesta voidaan tutkia myös siinä tuomioistuimessa, jonka tuomiopirissä syytetävä asuu tai vakinaisesti oleskelee, jos tuomioistuin esitettävään selvitykseen ja kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden katsoo sen soveliaaksi.

Syyte Suomen ulkopuolella tehdystä rikoksesta tutkitaan, jollei muualla laissa ole toisin säädetty, sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa syytetävä tavattiin tai jossa hän oleskelee.

Rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä rikollinen teko suoritettiin, että siellä, missä rikoksen seuraus ilmeni, tai jos rikos jäi yri-tykseksi, missä täytetyn rikoksen seuraus olisi ilmennyt.

22 §.

Syyte rikokseen osallisia vastaan saadaan tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on jonkun osallisen osalta toimivaltainen. Jos asia on ollut aikaisemmin vireillä jotakuta osallista vastaan, saadaan samassa tuomioistuimessa syyttää myös muita osallisia.

Milloin jotakuta osallista syytetään jonkin muun tuomiopirin alueella tehdystä eri rikoksesta, saadaan kaikista rikoksista syyttää tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään jotakin rikosta koskevan syytteen, jos tuomioistuin esitettävään selvitykseen ja kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden katsoo kaikkien syytteiden käsittelyn siinä soveliaaksi.

22 a §.

Eri vastaajien eri rikoksia koskevat syytteet saadaan kaikki tutkia siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään jotakin rikosta koskevan syytteen, jos rikoksilla on yhteyttä keskenään ja tuomioistuin esitettävään selvitykseen ja kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden katsoo kaikkien syytteiden käsittelyn siinä soveliaaksi. Jos asia on ollut aikaisemmin vireillä jotakuta vastaajaa vastaan, saadaan samassa tuomioistuimessa syyttää myös muita vastaajia.

22 b §.

Jos joku on tehnyt useita rikoksia, saadaan niistä kaikista syyttää siinä tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen käsittelemään jotakin rikosta koskevan syytteen, mikäli se on yhteisen rangaistuksen tuomitsemiseksi tarkoitukseenmukaista tai esitettävään selvitykseen ja kustannuksiin sekä muihin seikkoihin nähden katsotaan soveliaaksi.

22 c §.

Tuomioistuin, jossa on vireillä virallisen syyttäjän tekemä rangaistusvaatimus, saa syyttäjän esityksestä erityisten syiden niin vaatiessa siirtää asian toiseen, toimivaltaiseen tuomioistuimeen. Siirtävän tuomioistuimen asiaan liittyvät päätökset ja muut toimenpiteet ovat voimassa, kunnes se tuomioistuin, johon asia on siirretty, toisin määrää. Asiaa ei kuitenkaan saa siirtää takaisin, elleivät uudet erityiset syyt sitä vaadi.

Milloin muutoksenhakemus rikosasiassa on vireillä hovioikeudessa, saa hovioikeus erityisten syiden niin vaatiessa siirtää asian toiseen hovioikeuteen, missä samaa henkilöä koskeva rikosasia on vireillä.

Päätökseen, jolla asia on siirretty taikka siirtoesitys on hylätty, ei saa hakea muutosta.

22 d §.

Ylempi tuomioistuin saa, katsoessaan että sen tutkittavaksi saatettu rikosasia olisi käsiteltävä uudelleen alemmassa tuomioistuimessa, 22 b §:ssä säädettyin edellytyksin siirtää asian sellaiseen alempaan tuomioistuimeen, joka ei ole sitä aikaisemmin käsitellyt, jos sen tuomioistuimessa on tehty jokin niistä rikoksista, joista asiassa on kysymys, taikka jos viimeksi mainitussa tuomioistuimessa on vireillä toinen samaa henkilöä koskeva rikosasia, ellei siihen 22 e §:n mukaan ole estettä.

22 e §.

Jos syyte jonkun vastaajan tai jonkin rikoksen osalta on, sen mukaan kuin siitä erikseen on säädetty, käsiteltävä välittömästi ylemmässä tuomioistuimessa tai muussa kuin 21 §:ssä tarkoitettussa alioikeudessa, ei toinen tuomioistuin saa 22—22 b §:n nojalla ottaa tuota syytettä tutkittavakseen.

23 §.

Mitä edellä 21—22 e §:ssä on säädetty syyttestä, koskee myös muita rikokseen perustuvia julkisoikeudellisia vaatimuksia.

14 luku.

Asian käsittelystä oikeudessa.

8 §.

Saman vastaajan tekemiä eri rikoksia tai eri vastaajien tekemää samaa rikosta koskevat syytteet on käsiteltävä yhdessä, jollei niiden erikseen käsittelemistä pidetä soveliaampana. Sama koskee myös useampien vastaajien tekemiä eri rikoksia, jos syytteiden yhteinen käsittely on hyödyksi asian selvittämiseksi.

Yhdessä käsiteltäväksi otetut eri syytteet saadaan myöhemmin erottaa, samaa vastaajaa tai samaa rikosta koskevat syytteet kuitenkin vain erityisestä syystä.

9 §.

Rikosasiassa saadaan jokin yhdessä käsiteltävistä syytteistä ratkaista ennen muita syytteitä koskevan käsittelyn päättymistä. Samaa vastaajaa ja samaa rikosta koskevat syytteet saadaan ratkaista erikseen vain, jos siihen on olemassa erityinen syy.

16 luku.

Oikeudenkäyntiväitteistä ja lykkäyksestä.

10 §.

Mitä edellä 6—9 §:ssä on säädetty asianosaisten velvollisuudesta saapua rikosasian jatkokäsittelyyn, koskee myös sellaisen asian käsittelyn jatkamista siirtämisen jälkeen toisessa, toimivaltaisessa tuomioistuimessa.

31 luku.

Ylimääräisestä muutoksenhausta.

9 a §.

Lainvoiman saanut tuomio rikosasiassa voidaan purkaa myös, mikäli siinä rangaistusta määrättäessä on rikoslain 7 luvun 3 §:ssä säädettyin tavoin otettu huomioon toinen rangaistus ja viimeksi mainittu rangaistus on sittemmin poistettu tai sitä on olennaisesti muutettu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 19 . Sillä kumotaan eräiden yhdessä käsiteltävien rikosasiain oikeuspaikasta 8 päivänä kesäkuuta 1945 annettu laki (516/45).

13.

Laki**maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 17 §:n muuttamisesta.**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään maksuttomasta oikeudenkäynnistä 2 päivänä heinäkuuta 1973 annetun lain (87/73) 17 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

17 §.

Milloin tuomioistuin oikeudenkäymiskaaren 10 luvun 22 c §:n nojalla siirtää rikosasian toiseen tuomioistuimeen tai ylempi tuomioistuin saman luvun 22 d §:n nojalla siirtää sen tutkittavaksi saatetun rikosasian sellaiseen alempaan tuomioistuimeen, joka ei ole sitä aikai-

semmin käsitellyt, päättyy kuitenkin siinä asiassa oikeudenkäyntiavustajalle annettu määräys, jollei siirtävä tuomioistuin toisin määrää.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 ____.

14.

Laki**rangaistusmääräyslain 9 §:n muuttamisesta.**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään 27 päivänä helmikuuta 1970 annetun rangaistusmääräyslain (146/70) 9 §:ään uusi 2 momentti seuraavasti:

9 §.

Milloin rangaistusmääräystuomari havaitsee, että hänellä on ratkaistavana kaksi tai useampia samaa syytettyä koskevia rangaistusvaatimuksia, on syytetty rangaistusmääräyksellä tuomittava yhteiseen sakkorangaistukseen, noudat-

taen soveltuvin osin, mitä 1 momentissa ja rikoslain 7 luvussa on säädetty.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 19 ____.

Uuden lain säännöksiä on sovellettava ai-noastaan uuden lain aikana tehtyihin rikoksiin.

Helsingissä 18 päivänä kesäkuuta 1980.

Tasavallan Presidentti

URHO KEKKONEN

Oikeusministeri *Christoffer Taxell*